

T.C
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ÇANAKKALE'DE YAŞLI NÜFUSUN MEKÂNSAL ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELEK YILMAZ

Tez Danışmanı
PROF.DR. SELVER ÖZÖZEN KAHRAMAN

ÇANAKKALE-2022

T.C

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ÇANAKKALE'DE YAŞLI NÜFUSUN MEKÂNSAL ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELEK YILMAZ

Tez Danışmanı

PROF.DR. SELVER ÖZÖZEN KAHRAMAN

ÇANAKKALE-2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Melek YILMAZ tarafından Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN yönetiminde hazırlanan ve **20/01/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Çanakkale’de Yaşlılığın Mekânsal Analizi**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Coğrafya Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN

.....

(Danışman)

Prof. Dr. Vedat ÇALIŞKAN

.....

Dr. Öğr. Üyesi Arda BAY

.....

Tez No : 10448413

Tez Savunma Tarihi : 20/01/2022

.....
Doç. Dr. Yener PAZARCIK

Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Melek YILMAZ

20/01/2022

TEŞEKKÜR

Lisans öğrenciliğimden bu yana, akademik bilgisi ve desteğiyle her zaman yanımda olan, araştırma konusunun belirlenmesinden çalışmanın son gününe kadar yardımını hiç esirgemeyen, söylediği her bir kelimenin yaşamıma kattığı önemi hiçbir zaman unutamayacağım saygıdeğer tez danışman hocam Sayın Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN'a şükran ve teşekkürlerimi sunarım. Kendisinden her alanda çok şey öğrendiğim ve değerli bilgilerini bizden hiç esirgemeyen bölümümüz hocalarından Sayın Prof. Dr. Vedat ÇALIŞKAN'a çok teşekkür ederim.

Maddi ve manevi desteğini hiç eksik etmeyen, beni daima motive eden, sırtımı güvenle yasladığım aileme sonsuz minnetlerimi sunuyorum. Bana bir arkadaőtan öte kardeőt gibi olan, her zaman ve her anlamda yanımda olan kıymetli arkadaşım Deniz ATEŐ'e ve tez çalışmam boyunca beni her zaman motive eden, yardımını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli arkadaşım Gizem YENİ'ye en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeğiniz çok büyük, her birinize sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Melek YILMAZ
Çanakkale, 2022

ÖZET

ÇANAKKALE’DE YAŞLI NÜFUSUN MEKÂNSAL ANALİZİ

Melek YILMAZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN

20/01/2022, 110

Türkiye’de özellikle 2000’li yıllara girildikten sonra değişen ve gelişen Dünya ile birlikte yaşlanma kavramı daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Türkiye’de doğurganlık seviyesindeki düşüş ve ölüm oranlarının iyileştirilmesi sonucunda nüfusun genel yapısı gün geçtikçe yaşlanma eğilimi göstermiştir. Türkiye’de yaşlanma sürecinin yoğun olarak hissedildiği kentlerden birisi de Çanakkale ilidir. Değişen nüfus yapısıyla birlikte Çanakkale nüfus piramidinin tabanı daralırken, tepesi giderek genişlemektedir. TÜİK verilerine göre il nüfusu 541.548 olan Çanakkale ili 2020 yılında %15,7 yaşlı nüfus oranıyla Türkiye ortalamasının (%9,5) üzerinde yaşlı nüfusa sahiptir.

Çalışmada Çanakkale il nüfusunun yıllara göre yaşlanma hızı, yaş yapısındaki değişim ve bu değişimin yaşlı nüfusa olan etkisi ortaya konulmuştur. Çanakkale’de 2000-2010-2020 yıllarında il genelinde ve ilçeler arasındaki demografik farklılıklar belirlenmiştir. TÜİK’ ten elde edilen demografik veriler düzenlenip tablo, grafik, nüfus piramitleri ve haritalar oluşturularak yaşlanmanın demografik boyutu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda Çanakkale ilinde yaşlanma sürecinin hızlı bir şekilde arttığı belirlenmiştir. Yapılan demografik analizlere göre yaşlı nüfusun daha çok kırsal nüfus ağırlıklı Yenice, Eceabat ve Bayramiç ilçelerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Çanakkale’nin diğer illerden 65 yaş üstü nüfus göçü aldığı ve ilin yaşlanma sürecinde bu hareketliliğin de önemli bir yere sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, Yaşlılık Coğrafyası, Mekânsal Dağılım, Çanakkale

ABSTRACT

SPATIAL ANALYSIS OF THE ELDERLY POPULATION IN ÇANAKKALE

Melek YILMAZ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Geography

Advisor: Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN

20/01/2022, 110

In Turkey, especially after the 2000s, with the changing and developing world, the concept of aging has started to come to the fore more. As a result of the decrease in the fertility level and the improvement in death rates in Turkey, the general structure of the population has shown an aging trend day by day. Çanakkale is one of the cities in Turkey where the aging process is intensely felt. With the changing population structure, the base of the Çanakkale population pyramid is narrowing, while the top is gradually expanding. Çanakkale province, which has a population of 541,548 according to TUIK data, has an elderly population of 15.7% in 2020, above the average of Turkey (9.5%).

In this study, the rate of aging of the population of Çanakkale according to years and the change in age structure and the effect of this change on the elderly population were revealed. Demographic differences were determined in Çanakkale in the years 2000-2010-2020 throughout the province and between districts. Demographic data obtained from TUIK were arranged and the demographic dimension of aging was tried to be revealed by creating tables, graphics, population pyramids and maps. As a result of the research, it was determined that the aging process increased rapidly in Çanakkale. According to the demographic analyzes, it has been determined that the elderly population is mostly in the rural population in Yenice, Eceabat and Bayramiç districts. In addition, it has been determined that Çanakkale receives population over 65 years of age from other provinces and this mobility has an important place in the aging process of the province.

Keywords: Aging, Aging Geography, Spatial distribution, Çanakkale

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. GİRİŞ.....	1
-----------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1. Araştırma İle İlgili Temel Kavramlar.....	4
2.2. Yaşlanma Türleri.....	5
2.3. Yaşlılık Üzerine Kuramlar.....	7
2.4. Nüfusun Yaşlanmasına İlişkin Önceki Çalışmalar.....	13

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ/MATERYAL YÖNTEM

3.1. Araştırma Alanı.....	23
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	24
3.3. Araştırma Problemi ve Soruları.....	25
3.4. Veri ve Yöntem.....	26

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Nüfusun Yaşlanma Sürecinin Küresel Yansıması.....	30
4.2. Yaşlanma Sürecinde Türkiye.....	37
4.2.1. Doğum – Ölüm Oranları ve Toplam Doğurganlık Hızı.....	37
4.2.2. Yaşlı Nüfus Oranı.....	39
4.2.3. Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi.....	45
4.2.4. Ortanca Yaş.....	46
4.2.5. Yaş(lı) Bağımlılık Oranları.....	47
4.2.6. Yaşlanma Endeksi.....	48
4.2.7. Potansiyel Destek Oranı.....	49
4.3. Çanakkale İlinin Nüfus Yapısı.....	51
4.3.1. Nüfus Artış Hızı.....	52
4.3.2. Nüfusun Cinsiyet Yapısı.....	55
4.3.3. Nüfusun Ana Yaş Grupları ve Yaş Yapısındaki Değişim.....	56
4.3.4. Kır – Kent Nüfusu.....	60
4.3.5. Nüfus Piramitleri.....	61
4.4. Çanakkale İlinde Nüfusun Yaşlanmasını Etkileyen Dinamikler.....	73
4.4.1. Doğum Oranı.....	73
4.4.2. Ölüm Oranı.....	75
4.4.3. Göçler.....	79
4.4.4. Ortalama Ömür Beklentisi.....	83
4.5. Çanakkale İlinde Yaşlanmanın Demografik Göstergeleri.....	84
4.5.1. Yaşlı Nüfus (65+) Oranı.....	84

4.5.2. Medyan Yaş.....	89
4.5.3. Bağımlılık Oranı.....	90
4.5.4. Yaşlanma İndeksi.....	92
4.5.5. Potansiyel Destek Oranı.....	93
4.5.6. Ana – Baba Destek Oranı.....	94
4.6. Çanakkale'nin Yaşlı Dostu Kent Olması İçin Alınması Gereken Tedbirler.....	96

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ ve ÖNERİLER

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
KAYNAKÇA	107
EKLER.....	I
EK 1. Çanakkale İlçelerinde Ölüm Sayıları (2009-2019).....	II

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AÇSHB	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
akt	aktaran
BM/UN	Birleşmiş Milletler
Covid-19	Korona Virüs Hastalığı 2019 (Corona Virus Disease 2019)
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GBO	Genç Bağımlılık Oranı
HES	Hayat Eve Sığar
İGE	İnsani Gelişmişlik Endeksi
OECD	Ekonomik Kalkınma İşbirliği Örgütü
ÖİKR	Özel İhtisas Komisyon Raporu
SEGE	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması
PDO	Potansiyel Destek Oranı
TDH	Toplam Doğurganlık Hızı
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YE	Yaşlanma Endeksi
YBO	Yaşlı Bağımlı Oranı
WHO/DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Yaşlı Nüfus Oranı En Yüksek ve En Düşük Ülkeler (2020)	31
Tablo 2	Medyan yaş değeri en yüksek ve en düşük ülkeler (2019)	32
Tablo 3	Dünyada Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi (2019)	34
Tablo 4	Türkiye Kaba Doğum-Ölüm ve Doğurganlık Hızı (2000-2020)	37
Tablo 5	Türkiye’de 65+ nüfus ve cinsiyete göre oranı (1940- 2020)	39
Tablo 6	Yaşlı Nüfus Oranlarına Göre Bazı İller (2020)	44
Tablo 7	Cinsiyet ve Yaşa Göre Yaşam Beklentisi (2013-2019)	45
Tablo 8	Türkiye’de Ortanca Yaş (1935-2020)	46
Tablo 9	Türkiye’de Bağımlı Nüfus Oranı (1935-2020)	47
Tablo 10	Türkiye’nin Yaşlanma İndeksi (1990-2020)	48
Tablo 11	Türkiye’de Potansiyel Destek Oranları (1985-2000)	49
Tablo 12	Çanakkale’de Cinsiyete Göre Nüfus ve Artış Hızı (2007-2020)	52
Tablo 13	Çanakkale İlçelerinde Nüfus Artış Hızı (2009-2020)	54
Tablo 14	Çanakkale’de Cinsiyete Göre Nüfus (2000-2010-2020)	55
Tablo 15	Çanakkale’de Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı (2000-2020)	56
Tablo 16	Çanakkale İlçelerinde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı	57
Tablo 17	Çanakkale İlçe Nüfusunun Cinsiyet, Kır-Kent Dağılımı (2020)	60
Tablo 18	Çanakkale’de Doğum Hızları (2008-2020)	73
Tablo 19	Çanakkale’de TDH, Canlı Doğum Sayısı Ve 15-49 Yaş Kadın	73
Tablo 20	Çanakkale İlçelerinde Canlı Doğum Sayıları (2014-2020)	74
Tablo 21	Çanakkale’de Ölüm Hızları (2009-2019)	75
Tablo 22	Çanakkale’de 55 Yaş Üstü Nüfusta Ölüm Hızı (2000-2019)	77
Tablo 23	Çanakkale’de Göç Durumu (2008-2019)	78

Tablo 24	Çanakkale'nin Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Aldığı Göç	80
Tablo 25	Çanakkale'nin Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Verdiği Göç	80
Tablo 26	Çanakkale'de Yaş Gruplarına Göre Aldığı-Verdiği Göç Oranı	81
Tablo 27	Çanakkale'ye Göç Eden Nüfusun Eğitim Durumu (2009-2020)	82
Tablo 28	Çanakkale İlçelerinde Yaşlı Nüfusun Oransal Değişimi	87
Tablo 39	Türkiye'de ve Çanakkale'de Ortanca Yaş (2000-2020)	88
Tablo 30	Çanakkale'de Bağımlılık Oranları (2000-2020)	89
Tablo 31	Çanakkale'de Yaşlanma İndeksi (2000-2020)	90
Tablo 32	Çanakkale'de Potansiyel Destek Oranı (2000-2020)	92
Tablo 33	Çanakkale'de Ana-Baba Destek Oranı (2000-2020)	93

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Araştırma Alanı Lokasyon Haritası	23
Şekil 2	Dünyada 60+ ve 65+ Nüfus Gruplarının Değişimi (1990-2020)	30
Şekil 3	Dünyada Yaşlı Nüfusun Ülkelere Dağılımı (2019)	31
Şekil 4	Dünya Medyan Yaş Haritası (2020)	32
Şekil 5	Dünyada Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi (2019)	34
Şekil 6	Yaş Gruplarına Göre Yaşlı Nüfus Oranı (2010-2020)	40
Şekil 7	Türkiye’de Nüfusun Gelişimi ve Nüfus Artışı Hızı (2007-2020)	40
Şekil 8	1935, 1975, 2007, 2020 Yıllarına Ait Nüfus Piramitleri	41
Şekil 9	Türkiye’de Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı (1935-2020)	42
Şekil 10	Yaşlı Nüfus Oranlarına Göre Türkiye Haritası (2020)	43
Şekil 11	Çanakkale İlinde Doğal ve Fiili Nüfus Artış Hızı (2009-2020)	53
Şekil 12	Çanakkale’de 0-14 ve 65 Yaş Üstü Nüfusun Gelişimi	57
Şekil 13	Çanakkale’de 65 Yaş Üstü Nüfusun Gelişimi (2000-2020)	59
Şekil 14	Merkez İlçe Nüfus Piramidi (2000-2010-2020)	65
Şekil 15	Ayvacık ve Bayramiç İlçeleri Nüfus Piramidi (2000-2010-2020)	66
Şekil 16	Biga ve Çan İlçeleri Nüfus Piramidi (2000-2010-2020)	67
Şekil 17	Eceabat ve Gökçeada İlçeleri Nüfus Piramidi (2000-2010-2020)	68
Şekil 18	Ezine ve Gelibolu İlçeleri Nüfus Piramidi (2000-2010-2020)	69
Şekil 19	Lâpseki ve Yenice İlçeleri Nüfus Piramidi (2000-2010-2020)	70
Şekil 20	Bozcaada Nüfus Piramidi (2000-2010-2020)	71
Şekil 21	Çanakkale İlçelerinin Cinsiyete Göre Ölüm Sayıları (Ek1)	76
Şekil 22	Çanakkale İlçelerinin Cinsiyete Göre Ölüm Oranları	76
Şekil 23	Çanakkale’de 65 Yaş Üstü Nüfusun İlçelere Göre Dağılımı	84

Şekil 24	Çanakkale’de 65 Yaş Üstü Nüfusun İlçelerde Oransal Dağılımı	85
Şekil 25	Çanakkale’de Yaşlılık Kategorilerine Göre Sınıflandırma	85
Şekil 26	Çanakkale Bağımlı Nüfus Oranı (2000-2020)	90
Şekil 27	Türkiye’de ve Çanakkale’de Yaşlanma İndeksi (2000-2020)	91
Şekil 28	Çanakkale Potansiyel Destek ve Ana Baba Destek Oranı	94

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Türkiye’de özellikle 2000’li yıllara girildikten sonra değişen ve gelişen dünya ile yaşlanma ve kentleşme kavramı daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Yüksek doğum ve yüksek ölüm oranlarının yaşandığı önceki yüzyılların aksine gelişen tarihsel süreçte nüfus özellikleri yapı bakımından değişime uğramıştır. Doğurganlık seviyesindeki düşüş ve ölüm oranlarının iyileştirilmesi sonucunda nüfusun genel yapısı gün geçtikçe yaşlanma eğilimine girmektedir.

‘Yaşlanma’ olarak ortaya çıkan demografik dönüşüm, günümüzde tüm toplumların karşı karşıya olduğu uluslararası bir olgudur. Günümüzde bir problem olarak algılanan bu durum aslında gelişmişliğin bir göstergesidir. Ancak Şentürk ve Altan’ın (2015) belirttiği gibi yaşlanma süreci gelişimini tamamlamış ülkelerde çok uzun bir zaman diliminde gerçekleşir iken, gelişme aşamasında olan ülkelerde çok kısa süre içerisinde gerçekleşmektedir (Şentürk ve Altan, 2015). Bu durum sosyo-ekonomik bakımdan gelişimini tamamlamış ülkelerin nüfusunun yaşlanma evresine girdiğini, gelişmekte olan ülkelerin ise daha tam anlamıyla gelişimini tamamlayamadan hızla yaşlanma eğiliminde olduğunu gösterir. Başka bir ifadeyle de toplumun üretken ve dinamik nüfusunu kaybederek tüketen ve statik bir nüfus yapısına doğru geçtiği söylenebilir.

Yaşlılık kavramı genel anlamda fiziksel, ruhsal ve sosyo ekonomik etkileri açısından geri dönülmesi mümkün olmayan bir dönemi ifade etmektedir. Yaşlanma kavramını bilim dallarının neredeyse çoğu kendine özel tanımlarla açıklamaktadır. Günümüze bakıldığında bilim insanları tarafından hem fikir olunan bir yaşlılık başlangıç zamanı bile belirlenememiştir. Tüm bu belirsiz zaman aralığı ile birlikte, ülkemizde kamusal anlamda belirlenen yaşlılık başlangıcı 65 yaş olarak kabul edilmiştir (Taşkesen, 2017: 1).

Bugünün dünyasında yaş profilleri açısından hâkim olan eğilim, yaşlı nüfusun sadece büyüklüğünün değil, aynı zamanda toplam nüfus içindeki payının da arttığı, yaşlanan bir topluma doğru gidiştir (Özgür, 2018). Yaşlı nüfusun genel nüfus içerisindeki oranının artmasında birçok faktör etkilidir. En önemlileri olarak karşımıza teknolojik ve sosyal gelişmelerle birlikte ölüm oranlarının azalması ve yaşam sürelerinin uzaması çıkmaktadır. Bunun yanında doğum oranları da giderek azalmaktadır (Üçok, 2018).

Yaşlanma sürecini daha erken deneyimleyen Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde yaşlılık konusu 20.yüzyıldan itibaren üzerinde sıkça çalışılan bir alan olmuştur. Bektaş'ın (2017) belirttiği gibi ülkemizde ise yaşlılıkla ilgili çalışmalara genel anlamda 1990 yılı gibi geç bir zamanda ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bu nedenle de çalışılmaya, araştırılmaya ve toplumlar bakımından da irdelenmeye ihtiyacı olan bir alandır. Yaşlılık konusu bu zamana kadar tıp ve sosyoloji başta olmak üzere birçok farklı bilim dalının araştırma konusu olmuştur. Gerontoloji bilimi altında değerlendirilen yaşlılık kavramı postmodernizmle bağlantılı gelişerek özellikle günümüzde disiplinler arası ortak bir araştırma noktası haline gelmiştir (Bektaş, 2017: 10). Günümüzde gelişmiş toplumlarda yaşlılık konusu üzerine çok fazla çalışma mevcuttur. Giderek daha yaşlı bir nüfusla bağlantılı olarak mevcut ekonomik ve sosyal düzenlemelerin getirdiği zorluklar hakkında ciddi endişeler dile getirilmektedir (Sanderson and Scherbov, 2007).

2000 yılından itibaren özellikle doğumlardaki azalış, ölüm oranlarının iyileştirilmesi ve genç nüfusun göç etmesi gibi nedenlerden dolayı yaşlı nüfus sürekli artma eğilimindedir. Türkiye'de gittikçe artan bu oran son yıllarda Çanakkale'de de çok belirgindir. Çanakkale ili 2020 yılında diğer illere göre yaşlanma hızı açısından %15,7 oranıyla altıncı sırada yer almaktadır (TÜİK, 2021).

Bu tezde Türkiye'de hızlı yaşlanan illerden birisi olan Çanakkale'nin il genelinde ve ilçeler arasında yaşlanma sürecinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Bu bağlamda Çanakkale'de yıllara göre yaşlanma hızı açısından farklılıkları belirleyip son durumu ortaya koyabilmek ve tedbirlerin alınmasını sağlamak son derece önemlidir.

Tezin konusu; Çanakkale'de yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının 10'ar yıllık periyotlarla değişiminin ve Çanakkale ili ölçeğinde yaşlı nüfus artışının getireceği problemlerle ilgili birtakım öngörülerin ortaya konulmasıdır. Bu kapsamda tez genel olarak dört bölümden oluşmaktadır. Sırasıyla ele alınacak olursa; Birinci bölüm araştırmanın metodolojisini oluşturmaktadır. Bu bölüm araştırma alanı, araştırmanın amacı ve önemi, araştırma problemi, veri ve yöntem olmak üzere dört başlıkta toplanmıştır.

İkinci bölümde literatür taramasıyla birlikte araştırmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesi oluşturulmuş; yaş, yaşlanma ve yaşlılık kavramları ile ilgili teorik çerçeve belirlenmiştir. Yaşlanma türlerinden, çeşitli yaşlılık teorilerinden, sağlıklı ve aktif

yaşlanmadan ve son olarak nüfusun yaşlanmasında rol oynayan demografik dinamiklerden bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde öncelikle Dünya’da nüfusun yaşlanma süreci ele alınmıştır. Daha sonra Türkiye’de yaşlanmanın mekânsal dağılımı ve nüfusun yaşlanmasının demografik göstergeleri incelenmiştir.

Dördüncü bölümde yaşlılık açısından Çanakkale ili ele alınmıştır. Çanakkale ilinde yaşlanmanın demografik göstergeleri ve yaşlıların ilçelere göre dağılışı detaylı olarak incelenmiştir. Son olarak araştırma kapsamında tespit edilen bulgular ve bu bulguların meydana getirdiği sonuçlar yorumlanarak öneriler kısmı oluşturulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1. Yaşlılık Araştırmaları ile İlgili Temel Kavramlar

Her çağda yaşlanma ve yaşlılık kavramları toplumların kültür, değer ve yaşayışlarına bağlı olarak farklı şekillerde algılanıp tanımlanmaktadır. Yaşlılık konusunda kuramların geliştirilmesi ve yaşamın tüm süreçlerinin literatürde yer alması uzun zaman almıştır.

Yaşlanma ve Yaşlılık yakın ancak birbirinden ayırmamız gereken kavramlardır. Yaşlanma insanların; fizyolojik, psikolojik, biyolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda fonksiyonel durumunu ortaya koymaktadır. Genel bir ifade ile yaşlanma bir süreci ifade eder iken, yaşlılık daha çok bir döneme karşılık gelmektedir. Yaşlılık daha genel bir ifade olmakla birlikte anlaşılır olabilmesi adına daha geniş tanımlarla ele alınmasında fayda vardır (Özkan, 2017: 5).

Yaşlılık, hayat boyunca gelişme ve olgunlaşmanın olduğu süreçlerde kalıtsal ve çevresel faktörlerin üst düzeyde görüldüğü fizyolojik ve mental değişimler olarak tanımlanabilmektedir. Yaşlılık zamanla ilişkili ortaya çıkan bireylerin fiziki ve ruhsal güçlerinin yerine gelmemek koşuluyla yitirilmesidir (Arslan, 2015: 30).

Aktif yaşlanma, bireylerin sosyal hayattan kopmayarak ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel anlamda etkin biçimde yaşlanma sürecini devam ettirmeleri olarak tanımlanır (Dülger, 2012: 37). Buna bağlı olarak Dünya Sağlık Örgütü aktif yaşlanma tanımını, “insanların yaşlanması ile yaşam kalitelerini geliştirme nedeniyle sağlık, katılım ve güvenlikle ilgili olanakları en uygun hale getirme süreci” olarak ifade etmektedir (WHO, 2002: 12). Aktif yaşlanma yaşlıların yaşamları ile ilgilenir ve kanıta dayalı yönü ile politikacılara yön göstermektedir.

Toplumda üretken sınıfta yer almayan nüfus grubuna bağımlı nüfus denilmektedir. Fakat burada sadece ekonomik anlamda bir üretkenlikten bahsedilmektedir. Diğer bir deyişle aktif olarak çalışmayan ve toplumda çalışanların ürettiklerini tüketenlere bağımlı nüfus, bunların toplam nüfusa oranına ise bağımlılık oranı denilmektedir. Üretken olmayan 0-14 yaş grubu ile 65 yaş üzeri nüfus bağımlı nüfusu meydana getirmektedir. Dünyada ve Türkiye’de ölüm ve doğum hızındaki azalma zamanla 0-14 yaş grubunun azalmasına, 65yaş üstü nüfusun artmasına sebep olmaktadır.

2.2. Yaşlanma Türleri

Yaşlanma kavramı yeryüzündeki tüm canlıları kapsayan kaçınılmaz biyolojik bir süreci ifade eder. Ancak zamana bağlı olarak gerçekleşen yaş alma durumu her bireyde farklı ilerler. Yaşlılık aşamaları birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen karmaşık bir olgudur. Toplumdaki bireylerin gelişmişlik seviyesine, psiko-sosyal durumuna ve kültürel yapısına bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu nedenle de birlikte değerlendirilip ele alınması gereken bir konudur.

Yaşlanma süreçleri sınıflandırılarak detaylı incelendiğinde kronolojik, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik boyutları olan iç içe geçmiş karmaşık bir süreç olduğu ortaya çıkmıştır.

Kronolojik yaşlanma geçen zamanı esas alır iken, Biyolojik yaşlanma zamanla ortaya çıkan fiziksel farklılıkları, psikolojik yaşlanma mental değişimleri ve sosyolojik yaşlanma ise toplumdaki sınıfları dikkate almaktadır. Yaşlılık sadece biyolojik, psikolojik, fiziksel ve toplumsal değil, aynı zamanda bu etkenlerin tümünün kesişimidir. Ayrıca yaşlılık; nedenleri, koşulları ve etkileri bağlamında çözümlendiğinde biyolojik ve psikolojik yönlerinin de toplumsal olarak belirlendiği çok yönlü bir bağlantılar kümesini kapsar (Ceylan, 2015: 30-32).

Kronolojik yaşlanma, insanın doğumundan itibaren yaşanılan zamana kadar ki süreci kapsamaktadır. Zamana bağlı olarak kişiler kronolojik anlamda yaşlanmaktadır. Doğal süreç gereği canlı cansız tüm varlıklar, bir süre sonra önceki özelliklerini kaybetmektedir. Bu durum kişinin zamanla yıpranıp yaşlanmasına yol açmaktadır. (Şentürk, 2018).

Emeklilik yaşıyla ilişkilendirilen kronolojik yaşlılık kavramı, ortalama ömrün uzaması ile beraber yaşlılık sürecini ifade etmede eksik kalmıştır. Günümüzde yaşlılıkta işlevsellik ön plana çıktığı için kronolojik yaşın önemi giderek azalmaktadır. Fonksiyonel yaş modelinde üçüncü yaş grubunda aktif yaşanan "genç yaşlılar" bulunmaktadır. Kişisel ihtiyaç ve sorumluluklarını kendisi karşılayabilen bireysel yeterliliği mevcut olan "yaşlılar" dördüncü yaş grubunda bulunur iken, yardıma ihtiyaç duyan ya da tamamen bakıma muhtaç bireylerden oluşan "yaşlı yaşlılar" ise beşinci grupta yer almaktadır (Tufan, 2014: 62-63).

Yaşam süresinin uzaması ile birlikte her toplum tarafından yaşlılık farklı kategorilere ayrılarak incelenmiştir. 1963'te WHO'nun çalışmasına göre yaşlanma süreci kronolojik açıdan üç grupta değerlendirilmektedir;

- Orta Yaşlı Grup (45-59 yaş arası)
- Yaşlı Grup (60-74 yaş arası)
- İleri Yaşlı Grup (75+ yaş)'dur.

Ortalama ömrün uzamasıyla birlikte 2018 yılında WHO tarafından bu sınırlama da değişime uğramıştır. Bunlar;

- Genç Yaşlılar (65 - 74 yaş arasında olanlar)
- İleri Yaşlılar (75 - 84 yaş arasında olanlar)
- Çok İleri Yaşlılar (85+) olarak adlandırılmıştır.

Görüldüğü gibi yaşlılık ile ilgili sınıflandırmalar, takvim yaşı olan ölçüt alınarak yapılmıştır. Ancak bu süreçte biyolojik farklılaşmalar dikkate alınmayarak insan bedeninde meydana gelen biyolojik özelliklerin dikkate alındığı biyolojik yaşlanma kavramı gündeme gelmiştir (Taşkesen, 2017).

Biyolojik yaşlılık, vücudumuzda gözlemlenen fiziksel ve işlevsel farklılaşmayı ifade etmektedir. Sosyal yaşantımız, vücuttaki yaşlanma hızımızı belirleyen ana etkenlerden biridir. Biyolojik yaşlanma, genetik faktörlerle ilişkilendirilse de bu süreçte beslenme şekli, stressiz yaşam ve ekonomik rahatlık son derece önemlidir. Bu nedenle insan yaşamı ve yaşı, pek çok değişkene bağlı olarak değerlendirilmelidir (Onur, 1995).

Bireyin yaşlanma süreci aslında anne karnından itibaren başlamaktadır. Yıllar geçtikçe deride başlayan kırışma ve sarkma eğilimi, saçlarda beyazların artması ve boyun kısalması gibi dış görünüşteki değişimlerle beraber unutkanlık eğilimi, çabuk yorulma ve kaslarda görülen güç kaybıyla da kendini belli eder (Kalınkara, 2011). Ancak yaşlanmanın yanında getirdiği bu özellikler işlevsel farklılıklardan dolayı her bireyde aynı zaman diliminde ortaya çıkmaz. Bazı insanlarda bu durum erken yaşlılıkla birlikte kendini göstermeye başlar iken, bazılarında ileri yaşlılık evresinden sonra ortaya çıkabilmektedir.

Psikolojik yaşlanma, kişilerin diğer yaşlanma türlerine göre nasıl direnç gösterdiği ile bağlantılıdır. Bu karşı koyma seviyesi kişinin ruhsal psikolojik durumunu ortaya koyar. Biyolojik ve kronolojik yaşlanma bireyin mental açıdan yaşlanmasına sebep olabilir. Aslında herkes hissettiği yaştadır cümlesi tam anlamıyla psikolojik yaşlanma ile ilişkilidir. (Akçay 2015: 14).

Kişilerin psikolojik olarak kendisini yaşlı hissetmesi birden çok etmene bağlıdır. Son olarak psikolojik yaşlanma; kişinin ekonomik durumu, eğitim düzeyi, cinsiyeti ve yaşantısına göre değişen bir süreçtir (Tufan, 2001: 39).

Literatürde yaşlılık ile ilgili yapılan sınıflandırmalara bakıldığında yaşlılığın sadece biyolojik bir süreç olmadığı, sosyo- kültürel değerlerin yaşlılık olgusu üzerinde de etkili olduğu görülecektir. Dolayısıyla insan yaşamının son evresi olarak algılanan yaşlılık evresi üzerinde toplumsal anlamlandırmalarımız ve kültürel değerlerimiz önemli rol oynamaktadır. Gök'e göre (2019) *Sosyolojik yaşlılık* süreci, toplumsal olarak inşa edilmiş sosyal ve kültürel normlarla yoğurulmuş bir durumu ifade etmektedir (Gök, 2019).

Bu çalışmada yaşlılık konusu kronolojik açıdan ele alınmaktadır. Çanakkale'de 2000-2010-2020 yıllarını kapsayan 65 yaş üstü nüfus grubu mekânsal ve zamansal olarak sayısal yöntemlerle değerlendirilmiştir.

2.3.Yaşlılık Üzerine Kuramlar

Toplumsal kuramlar, yaşam içerisinde bireyin psiko-sosyal durumu ve görüntüsü hakkında bize fikir verir. Yaşlılığı toplumsal açıdan inceleyen kuramlar arasında en çok tercih edilenler yaşamdan Geri Çekilme ve Rol Bırakma kuramlarıdır. Bu iki kuram bireyin yaşlılık ve emekliliğe bağlı olarak sosyal konumunun değişmesiyle birlikte eski rolleri bırakılarak yeni yaşama uyan rollerini benimsenmesiyle ortaya çıkmıştır. En fazla yaşlı nüfusa sahip Avrupa ülkelerinde ise yaşlılığa toplumsal bir değer olarak yaklaşıldığı için Aktivite ve Süreklilik Kuramına önem vermeye çalışılmıştır. Bu kuramlar yaşlılıkta karşımıza çıkabilecek fiziksel ve zihinsel eksikliklerin problem olarak algılanmaması ve yaşlıların yaşamdan uzaklaştırılmamasını vurgulaması açısından oldukça kıymetlidir.

Tüm toplumsal kuramlar, farklı yorumlamalara tabidir. Bu yüzden toplumsal kuramların tanımları kişiden kişiye değişse de birbiriyle bağlantılı olup aynı zamanda birbirinin devamı niteliği taşımaktadır.

Modernleşme kuramına göre, toplum yapısı zamanla değiştikçe yaşlılara verilen değer de azaldığı düşünülmektedir. Bu kurama göre, yaşlıların rolü, teknolojik gelişmelere ters düşmektedir. Modern toplumların yeni yapısında aileler küçülmüş, çekirdek aile yapısı büyük ailelerin yerini almıştır. Teknolojiden dolayı yaşlıların bilgisine ihtiyaç kalmamıştır. Dolayısıyla yaşlıların statü ve güç kaybetmesi durumu ortaya çıkmıştır (Görgün,2004: 50).

Toplumsal Alışveriş kuramı, modernleşme kuramı ile aynı düşünceleri desteklemektedir. Modernleşme ve yaşlılık süreci ters orantılı olarak ilerlemektedir. Bu kuram; aile şekillerindeki farklılaşmalar, yer değiştirme faaliyetleri (göç), bilişim ağının güçlenmesi, ortalama ömrün uzaması, eğitim seviyesinin yükselmesi yaşlı hacmini büyütmüş ve bu bireylerle olan toplumsal alışverişi küçültmüştür. Yani modernleşme arttıkça yaşlıların toplumdaki statüsü düşmektedir (Emiroğlu, 1995: 16-29). Geleneksel toplumlarda yaşlıların bilgi ve deneyimleri çok önemlidir çünkü kültürün devamlılığını sağlar. Ancak Sanayi devrimiyle birlikte yaşanan teknolojik gelişmeler yaşlıların bilgi ve deneyimlerinin modasının geçtiği ve değerinin azaldığı algısını yaratmaktadır (Gitmez, 2000: 67-68).

Feminist kuram, esas öznesi olan kadının eşitlenme çabasını konu edinir. Kuramın görünürlüğü daha çok 1950'li yıllardan itibaren artmaya başlamıştır. Feminist kuramda kadının çalışma hayatındaki yeri üzerinde yoğun bir tartışma devam etmektedir. Bu tartışmanın kendisi esas olarak çeşitli feminist akımların geldikleri ideolojik kökenlerin üzerinden şekillenmiştir (Sağlam, 2020: 395-396). Yaşlılık çalışmalarında özellikle üzerinde durulan konulardan biri emekliliğin beraberinde getirdiği sorunlardır. Ancak kadınlar çalışma hayatında daha az görünür olduğu için bu tarz araştırma konularının dışında tutulmaktadır. Feminist kuramın görünürlüğünün artmasıyla beraber kadınlarda dul kalmanın getirdiği yoksullaşma ve yalnızlaşma sorunları da çalışmalarda yer almaya başlamıştır. Skinner, vd. (2014) Feminist kuramın, yaşam boyu ve kimlikle bağlantılı olarak yaş ve yaşlı ayrımcılığı arasındaki ilişkilerle yaşlılık, cinsiyet ve sınıf arasındaki önemli kesişmelere dair eleştirel bir farkındalık için bir fırsat sağlayabileceğini savunmuşlardır.

Bu kurama dayalı olarak kadınların tecrübeleri bir nebze geri planda kalmıştır. Feministlere göre, kadının yokluğu 1970'li yıllarda fark edilmiş ve bu tarihten itibaren cinsiyetin önemine vurgu yapılarak kadınlar da çalışmalara dahil edilmiştir.

Yaşamdan geri çekilme kuramı, yaşlı bireylerin karşılaştıkları birtakım zorluklar karşısında sergiledikleri tavrıdır. Alptekin'in (2011) belirttiği gibi yaşlılık dönemi, genellikle insanların içinde bulunmak istemediği ve korkarak yaklaştıkları bir yaşamsal dönemdir. Çünkü yaşlılık genellikle bağımlılık ve zayıflık olarak nitelendirilmektedir. Yaşlıya karşı oluşan bu olumsuz düşünceler onların insanlardan ve toplumdaki giderek uzaklaşmasına ve toplumsal bir sorunun oluşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu durum, yaşlılara verilen kurumsal hizmetlerin kısıtlanmasına, yaşlının sosyal yardımlardan yoksun olmasına ve yaşlının psikolojik çöküntüye uğramasına neden olabilmektedir (Alptekin, 2011: 7-15). Bu kuram Elaine Cumming ve William E. Henry tarafından 1961 yılında ortaya atılmış ve çok eleştirilmiştir. Ancak daha sonra bu görüş sahipleri geri adım atmışlardır (Tufan, 2001: 27-49).

Aktivite kuramı, yaşamdan geri çekilme kuramına karşı olarak geliştirilmiştir. Yaşlılara aktif olarak yaşama katılma seçenekleri sunmaktadır. Kurama göre yaşlı kişiler aslında orta yaşlı kişilerle aynı ihtiyaçlara sahiptir. Özellikle psikolojik ve toplumsal olarak hemen hemen aynı şeylere ihtiyaç duyarlar.

İyi bir şekilde yaşlanma evresi geçirmeleri için ihtiyaçları olan tek şey aslında yaşama katılmaya devam etmeleridir. Eğer katılmıyorsa yeni etkinlikler ve yeni yollar açarak onları yaşama dâhil etmek gereklidir. Yoksa her anlamda kendilerini çöküntüde hissedeceklerdir. Aktivite teorisine göre aslında herkesin yaşamında aktifliğini ömür boyu koruması gerekmektedir. Aktifliğini her daim koruyabilen insanlar daha mutlu ve huzurlu yaşlılık dönemi yaşamaktadırlar (Tufan, 2001: 40). Ancak bu görüşe karşı çıkanlar da bulunmaktadır. Bu kurama göre bireyleri birbirinden ayıran en önemli şey aralarındaki yaş farkı değil, etkinliklerine ve yararlılıklarına bağlı değişimlerdir. Aksi takdirde pasif olmak; istenmeyen, insanları toplumdaki dışlayan ve onda işe yaramazlık duygusunu ön plana çıkaran bir durumdur. Bu durumun önlenmesi oldukça önemlidir. Yaşlılıkta sürekli pasifliğin olması, yaşlı kişileri mutsuz yapacağı için aktif yaşamın bu evrede de sürdürülmesi gerekmektedir. Bireylerin emeklilik yıllarında da aktifliğini koruması mutlu bir yaşlılık geçirmesinde öncü role sahiptir.

İnsanlar gençlik döneminde olduğu gibi yaşlılıkta da sosyal hayattan kopmamalı ve sosyal hayatın akışında kendisine her daim yer bulmalıdır. Ancak bu şekilde birey kendisinin işe yaradığını hisseder ve aktif olduğu sürece de mutlu olur.

Süreklilik kuramı, Atchley tarafından 1972 yılında ortaya atılmıştır. Bu kurama göre yaşlılık karmaşık değildir. Yaşlılıkta bazı faaliyetlerle ilişkinin kesilmesi, başka alanlarda başarının sürdürülmesine bağlıdır. Atchley'e göre (1972), insanlar yetişkin olma evresinde bazı alışkanlıklar ve tercihler geliştirir. Bu tercihler de insanların kişiliğini ortaya koyan öğelerdir. Kişiler yaşlandıkça bu öğeleri korumaya çalışmaktadır. Dolayısıyla uzun sürede ortaya çıkan bu içsel ve dışsal tutum, kişinin kendini daha mutlu hissetmesini sağlayan başlıca etmendir. Yaşlılıkta da bu durumun devam etmesi önemlidir. Buna göre zamanla geliştirilen bu davranışlar insan yaşamında artık kalıplaşmaktadır. Böylece sosyal ve aile rolleri de devamlılık kazanmaktadır. Yaşlılarda bazı alışkanlıklar sürekli hale gelmektedir. Kişiler yaşlandıkça bu özellikleri sürdürmesi ve fazla değişmemesi yaşlılığı daha az sorunlu hale getirebilmektedir. Sağlıklı bir yaşlanma için birey eski ve alışılmış yaşam düzenini değiştirmemelidir. Yaşlılıkta süreklilik yönteminin tercih edilmesi, yaşlılarda çıkan fiziksel ve mental sorunların önüne geçer ve yaşlının yaşama dâhil edilmesini sağlar (Onur, 1991:191).

Rol bırakma kuramını, Sosyolog Zena Smith Blau 1973 yılında ortaya çıkarmıştır. Kurama göre, yetişkin kimliği ve meslek statülerinin yitirilmesi, yaşlıların toplumsal açıdan kendilerini boşlukta hissetmelerine neden olmaktadır. Aslında sadece bunlar yetişkin rolleri değildir bunların yanı sıra yetişkinler zorunlu ve isteğe bağlı olan rolleri de üstlenir. Yetişkinler siyasi alanda, gönüllü kuruluşlarda, spor ve oyun etkinliklerinde vb. gibi görevlerde yer alır (Emiroğlu, 1995: 28). Evlilik, dul kalma, emeklilik gibi sosyal konumun değişmesinde eski rollerin bırakılarak yeni yaşama uygun rollerinin benimsenmesi, bu kurama uygun olmaktadır.

Yaşlının topluma katkısının azalmasının yanında, bu yaşlarda görülmesi olası sınırlılıklar (hastalıklar, eşin kaybı, statü kaybı, bağımlılık), bireyin farklı bir düzeyde topluma katılmasını gerektiren değişimlerdir. Bu durumda eski rol ve beklentilerin bırakılarak yeni ve gerçekçi durumlara uyum sağlama stratejileri geliştirmek, gerçekçi ve faydacı bir yaklaşım olarak değerlendirilir. Bu kuramda yeni duruma uyum sağlanırsa yaşlıların beklentileri göz önünde bulundurulur ve yaşlılık alt kültürünün geliştirilmesini destekler (Gitmez, 2000: 67).

Rol Bırakma kuramı, çoğu araştırmacı tarafından eleştirilmiştir. Yaşam doyumuyla ilgili boylamsal araştırmalar yaşlıların çoğunun çok az toplumsal yitim hissettiklerini ya da hiç hissetmediklerini göstermektedir. Yaşlıların çoğu, işlerini ve ana-babalık rollerini yitirmelerinin karşılığında, özgürlüklerinin ve eskiden beri istedikleri şeyleri yapma olanaklarının arttığını dile getirmektedir (Onur, 1991:191).

Yakınsama Kuramına göre gelişmiş toplumlarda büyük aileden çekirdek aileye geçilmesiyle bakım hizmetlerinin aileler tarafından sağlanması yerine özel sektör veya kamu sektörü tarafından sağlanması gerekecektir (Aközer, vd., 2011). Dünya'daki değişimlere paralel olarak geleneksel aile yapısından modern aile yapısına doğru geçiş yaşanmaya başlamıştır. Bu değişimden en çok etkilenen yine yaşlı nüfus olmaktadır. Bu durumun sonucu olarak günümüzde yalnız yaşayan yaşlı bireylerin sayısında artış gözlenmektedir. Buna bağlı olarak bakıma muhtaç yaşlı kişi sayısı da artmaktadır.

Yaşam döngüsü kuramına göre, bireyler yaşamlarına net tüketen olarak başlayıp net üreten olarak geçirdikleri bir evreden sonra yeniden net tüketen oldukları bir evreye girmektedirler (Aközer, vd., 2011).

Tüm dünyada yaşlılık süreci “düşkünlük dönemi” olarak kabul edilmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında yaşlı nüfus geleneksel nüfus yapısına bağlı olarak üstün görülmekteydi. Toplumda yaşlılığın bir sorun olarak görülmesi mümkün değildi. İlerleyen dönemde tüm dünya konjonktüründe yaşanan dönüşüme paralel olarak yaşlıya bakış da değişmiştir (Şahin, 2015: 48). Yaşlı nüfusun hızla artmasının ülkeler açısından olumlu ya da olumsuz olma durumu aslında belirli dinamiklere bağlıdır. Yaşlanmanın önemli bir sorun olarak ortaya çıkmasının nedeni, dünya genelindeki nüfuslarda yaşlı insanların hem oranının hem de mutlak sayısının çarpıcı bir şekilde artmasıdır. Sosyo-ekonomik anlamda gelişimini tamamlamış ülkelerde bu durum pek fazla sorun teşkil etmez iken, gelişmekte olan ülkelerde yaşlı nüfusun hızlı artışı bazı problemleri de yanında getirmektedir. Faal nüfusun azalmasıyla birlikte işgücünün yaşlanması ortaya çıkan öncelikli sorunlar arasındadır.

Başarılı yaşlanmanın öncelikli şartları, ortalama yaşam süresinin uzunluğu, fiziksel ve ruhsal sağlık, sosyal alanlarda aktiflik, üretkenlik, bireysel denetim ve yaşamdan keyif almalarıdır. Bu nedenle aktif, bağımsız ve üretken bir yaşlılık süreci hedeflenmelidir. Yaşlı nüfusun başarılı yaşlanmasında sadece kişisel yatkınlıkları değil, ülke genelinde kendilerine uygun ve yeterli düzeyde bakım hizmetlerinin sağlanmasıyla da bağlantılı bir süreçtir. O yüzden yaşlı nüfusa yönelik planlanan destek hizmetlerin yaşlıların hayat standartlarını ve

mevcut sağlık durumlarını iyileştirme yönünde olmalıdır. Kişisel öncelikler temel alınarak yaşlıların yaşam alanları içinde öz saygınlıkları korunarak yaşlanmaları sağlanmalıdır. Sağlıklı ve aktif yaşlanma süreci, DSÖ'nün özellikle 2015 yılından itibaren yaşlılık çalışmalarda daima altını çizdiği bir konu olmuştur. Aktif Yaşlanmada olduğu gibi Sağlıklı Yaşlanma da birden fazla sektörde eyleme geçme ihtiyacını vurgular. Ayrıca yaşlıların aileleri ve ekonomileri için bir kaynak olarak kalmasını sağlar (WHO, 2018).

Nüfus yaşlanması, çoğu ülkede sorun olarak algılansa da aslında gelişmişliğin bir göstergesidir. Dünyada genel anlamda baktığımızda gelişmiş ülkelerde nüfusun yaşlandığını az gelişmiş ülkelerin ise genç nüfusa sahip olduğunu görmekteyiz. Yaşlı nüfusun varlığı eğitim, sağlık ve ekonomi gibi göstergelerin yaşanılan bölgede oldukça ileri seviyede olduğu anlamına gelmektedir. Ülke yönetimi nüfusun yaşlanmasıyla ilişkili faydaları en üst düzeye çıkararak yaşlanmanın beraberinde getireceği sorunları çözüme yoluna gitmelidir. Herkes için sürekli ve yaşam boyu eğitim ve sağlık hizmetleri desteklemeli, hem kamu hem de özel hayatta iş-yaşam dengesini kolaylaştırmak ve cinsiyet eşitliğini artırmak için aile dostu politikalar benimsenmelidir.

Çanakkale'de yıllar içinde yaşlı bakım evlerinde artış gözlenmektedir. İl genelinde gözlenen yaşlı nüfus oranında ki yükseliş yaşlı bakım evlerine talebi arttıran öncelikli faktördür. Çanakkale'de doğurganlık seviyesinin düşük olması sebebiyle yaşlılara bakacak çocuk sayısının az olması bakım evlerindeki artışın diğer bir nedenidir. Çanakkale'de çekirdek aile dönüşümünün daha hızlı gerçekleşmesi yaşlıların yalnız kalmasına ve bakım evlerine yönelmesine neden olmaktadır. Çanakkale'de ortalama ömrün uzun olması sebebiyle yaşlılık sürecinin de uzaması huzurevlerine ve bakım merkezlerine olan talebi arttıran diğer bir nedendir. Dolayısıyla Çanakkale'de yaşanan bu gibi değişimler çalışılan bölgeyi *yakınsama*, *kentleşme* ve *modernleşme* gibi kuramlarla ilişkilendirmektedir. Kentleşme ve modernleşme kuramıyla birlikte kentlerdeki yaşlı bakım evlerine daha çok ihtiyaç olmakla birlikte kent içindeki yaşlı oranının artması yaşlıların günlük hayat aktivitelerine katılım ihtiyacını da arttırmaktadır. Bu nedenle rol bırakma ve geri çekilme gibi kuramlarda bahsedilen yaşlılığın toplumdan soyutlanmasına karşı yerel yönetimlerin aktif yaşlanmayı hızlandırıcı tedbirler alması gerekmektedir. Ayrıca yaşlı nüfus içinde kadınların sayısının erkeklere göre fazla olması *feminist kuram* da yaşlı kadınların içinde buldukları zorlukları öne çıkarması bakımından önemlidir. Yaşlılara yönelik hizmetlere

öncelik veren Merkez ilçedeki faaliyetler ise (Altın Yıllar Yaşam Merkezi ve Evde bakım hizmetleri) *aktivite ve süreklilik kuramları* çerçevesinde değerlendirilebilir.

Yukarıda bahsedilen kuramlar yaşlanmayı sosyolojik açıdan ele almaktadır. Bu kuramları çalışmamızda doğrudan ölçmemekle birlikte dolaylı yollardan bu kuramlarla ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur. Çanakkale'nin farklı mekânlarında yaşlanmanın derecelerine bakarak yaşlılık mekânsal boyutlarıyla yorumlanmaya çalışılmıştır. Tezde mekân-yaşlılık ilişkisine coğrafi bir bakış açısıyla ve yaşlılık göstergeleriyle katkıda bulunmaya çalışılmıştır.

Yaşlıların kır ve kent alanlarında farklı toplanma eğilimleri gösterdikleri görülmektedir. Tüm sosyal ve psikolojik kuramların ötesindeki gelişmeler yaşlıları belli bir mekân seçiciliğine itmektedir. Bu duruma dair çeşitli çalışmalarda (Kurek (2007) “*Population Ageing Research From a Geographical Perspective – Methodological Approach*”; Karagel (2011) “*The Distribution of Elderly Population in Turkey and The Factors Efecting This Distribution*”; Yakar (2014) “*Türkiye’de İlçelere Göre Medyan Yaş Dağılımının Mekânsal ve İstatistiksel Analizi*”) bulgular bulunmaktadır. Bu duruma ilişkin detaylı bilgi literatür bölümü olan 2.4. de verilmiştir.

2.4. Nüfusun Yaşlanmasına İlişkin Önceki Çalışmalar

Yapılan incelemelerde, yaşlanma ve yaşlılık gibi kavramlar çeşitli yaklaşımlarla pek çok çalışmanın konusu olmuştur. Yaşlılık konusu bu zamana kadar daha çok sosyoloji, psikoloji ve sağlık açısından ele alınmıştır. Bu tezde bulunan literatür incelemesi tüm yaşlılık çalışmalarını kapsamamaktadır. Özellikle yaşlılığı mekânsal açıdan ele alan çalışmalar değerlendirilmiştir. Bu konuya ilişkin çalışmaların tümünü burada incelemek mümkün olmadığından çalışmamızın odağı düşünüldüğünde değinilmesi gerekenler ve bunlara ilişkin literatür şu şekildedir:

Türkiye’de yaşlılık ile ilgili mekânsal çalışmaların daha çok son yıllarda ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Özgür ((2019) “*Yaşlanmanın Coğrafyaları; Coğrafi Gerontoloji, İlerleme, Tartışmalar ve Araştırma Gündemi*”) ve Yakarın ((2018) “*Yaşlanma ve Yaşlılığa Coğrafi Bir Yaklaşım*”) çalışmaları Türkiye’de yaşlanmayı mekânsal boyutuyla ele alan az sayıdaki çalışmalardan bazılarıdır. Son yıllarda yaşlılık çalışmaları giderek artan

miktarda akademik çalışmalarla ortamlara, yerlere ve alanlara özellikle de yaşlı insanlara vurgu yaparak konuya odaklanmaktadır.

Yaşlanma sürecini mekânla bağlantılı olarak çalışan yabancı kaynaklara bakıldığında, Kurek (2007) “*Population Ageing Research From a Geographical Perspective – Methodological Approach*” bu makale, tüm toplumlarda hız kazanan yaşlanma sürecini Polonya örneği üzerinden coğrafya disiplini kapsamında ele almaktadır. 1989'dan sonra, işgücü piyasasındaki büyümenin bir sonucu olarak, kırsal alanlardan kentsel alanlara göç düzeyi azalır iken, şehirlerde doğurganlık düzeyi de önemli ölçüde düşmüştür. Polonya'da sanayileşme süreciyle şehirlere yoğun göçün bir sonucu olarak, kentsel alanlar kırsal alanlara göre daha düşük bir yaşlanma düzeyi kaydetmiştir. Yaşlanma artışının yerel kutupları, nispeten daha genç nüfus yaş yapılarına sahip metropoliten bölge, çekirdekleri temsil eder iken; çekirdeğin çevresinde bulunan banliyö alanlarının da (kırsal alanlar) yüksek düzeyde yaşlanma gösterdiği tespit edilmiştir. (Kurek, 2007).

Andrews and Phillips (2005) “*Ageing And Place: Perspectives, Policy, Practice*” isimli bu kitapta, 'yaşlanma ve yer' bağlamındaki politika alanının kapsamlı bir incelemesini ortaya koymaktadır. Yaşlı bireylerin kaliteli yaşam, başarılı ve aktif yaşlanma gibi kazanımları elde etmesinde yaşanan mekânın önemine vurgu yapılmaktadır. Çalışmada kentsel alanların kırsal alanlara göre bu gibi fırsatlara erişimde öncü rol oynadığı belirtilmiştir.

Walker, (2002) “*A Strategy for Active Ageing*” bu makale, istihdam, emeklilik, sağlık ve vatandaşlık gibi temel politika alanlarını birbirine bağlayarak aktif yaşlanma stratejisinin, sanayileşmiş ülkelerin nüfus yaşlanmasının getirdiği zorluklara yanıt vermeleri için sağlam bir temel oluşturduğunu savunmaktadır. Makale, aktif yaşlanma kavramının doğuşunu ve yirmi birinci yüzyıla uygun modern ve kapsamlı bir yaklaşımla şekillendirilmesi gereken ilkeleri özetlemektedir. Makale ayrıca aktif yaşlanma üzerine bir strateji ortaya koymakta ve yaşam döngüsünün farklı aşamalarında nasıl faaliyete geçirilebileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, aktif yaşlanma üzerine kapsamlı bir stratejinin potansiyel olarak faydalı doğası vurgulanmaktadır: ahlaki açıdan doğru bir politikanın sağlıklı, ekonomik anlamda da olağandışı bir kombinasyonunu temsil edeceği de ortaya konulmuştur (Walker, 2002).

Garrett (2018) “*Geography of Aging: The Science of Belonging*” adlı makalesinde yaşlı birey ve çevresi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yaşlanma merkezli coğrafyada, çevre,

fiziksel ve bilişsel olarak azalan kapasitelerden kaynaklanan engelleri değiştirerek ve kaldırarak yaşlanmada fiziksel aktivite teşvik edilmektedir. Araştırmalar daha erişilebilir mahalle tasarımı ile daha yüksek düzeyde yürüme arasında güçlü bir ilişki olduğunu gösterir iken, bu artan aktivitenin sürekli olarak sağlığı iyileştirdiği belirlenmiştir. Erişilebilir mahalle tasarımı, esasen, fiziksel aktivitedeki artışın yanı sıra olumlu fiziksel değişikliklerle ilişkili fiziksel aktiviteyi teşvik eden kaynaklara erişim anlamına gelir. Tüm bu değişiklikler yaşlı yetişkinlerin yaşam kalitesini iyileştirir. Ayrıca gözlemlenen uzun ömürlü yaşlı yetişkinlerin, doğal ortamlarda ve geleneksel kültürlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Bireyler ve coğrafyaları arasındaki simbiyotik ilişki, coğrafyanın tıpkı bizim coğrafyamızda izler bıraktığımız gibi, DNA'mızda da kanıtlar bıraktığı yönündedir.

Golant (2013) "The Geographic Literature on Aging and Old Age: an Introduction" başlıklı bu makalede, "yaşlanma coğrafyaları"nın insan coğrafyasının ayrı bir alanı olarak geliştirilmesine yönelik yirmi yıllık ilerlemeyi incelemiştir. Birkaç coğrafyacının yaşlı insanların göç davranışlarının bireysel ve ekolojik belirleyicilerini incelediğini belirtmiştir. Yaşlı insanları ve onların gönderme ve alma alanlarını ayırt etmek için çoğunlukla nüfus sayımı verilerine dayanmakla birlikte, anket araştırma verilerini kullanan çalışmaların giderek arttığını tespit etmiştir. Örneğin: Cribier'in (1982) anket analizi, Paris'te yaşayan yaşlı emeklilerin yer değiştirme kararları üzerinde aile bağları, sosyal statü ve doğum yerinin etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Birkaç coğrafyacı ise yaşlılığın günlük mekânsal aktivite kalıpları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Genç ve yaşlıların seyahat davranışları amaçlarına göre (örneğin, iş, sosyal ilişkiler, boş zaman, eğlence, kişisel iş, tıbbi ve alışveriş) karşılaştırılmıştır. Mekânsal aktivitenin bu yönlerinin çeşitli sosyal, ekonomik ve psikolojik özelliklere (yaş, cinsiyet, medeni durum, hane halkı büyüklüğü, etnik köken, ırk, sağlık, kişilik özellikleri ve sosyo-ekonomik durum dâhil) göre yaşlı bireyler arasında farklılık gösterdiği belirlenmiştir (Golant, 2013:262).

United Nations (2009) "World Population Ageing" 2007 yılını güncelleyen DESA Nüfus Bölümü tarafından hazırlanan Dünya Nüfus Yaşlanma 2009 raporu, nüfus yaşlanmasında küresel eğilimlerin bir tanımını sağlar ve kalkınma bölgeleri, büyük alanlar, bölgeler ve ülkeler tarafından yaşlanma sürecinin bir dizi göstergesini içerir. Bu rapora göre çoğu ülkede, kırsal alanlarda kentsel alanlara göre hem çocuk bağımlılığı hem de yaşlı bağımlılığı daha yüksektir. Bu durum, kırsal alanlarda daha yüksek doğurganlığın ve genç yetişkinlerin kırsal alanlardan kentsel alanlara sürekli göçünün birleşik etkilerinden kaynaklanmaktadır. Temel sosyal ve sağlık hizmetlerine erişim de kırsal alanlarda kentsel

alanlara göre daha düşük olma eğilimindeyken, yoksulluk oranlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Slyvestre (1999) "The Geography of Aging: Ageographical Contribution to Gerontology" başlıklı çalışmasıyla gerontolojiye coğrafi bir katkı sağlamak amacıyla yapılan Coğrafi incelemede rolü olan gerontolojinin 1970'lerin başında tanınmaya başladığından bahsetmiştir. Coğrafyanın sentezi ve bütünsel gelenek; yaşlılar ve çevreleri arasındaki karmaşık etkileşim olduğu savunulmuştur. Ancak yaşlanma coğrafyası, sosyal coğrafyanın yaşlıların mekânsal bağlamını ve yaşlı bir kişinin analizini tanımlamada çevre ile ilişkisinde erken aşamadır. Bu çalışmadaki en önemli amaç ise coğrafyanın daha ileriye gidebileceğini gösteren kavramsal yetersizliği ele alarak gerontolojiye katkı sağlamak ve çevrenin yaşlı bireyler üzerindeki etkisine dair kapsamlı bir tanımını yapmaktır. Ayrıca bunların yetersizliklerinin giderilmesi önerilmektedir.

Kentsel alanlarda yaşlıların kent mekânını kullanma biçimleri ve kent içinde toplanma alanları üzerine odaklanan çalışmalardan bazıları incelendiğinde, *Karagel (2011) "The Distribution of Elderly Population in Turkey and The Factors Efecting This Distribution"* başlıklı çalışmasıyla Türkiye'deki mevcut 957 ilçe yerleşim yerinin verilerini analiz ederek yaşlı nüfusun miktarını ve dağılım şeklini tanımlamıştır. Türkiye Nüfusu içindeki yaşlı nüfus oranları bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. 1990 yılında yaşlı nüfusun ilçe nüfusuna göre yüksek oranlar gösterdiği bölgeler; Ege, Marmara ve Karadeniz Bölgeleri iken, en düşük oranlar ise Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerine aittir. 2000 yılında kıyı bölgeleri arasında listenin zirvesine yükselen Karadeniz, 2010 yılında yine listenin başına geçmiş; Akdeniz Bölgesi her zaman İç Anadolu Bölgesi'nden sonra beşinci sırada yerini korumuştur. Bu sıralamada etkili olan ilçe merkezlerindeki kentleşme hareketleri, sağlık sektöründeki gelişmeler, sıcaklık, olumsuz çevre koşulları ve besin çeşitliliğinin yaşlı nüfusun yaşam süresini ve nüfus içindeki oranını etkilediğini belirtmiştir (Karagel, 2011).

Özkan (2017) "Yaşlılarda Mekân Aidiyeti: Yaşlılık Ve Mekân İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış" adlı çalışmada nitel araştırma yöntemlerinde derinlemesine görüşme tekniği ile 65 yaş üstü bireylerin yaşadıkları mekân ile kurdukları bağ, ilişki ve buldukları mekândan ayrılmak istememelerinin nedenleri ortaya konulmuştur. Araştırma sonucunda katılımcıların neredeyse tamamının market, pazar, sağlık ocağı, eczane gibi günlük ihtiyaç dâhilinde olan mekânlara daha yakın yerleri tercih ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca anılar, hatıralar ve

verilen emekler özellikle yaşlı bireyler için bir mekânı vazgeçilmez kılan unsurlardan olduğu belirlenmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı (2007) “Türkiye’de Yaşlıların Durumu, Yaşlı Ulusal Eylem Planı” bu planda yaşlı nüfusun ekonomik durumunun iyileştirilmesi, sağlık açısından daha iyi duruma gelmelerinin sağlanması ve yaşlılara fırsat imkânı tanıyan teşvik edici bir ortamın sunulması gibi konular üzerine durulmuştur. Türkiye’de yaşlı nüfusun algılanışı, modern kapsam dışında daha çok saygı duyulup bakılmaya muhtaç olan ve sosyal çevrede görünürlüğü az olması gereken grup şeklinde olduğu için tüm topluma aktif yaşlanma bilincinin kazandırılması oldukça önemlidir. Devlet yönetimi başta olmak üzere sivil toplum, üniversiteler, tüm kurum ve özel kuruluşlar da dâhil olmak üzere bu konu üzerine eğilerek yeni hizmet modelleri kazandırılması ve yaşlı nüfusu bakış açısının olumlu yönde geliştirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Özgür (2013) “Türkiye Nüfusunda Doğurganlık Düşüşü ve Yaşlanma Eğilimi” çalışmasında özellikle son yıllarda ülke nüfusunda doğum ve ölüm oranlarında kaydedilen düşüşle birlikte yaşlılık trendinin gözlemlendiği ve Türkiye’nin yerel nüfus yapısında önemli farklılaşmalar yaşandığı vurgulanmıştır. Doğu ve Batı Karadeniz ile Batı Marmara istatistikî bölgelerinde yaşlı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışındaki bölgelerde ise yaşlanan bir nüfus yapısı izlenmektedir. Çalışmada kullanılan veri ve yöntem ise nicel yöneteme dayanan TÜİK verileri ile önceki çalışmaların gözden geçirilip genel durumun ortaya konulmasıdır. Araştırma sonucunda kentleşme, modernleşme ve yaşlılık arasında önemli bir ilişkinin olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca kadının eğitim durumu ve sosyo-ekonomik yapısı toplam doğurganlık oranında belirleyici olduğu tespit edilmiştir (Özgür, 2013).

Özgür (2018) “Coğrafi Gerontoloji: Coğrafya ile Gerontolojinin Kesişiminde Bir Disiplinin Oluşumu” adlı bu çalışmada, multidisipliner çalışma alanı haline gelen yaşlılık konusunun coğrafi perspektifte ele alınmasının öneminden ve bu alanda görünürlüğünün artırılmasına olan ihtiyaçtan dolayı vurgu yapılmaktadır. Coğrafi gerontolojinin bu bilim dalı kapsamında daha çok yeni varlığını hissettirmesine bağlı olarak canlandırılma gerekliliğini vurgulayan ve coğrafyacıları bu alana katkı vermeye davet eden bir çağrı niteliğindedir (Özgür, 2018).

Özgür (2019) “Yaşlanmanın Coğrafyaları: Coğrafi Gerontoloji, İlerleme Tartışmalar ve Araştırma Gündemi” adlı makale, 2000’li yıllardan itibaren ülkemizde daha fazla gündemde yer almaya başlayan “yaşlılık coğrafyası” konusuna olan önemi vurgulamak

ve özellikle beşeri coğrafyacıların bu konuya olan ilgisini arttırmak hedeflenmektedir. Bu güncel araştırma alanı, beşeri coğrafyada uzun soluklu bir disiplin geleneğinin ve sosyal gerontolojide de daha yakın zamanlarda gözlenen mekânsal dönüşün izdüşümünde yaşlanmanın coğrafyaları adı altında ortak bir ilgi alanı yaratmıştır. Coğrafya disiplini içinde, bu araştırma alanının gelişmesinin altında yatan temel etmenin, yaşlı insanlar ile yaşlanmanın meydana geldiği mekânlar arasındaki karşılıklı ilişkiler için gittikçe artan bir değer kazanımı olduğu düşünülmektedir. Araştırmaların odağında, demografik yaşlanmanın mekânsal örüntülerinden (yaşlı nüfusun dağılımı, hareketi ve göçü), sağlık hizmetlerine; yaşlı insanların yaşam ortamlarına; yaşlanma, sağlık, bakım ve refahın gömülü deneyimlerine ve daha yakın zamanlarda bu alandaki deneyimlerin somutlaşmasına ve temsillerine kadar çok çeşitli konular bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda, yaşlı nüfusun mekânsal dağılımlarının zaman içinde aile etkileşimlerindeki değişimlere, bağlılıklara ve aile üyelerinin artan mekânsal bölünmelerine doğru genişlemiştir. Yaşlanmanın coğrafyaları, yaşlanmanın gerçekleştiği mekânsal bağlamları dikkate alarak, yaşlıların mümkün olduğu kadar evde yaşamayı ve yerinde yaşlanmayı tercih ettiklerini kabul etmektedir. Yaşlı insanların yaşadığı gündelik yaşam mekânları, onlar mekânın mahkûmları haline gelene kadar kademeli olarak devam ettiği saptanmıştır (Özgür, 2019: 78-80).

Yakar (2018) “Yaşlanma ve Yaşlılığa Coğrafi Bir Yaklaşım” isimli bu makale ülkemizde daha çok yakın bir geçmişi bulunan gerontoloji konusunu coğrafya disiplini içerisinde ele almaktadır. Coğrafyacılar geleneksel olarak yaşlı insanların yaşamlarının yerel bağlamsal ve bileşimsel boyutlarına odaklanır iken, sosyal gerontologlar yaşam gidişi boyunca yaşlanmanın çevresel yönlerini vurgulamaktadır Bu çalışma yaşlanma kavramını coğrafya bilimi açısından ele alarak katkıda bulunan çalışmaları incelemektedir. Bu konuda çalışanlar yaşlanmanın mekânsal örüntülerini yaşam döngüsü perspektifinden anlamaya odaklanmışlardır. Bu araştırmayla birlikte çalışma sonuçları yaşlılık coğrafyasının temellerini meydana getirmektedir (Yakar, 2018).

Yakar (2014) “Türkiye’de İlçelere Göre Medyan Yaş Dağılımının Mekânsal ve İstatistiksel Analizi” adlı çalışmada yaşlanma göstergelerinden medyan yaş kullanılarak, Türkiye’de yaşlanmanın mekânsal yönüne odaklanılmıştır. Ayrıca doğurganlık ve göçlerin yaşlanma üzerindeki etkisi incelenmiştir. Kırsal bölgelerde göçün yaş seçiciliğine bağlı olarak genç nüfusun kaybedilmesi ile kentlerde emekli olan kırsal kökenli nüfusun emeklilik sonrası geri dönüşü bu bölgelerde yaşlı nüfusu arttırmıştır. Türkiye'nin batısından doğusuna

doğru ise ilçelere göre medyan yaş değerlerinin artış eğilimi sergilediği belirlenmiştir. Bu görünüm illerin veya bölgelerin demografik geçişe giriş zamanları ve bu modeldeki günümüzdeki durumu yanında, iç göçteki durumu ile yakından ilgilidir. Medyan yaşın bölgesel dağılımı yanında yapılan mekânsal analizler sonucunda da, Türkiye'nin güneydoğu köşesinde düşük medyan yaş değerlerinin belirgin bir şekilde kümелendiđi tespit edilmiştir.

Esen (2019) “Küresel Bir Sorun Olarak Yaşlanma Kavramı: Türkiye ve İngiltere Politikalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi” adlı çalışma, günümüzde global bir problem halini alan yaşlılık kavramını ülkemiz ve Birleşik Krallık açısında yaşanan nüfusun refah seviyesi ve politikalarının kıyaslamalı bir incelemesinin gerçekleştirilmesini hedeflemektedir. Aynı zamanda, ülkemizdeki yaşlı bakım ve destek hizmetlerinin mevcut hali ve geleceği ile nasıl bir örgütlenmenin yapılmasına ihtiyaç duyulduğu hususlarında öneri ve değerlendirmelerde bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye için ideal yaşlı bakım modeline dair değerlendirmelerde bulunulmuştur. Küresel bir sorun olarak yaşlanmayı ele aldığımız bu çalışmada yaşlanma ile birlikte demografik dönüşüm sürecinin ileri evrelerinde olan İngiltere ile yaşlanma olgusu açısından demografik dönüşümün henüz başlarında olan Türkiye karşılaştırılarak yaşlanmaya dönük politikaların analizi yapılmıştır. Ulus üstü bir problem olan yaşlanma krizi ile başa çıkabilmek için üretilmesi ve ithal edilmesi gereken politikalar tartışılmıştır (Esen, 2019: 1-4).

Müftüler (2018) “İstanbul’da Yaşlılık ve Yaşlılığın Yapısal Değişimi” isimli çalışmasında yenilikçi ilerlemelerle birlikte zamanla nüfus yapısına yansıyan dönüşümlerden ve yaşlılık çalışmalarında gerekli olan kurumsallaşmadan bahsedilmektedir. Bu araştırmada dokümantasyonlardan ve TÜİK verilerinden faydalanarak hem nicel hem de derinlemesine görüşme tekniğiyle nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre İstanbul halkı sağlık hizmetlerinden memnun ancak il kalabalık nüfusundan dolayı yerinde bakım hizmetlerinde yetersiz kalmaktadır (Müftüler, 2018).

Gökdayı (2003) “Türkiye’de Kırsal Yoksulluk ve Anamas Yöresi Örneği” isimli çalışma, 2003 yılında Anamas Yöresi’nde kırsal bölgenin yoksulluktan kaynaklı olarak gelişememe problemini inceleyerek, bu problemin ana kaynaklarını çözüp doğal ve yapay etkilerini açıklamaya çalışmaktadır. Bir kırsal kesim sosyo-ekonomik yapı, geleneksel ve toplumsal birikimler ve mekânsal koşullara bağlı olarak gelişmişlik statüsüne ulaşmaktadır. Bölgedeki yaş yapısı incelendiğinde ise 0-14 yaş grubunda ve 45 yaş üstü nüfusta yığılma gözlenmektedir. Bu durumda faal çalışabilen esas yaş gurubunun göç ettiğini ortaya

koymaktadır. Kırsal kesimde geriye kalan çocuk ve yaşlı bağımlı nüfus ile birlikte yoksulluk daha da büyümüştür (Gökdayı, 2003).

Bıçkı (2011) “Türkiye Kırsalında Yoksulluk Sorunu: Çanakkale Kocalar Köyü Örneği” isimli makalede Çanakkale'nin Kocalar köyünde, faal nüfusun işgücü eksikliği sebebiyle kırsal kesimden göç etmesine bağlı olarak geriye üretim gücü zayıf, yoksul ve yaşlı nüfusun kalmasıyla bölgenin eski canlılığının yitilmesine yol açtığından bahsedilmektedir. Özellikle de faal nüfusun kentsel bölgelerde yaşamını sürdürmek istediği tespit edilmiştir. Sonuç olarak genç nüfusu kırsal kesimde tutmak için herhangi bir çaba olmadığı görülmüştür. Bu konuda başarı sağlanamamasının temel nedeni, yapılan göçün kırsal alandaki geçim probleminden kaynaklandığı söylenerek üstünün kapatılmasıdır. Bu duruma bağlı olarak genç nüfusu kırsal alana çekmek ve tutmak için sosyo-ekonomik faaliyetlerin arttırılması; öteki taraftan yerel yönetim olarak muhtarlıkların güçlendirilip bölgenin gelişmesinde aktif olmalarının desteklenmesi vurgulanmaktadır (Bıçkı, 2011).

Güler vd. (2015b) “Huzurevi Köyleri: Kırsal Kesimde Yaşlılık” isimli bu TÜBİTAK çalışması Sivas'ın Zara ilçesine bağlı 20 köyünde gerçekleştirilmiş olup kırsal bölgedeki yaşlı kesimin yoğun bir şekilde yükselmeye başladığı belirlenmiştir. Bu çalışmada özellikle kırsal kesimde büyük çoğunluğu oluşturan yaşlıların mevcut sağlık durumlarının saptanması, sosyo-ekonomik profil yapılarının belirlenmesi ve sosyal hizmetlerin bu bölgede geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda nitel araştırmada derinlemesine gözlem yoluyla 600'ün üzerinde yaşlı nüfusla görüşme sağlanmıştır. Çalışma sonucunda Zara ilçesinde çocukların 0-14 yaş aralığını kırsalda geçirip çalışma çağına geldiklerinde kentlere göç etti saptanmıştır. Faal nüfusun 65 yaşına ulaşip emekli olmasıyla birlikte tekrar doğup büyüdükleri yere dönmeleriyle kırsal kesimde ciddi bir yaşlı nüfus artışına yol açtıkları ortaya çıkmıştır (Güler vd., 2015).

Taşkesen (2017) “Kırsal ve Kentsel Alanlarda Yaşlanma, Yaşlılık ve Yaşlılar: Denizli İli Örneği” adlı çalışmanın esas konusu, yaşlı nüfusun diğer yaş grupları tarafından nasıl değerlendirildiği ve şekillendirildiği: bu durumun kır ve kent özelinde incelenmesini kapsamaktadır. Günümüzde yaşlı nüfusun toplam nüfusa göre oranı her geçen yıl artmakta olup etkileme alanı da genişlemektedir. Bilindiği gibi, kırsal alan toplumlarında, geleneksel geniş aile tipi yaygındır. Bu toplumlardaki yaşlıların daha fazla değer görüp korunması sağlanır iken, kentsel toplumlarda küçük yaştaki çocukların, engellilerin ve yaşlının bakımı sosyal bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kentsel alanlarda ekonomik imkânlar ve gelişen

sağlık hizmetleri nedeniyle yaşlıların daha rahat bir yaşlılık geçirdiği düşünülmektedir. Hareketsizlik, yalnızlık ve güvensizlik gibi olumsuz olduğu yönünde görüşler de vardır (Taşkesen, 2017).

Uyanık (2017) “Yaşlılık, Yaşlanan Nüfus ve Sosyal Politika” adlı bu çalışmayla Dünyada ve ülkemizde yaşlanma sürecinin hızla yayılması sonucu sağlık hizmetleri ile sosyo-ekonomik politikaların mevcut durumu analiz edilerek eksikliklerin tekrar yapılandırılmasının ve hayata geçirilebilir çözüm yolları ihtiyacının altı çizilmektedir. Bu durumla birlikte yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının artması sosyal politikalarda yapısal düzenlemelerin biran önce gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu makale, önümüzdeki yıllarda demografik nüfus tahminleri yolunda projeksiyonların büyük ölçekte, yaşlanmayla birlikte ekonomik yapıda görülmesi beklenen olasılıkları değerlendirmesi açısından önemlidir. Sonuç olarak yaşlılık oranındaki büyüme şuan için tahmin edilen düzeylere ulaşmadığından gündemde sorun olarak görülmemektedir. Henüz bu aşamada iken, yaşlılık konusundaki literatür çalışmaları zenginleştirilerek sosyal politikalara öncelik verilmesi sağlarsa bu durum sorun olarak karşımıza gelmeden çözüme kavuşmuş olacaktır (Uyanık, 2017).

Yeni ortaya çıkan ve hızla gelişen bir disiplin haline gelen “yaşlanmanın coğrafyası” Türkiye’de politik ve akademik gündemde yerini almaktadır. Yerel ve küresel anlamda bu konuda yapılan çalışmalar için farklı bilim dalları tarafından pek çok konuda gerçekleştirilmiş çok sayıda araştırma mevcuttur. Ancak Coğrafya alanında yaşlılık konusuyla ilgili çalışmalar ise oldukça az sayıdadır.

Türkiye geneli bakımından, bölgesel veya il-ilçe düzeyinde gerçekleştirilen çalışmaların içerisinde Çanakkale ili ile ilgili demografik açıdan herhangi bir çalışmayla karşılaşılmamıştır. Bu bağlamda Çanakkale’de yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının artması ve yaşlı nüfusun artışının getireceği problemler ile ilgili bir takım öngörüler ortaya konulmak istenmiştir. Yaşlı nüfusun giderek artmasının yaratacağı problemlere alınacak tedbirler açısından Çanakkale bu konuda pilot bir bölge olabilir ve burada yapılacak uygulamalar diğer yerler için de örnek teşkil edebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

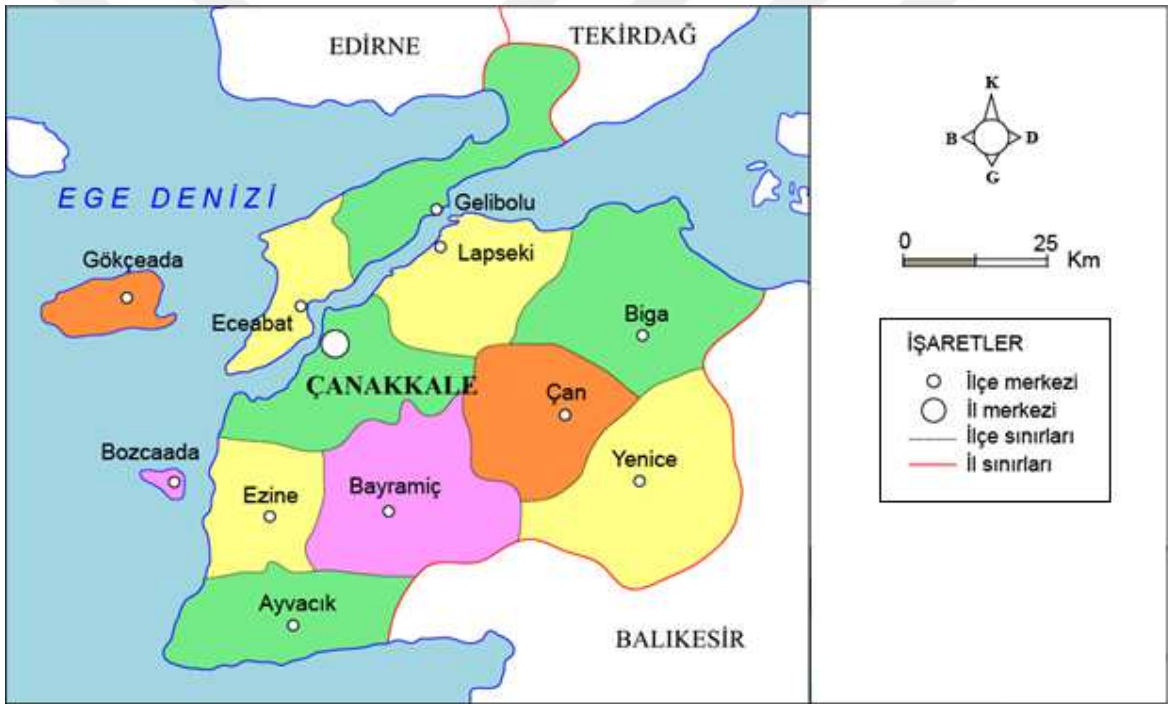
3.1. Araştırma Alanı

Marmara Bölgesinin Güney Marmara bölümünde yer alan Çanakkale ili, Trakya bölümünde bulunan Gelibolu yarımadası ile Anadolu'nun kuzeybatı uzantısı olan Biga yarımadası üzerinde bulunmaktadır. Toplam 9,933 km² yüzölçümüne sahip olan il, kuzeyde Tekirdağ, kuzeybatıda Edirne, doğu ve güneydoğuda Balıkesir, batı ve güneybatıda Ege deniziyle çevrilidir. Çanakkale ilinde Merkez ilçe ile birlikte toplam 12 ilçe ve 576 köy bulunmaktadır (TÜİK, 2021). Çanakkale'ye bağlı ilçeler ise Merkez ilçe Ayvacık, Bayramiç, Biga, Bozcaada, Çan, Eceabat, Ezine, Gelibolu, Gökçeada, Lâpseki ve Yenice ilçeleridir (Şekil 1).

Çanakkale ilinin demografik yapısı incelendiğinde yaşlı nüfus oranı bakımından en yüksek illerden biri olduğu görülmektedir. Çanakkale, yaşlı nüfus oranı bakımından en yüksek iller sıralamasında 2016 yılı verilerine göre %13,8 oranıyla onuncu sırada yer alırken, 2020 yılında %15,7 oranıyla altıncı sıraya yükselmiştir. Yaşlanmanın önemli göstergelerinden olan medyan (ortanca) yaşın artması bir yerin yetişkin ve yaşlı nüfusunun artması anlamına gelirken azalması da o yerin nüfus açısından daha da gençleştiği anlamını taşır. Bu ölçütü göz önünde bulundurarak 2020 yılında Türkiye'nin medyan yaşı 32,7 iken Çanakkale'nin 39,3 tür. Yaşlı bağımlılık oranı 2020 yılında Türkiye'de %14,1 iken Çanakkale'de bu oran %23 'tür. Çanakkale'de bu demografik göstergelerin Türkiye ortalamasının üstünde olması bu alanı araştırma yeri olarak seçmemizde etkili olmuştur.

Türkiye'de istihdamın sanayi ve ilgili alanlarda 20.yy'ın ikinci yarısından sonra yoğunluk kazanması Çanakkale'de belirli bir ekonomik gelişmenin ve bununla bağlantısı olan kentleşmenin başlangıcına da etki etmiştir. İl ekonomisinde tarım en önemli faaliyet olmakla beraber toprağa dayalı sanayi ve su ürünlerini değerlendiren fabrikalar önemli üretim birimleridir. Mevcut sanayi kuruluşlarında üretilen dondurulmuş ve kurutulmuş gıda, su ürünleri, bakliyat, çimento, maden cevheri, seramik ve karo fayans en çok ihraç edilen ürünlerdir (Güngör, 2009).

Çanakkale'nin boğazın iki yakasında da topraklarının olması ve göç güzergâhı üzerinde bulunması sebebiyle brüt göç miktarı yüksek bir ildir. Ayrıca binlerce yıllık tarihi zenginliği ve doğal güzellikleri ile önemli bir kültür turizm bölgesidir. Özellikle Gelibolu yarımadasındaki şehitlik, anıt ve mezarlıkların bulunduğu Tarihi Milli Parkı, Troya ve Assos gibi eski uygarlık merkezlerinin beşiği olan il iç ve dış turizm açısından önemli bir konumdadır. Çanakkale, Türkiye'de hem yaşlı nüfusun yaşam standartları için en uygun illerden biri hem de yaşlı bireylerin sosyalleşmesi açısından örnek bir kenttir. Ayrıca sağlık hizmetlerinin gelişmiş olması, sahil bölgesinde yer alması, son derece güvenli ve sakin bir il olması gibi etkenler ilin yaşlı nüfus açısından çekiciliğini arttırmaktadır.

Şekil 1. Araştırma alanı lokasyon haritası

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye'de doğurganlık seviyesindeki düşüş ve ölüm oranlarının iyileştirilmesi sonucunda nüfusun genel yapısı gün geçtikçe yaşlanma eğilimi göstermektedir. Türkiye'de yaşlanma sürecinin yoğun olarak hissedildiği kentlerden birisi de Çanakkale ilidir. TÜİK verilerine göre 541.548 nüfuslu Çanakkale kenti 2020 yılında %15,7 yaşlı nüfus oranıyla

Türkiye ortalamasının (%9,5) üzerinde hızlı bir yaşlanma sürecindedir. Çanakkale ili ve Yenice, Eceabat, Bayramiç, Ayvacık ilçelerinde yıllara göre yaşlı nüfus oranının artış eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Ülkemizde son yıllarda nüfus yapısında ortaya çıkan bu değişim sorunları da beraberinde getirmeye başlayacaktır. Bu yüzden nüfus politikaları yaşlılığın beraberinde getireceği sorunları da göz önüne alacak şekilde düzenlenmelidir.

Türkiye’de hızlı yaşlanan illerden biri olan Çanakkale’nin il genelinde ve ilçeler arasındaki demografik farklılıklarını belirlemek daha sonra da Çanakkale il nüfusunun yıllara göre yaş yapısında meydana gelen değişimi ölçmek ve bu değişimin yaşlı nüfus oranına etkisini ortaya koymak araştırmanın temel amaçlarıdır.

Araştırmanın temel amacını gerçekleştirmek için Çanakkale’de yıllara göre yaşlanma hızı açısından farklılıklar ve Çanakkale’de hayati hızların (doğurganlık hızı ve ölüm hızı) yaşlanma üzerinde etkileri belirlenmiştir. Daha sonra Çanakkale’nin aldığı verdiği göçlerin yaşlanma hızı üzerindeki etkisi belirlenip Çanakkale ilindeki göçlerin yaşlı nüfus üzerinde etkisinin olup olmadığını incelenmiştir. Sonuç olarak yaşlanmanın getireceği sorunlar ve alınması gereken tedbirler ortaya koyulmuştur.

Yaşlı nüfusun giderek artmasının yaratacağı problemlere alınacak tedbirler açısından Çanakkale pilot bir bölge olabilir ve burada yapılacak uygulamalar diğer yerler için de örnek olabilir. Çanakkale ilinden hareketle Türkiye’de yaşlı nüfusun mevcut görünümü ile yaşlanma problemlerinin altının çizilmesi ve yaşlanan nüfusun öncelikli ihtiyaçlarına bağlı olarak ne tür hizmetler geliştirilebileceği konusunda da çalışmamız fikir verebilir.

Ülkemizde 2000’li yıllardan günümüze gerçekleştirilen yaşlılık çalışmaları artmıştır ancak bu araştırmalar istenilen yeterli seviyeye erişememiştir. Yaşlılık konusu ise günümüze kadar genel anlamda sağlık açısından ele alınmıştır. Çalışmanın coğrafyayla (mekânla) iç içe olan yaşlılık ve yaşlanma alanının coğrafya bilim dalında fark edilebilirliğini arttırması yönünden de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.3. Araştırma Problemi ve Soruları

Türkiye’de hızlı yaşlanan illerden biri olan Çanakkale’de doğum ve ölüm oranlarındaki düşüşler sonucu yaşlı nüfus oranı her geçen yıl yükselmektedir. Yaşlanma hızının yüksek olduğu illerde her ilin yaşlı nüfusu taşıma kapasitesi farklı olduğundan

mekânsal ölçekte araştırmaları gerekli kılmıştır. Çanakkale’de yaşlanmanın beraberinde getirdiği sorunlar ve alınabilecek tedbirlerin ortaya konulması için yaşlı nüfusun mekândaki dağılışının analiz edilmesi gerekmektedir. Bu tezde Türkiye’de hızlı yaşlanan illerden biri olan Çanakkale’de ilçeler ölçeğinde yaşlanma konusu ele alınmıştır. Çanakkale ilinde yaşlı nüfusun mekânsal yansımalarını göz önünde bulunduran araştırma problemimizi aydınlatmaya yönelik sorular şunlardır;

1. Çanakkale ilinde zamana bağlı yaşlanma hızı nasıl değişmektedir?
2. Çanakkale’de hayati hızların (doğurganlık hızı ve ölüm hızı) yaşlanma üzerinde etkileri var mıdır ve yıllara göre nasıl değişiklik göstermektedir?
3. Çanakkale’nin aldığı ve verdiği göçlerin yaşlanma hızı üzerinde etkisi var mıdır?
4. Çanakkale’deki yaşlanma hızı ile ilgili göstergeler (bağımlı nüfus oranı, ana-baba destek oranı potansiyel destek oranı ve yaşlanma indeksi vb.) zamana ve ilçelere göre nasıl değişiklik göstermektedir?
5. Çanakkale’de yaşlanmanın getireceği sorunlar ve alınması gereken tedbirler nelerdir?

3.4. Veri ve Yöntem

Araştırmada kullanmak için toplanan veriler panel veri setinden oluşmaktadır. Panel veri, N sayıda birim ve her birime karşılık gelen T sayıda gözlemden oluşmaktadır. Başka bir deyişle çapraz kesitsel verilerin bileşiminden oluşan veri türüne denir. Çalışmanın temel veri kaynakları ise TÜİK’den sağlanmakla birlikte Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS sonuçlarından, yaşlılık ile ilgili yapılan çalışmalara ulaşabilmek amacıyla YÖK Tez Merkezi ve online erişimli dergi ve kütüphane kaynakları üzerinden sağlanan verilerden de yararlanılmıştır.

Çalışmamızın araştırma evrenini Çanakkale il merkezi ve 11 ilçe oluşurmaktadır.

Çanakkale il nüfusunun yaş yapısında meydana gelen farklılaşmayı ve yaşlanma eğilimini tespit etmek, yaşlı nüfusun mekânsal dağılımını ortaya çıkarmak için öncelikle Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü’nden 65 yaş üstü nüfusa yönelik 22 şubat 2020 tarihinde veri talebinde bulunulmuştur. Ancak kurumdan bu verileri paylaşma yetkilerinin olmadığı

bilgisi iletilerek bilgi talebi reddedilmiştir. Bu alandaki eksikliğin giderilmesi amacıyla TÜİK ile iletişime geçilerek Çanakkale ilçelerinin birer yaş aralıklarla nüfus verileri temin edilmiştir. Bu veriler düzenlenip şekil, tablo ve nüfus piramitleri oluşturulmuştur. Araştırmada daha detaylı bir inceleme yapmak için ilçelere göre birer yaş aralıklarla nüfus piramidi çizilmiştir. Yaşlı nüfus dağılım haritaları ArcMap 10.3 programı ile hazırlanmıştır.

Çalışmada nicel araştırma yöntemi (çeşitli endekslerin hesaplanması) kullanılmaktadır. Bu yöntemin tercih edilmesindeki amaç nüfus ve yaş ile ilgili sayısal verilerin fazla olması ve sayısal analiz yöntemiyle (yaşlılığı çeşitli boyutlarıyla ölçen indeksler) daha sağlıklı bilgilerin ortaya konulabileceğinin düşünülmesidir.

Nüfus sayımlarından sağlanan veriler incelenirken ilk olarak 2000 yılından 2020 yılına kadar birer yıl aralıklar ile 65 yaş üstü nüfus sayısal ve oransal olarak belirlenip elde edilen sonuçlar tablo, şekil ve haritalar yardımıyla görselleştirilmiştir. Tezin ana amacını desteklemek için Çanakkale il nüfusu hakkında TÜİK’ ten sağlanan veriler kullanılarak yaşlanma göstergeleri olan doğum ve ölüm oranları, medyan yaş, yaşlanma hızı, yaşlı nüfusun artış hızı, yaşlanma indeksi, ana-baba destek oranı ve potansiyel destek oranları hesaplanıp yaşlanmanın demografik boyutu ortaya konulmuştur. Yapılan indeks hesaplama sonuçlarının yorumlanmasıyla ilçeler arası yaşlı nüfus oranlarındaki mekânsal farklılıklar tespit edilmiştir.

$$\text{Genel Bağımlılık Oranı (GBO)} = ((P_{0-14} + P_{65+}) * 100 / P_{15-64})$$

$$\text{Genç Bağımlılık Oranı (GBO)} = (P_{0-14} / P_{15-64}) * 100$$

$$\text{Yaşlı Bağımlılık Oranı (YBO)} = (P_{65+} / P_{15-64}) * 100$$

$$\text{Yaşlanma Endeksi (YE)} = (P_{65+} / P_{0-14}) * 100$$

$$\text{Potansiyel Destek Oranı (PDO)} = (P_{15-64} / P_{65+})$$

$$\text{Ana Baba Destek Oranı (ABDO)} = (P_{50-64} / P_{85+}) * 100$$

Demografik yapının incelenmesinde ve belirlenmesinde çeşitli endeksler kullanılmaktadır. Çalışmada bu endeksler nüfus verilerinin analizinde nicel değerler arasındaki değişimi en iyi şekilde ortaya çıkartmak için kullanılmıştır. Nüfusun yaşlanmakta olduğunu gösteren başlıca değişkenlerden ilki GBO’dur. Bu oran 15-64 grubundaki nüfusa düşen 0-14 ve 65 yaş üzeri nüfusu temsil etmektedir. *Genç bağımlılık* ve *yaşlı bağımlılık oranı* olarak iki alt kategoriye ayrılır. Genç bağımlılık oranının yükselmesi, 0-14 yaş

grubunun arttığını; yaşlı bağımlılık oranının yükselmesi ise 65 yaş üstünün toplam nüfusun içinde arttığı ve faal nüfusun sırtına daha çok yük bindiğini ifade eder.

Nüfusun yaşlanma sürecini ortaya koyan değişkenlerden bir diğeri de yaşlanma indeksidir. *Yaşlanma İndeksi*, 15 yaşının altında olan her 100 çocuk için ne kadar 60 yaşın üzerinde kişi düştüğünü gösterir. Bu indeks sayısının yükselmesi yaşanılan bölgede nüfusun yaşlanma trendinde olduğunu açık bir şekilde gösterir. Yaşlanma sürecini yansıtan bir diğer parametre *potansiyel destek oranı*'dır. Bu gösterge genç ve yaşlı nüfus arasındaki dengeyi belirleyen bir indekstir. Potansiyel destek oranı, yaşlı bağımlılık oranının tersi olarak 65 yaşın üstünde olan yaşlı birey başına ne kadar 15-64 yaş aralığında nüfus düştüğünü temsil eder. Bu oranın 0'a yaklaşması nüfusun yaşlanma trendinde olduğunu ifade eder.

Ana-baba destek oranı, ailelerin en yaşlı üyeleri olarak kabul edilen 85 yaş ve üzeri nüfusa çocuklarının destek sağlamalarına yönelik toplam bir talebe işaret eder. Bu analizde 50 ile 64 yaş arasında bulunan bireyler potansiyel olarak 85 yaş ve üzerindeki kişilerin çocukları kabul edilmektedir. Ana-baba destek oranının daima artış göstermesi daha fazla sayıda genç-yaşlının çok yaşlı aile üyelerinden bir ya da daha fazlasının bakımını üstlendikleri anlamına gelmektedir. Bu İndeks değerlerindeki değişim takip edilerek toplumların nüfusundaki yapısal dönüşüm daha net bir şekilde izlenebilir.

Yaşanılan bölgede nüfusun yaşlandığının bir göstergesi de, genç ve yaşlı formunda sayısal olarak tanımlanan iki grubun belirlenebilmesidir. Bu bağlamda *medyan yaş* bir ülkede nüfusun yaş yapısına ilişkin çok sayıda fikir veren bir sınıflandırmada kullanılabilir. Bir bölgedeki toplam nüfus, en küçük yaştan büyüğe doğru sıralandığında tam ortadaki sayı medyan yaşı verir. Ortaya çıkan sonuç nüfusun yarısının belirlenen bu ortanca yaştan büyük, öbür yarısının ise küçük olduğu anlamını taşır. Bir bölgede ortanca yaş düştükçe orada nüfusun gençleştiği, yükseldikçe de nüfusun yaşlanma eğiliminde olduğu anlamına gelir.

Tezin ana amacını desteklemek için Çanakkale genelinde 2000-2010-2020 yıllarında 10'ar yıllık periyodlarla demografik analizler gerçekleştirilmiştir. Bu tarih aralıklarının seçilmesinde ise hem 65 yaş üstü nüfus artışının özellikle 2000 yılından sonra belirgin hale gelmesi hem de bu tarihten önce ilçe düzeyinde 85 yaşa kadar tek yaş verisine ulaşmada zorluk yaşanması etkilidir. Çalışmamızda veriye ulaşmada karşılaştığımız sınırlılıklar aşağıda sıralanmıştır:

Çanakkale'nin daha detaylı demografik analizi için yaşlı nüfus birer yaş aralıklarla çalışmaya dahil edilmiştir. Ancak her sayımda birer yaş aralıklarla veri bulma problemi bizim çalışmamızın en önemli sınırlılıkları arasındadır.

TÜİK'ten Çanakkale ilçe düzeyinde birer yaş aralıklarla aldığımız nüfus verilerinin 85 yaşa kadar elde edilmiştir. Nüfusa dair 85 yaş üstü verilerin ise birer yaş aralıklarla değil de toplu olarak almamız çalışmamızın sınırlılıkları içerisinde.

TÜİK'te ortalama ömür beklentisinin iller düzeyinde üçer yıl arayla yayınlanması ve ilçeler düzeyinde verilerinin bulunmaması diğer bir sınırlılıktır. Bu nedenle çalışmada Çanakkale ömür beklentisinde son yayımlanan il düzeyinde 2017 yılı verisi kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

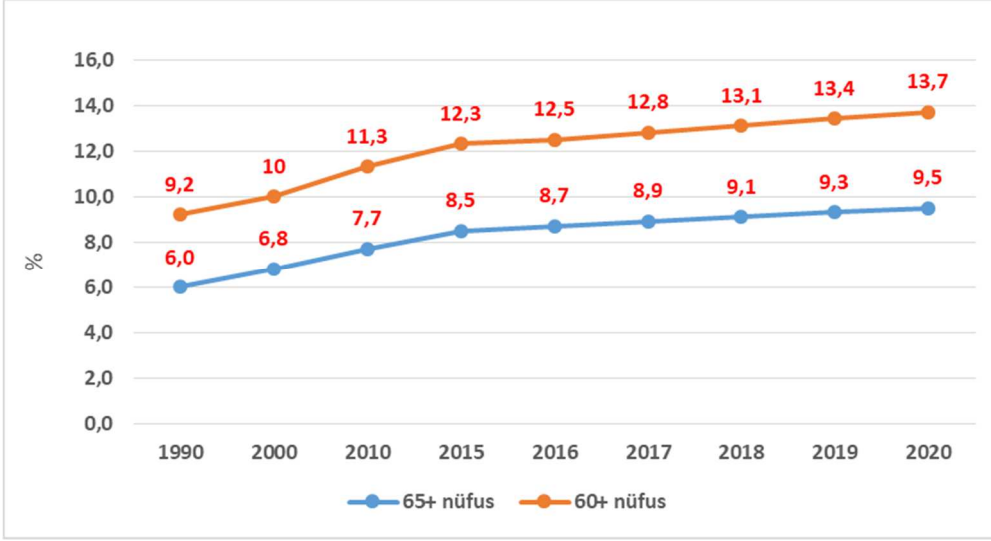
ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Nüfusun Yaşlanma Sürecinin Küresel Yansıması

Nüfusun yaşlanması, ekonomik ve sosyal kalkınmayla beraber doğurganlık ve ölüm oranlarındaki değişikliklerden kaynaklanan demografik bir başarı öyküsüdür (UN, 2015). Çocuk ölümlerinin azaltılmasında, eğitim ve istihdam fırsatlarına erişimin iyileştirilmesinde, cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında, üreme sağlığının ve aile planlamasına erişimin teşvik edilmesinde kaydedilen ilerleme, doğum oranlarının düşürülmesine katkıda bulunmuştur. Yaşam koşullarındaki gelişmelerle birlikte halk sağlığı ve tıbbi teknolojilerde kaydedilen ilerlemeler, insanların daha uzun ve sağlıklı yaşam sürdürmelerini sağlamıştır. Nüfusun yaşlanması toplumun neredeyse tüm yapıları için sonuçları olan 21. yüzyılın en önemli sosyal dönüşümlerinden biridir. Dünyadaki hemen hemen her ülke, nüfus içindeki yaşlı sayısında ve oranında gecikmeli de olsa büyüme yaşamaktadır.

Yaşlanmanın küresel boyutunu ortaya koymak için bu bölümde öncelikle demografik geçiş kuramından bahsedilmiştir. Daha sonra bu bölümde yaşlılığı ölçmede kullanılan verilerden yaşlı nüfus oranları, ortalama ömür beklentisi, medyan yaş ve doğurganlık hızı gibi demografik veriler üzerinden kıtalar ve ülkeler ölçeğinde dünyadaki yaşlanmanın genel durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

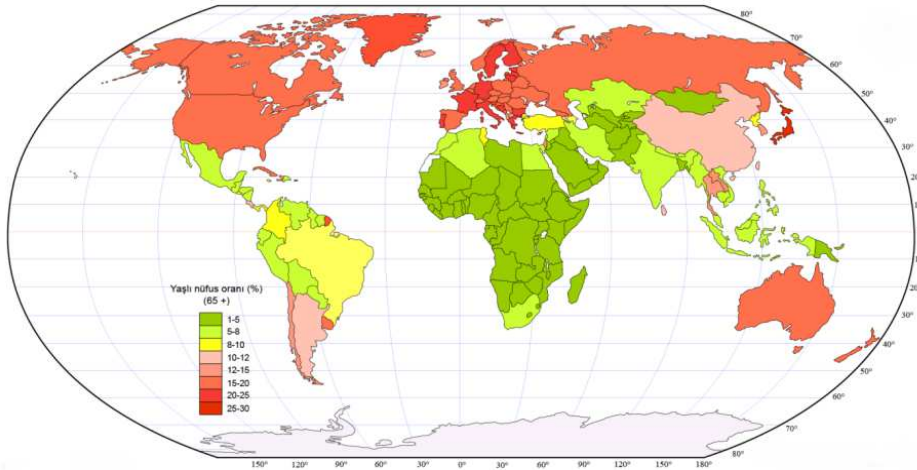
Dünya nüfusunun gelişim aşamaları dikkate alındığında *Demografik Geçiş Kuramı* yüksek doğum ve ölümlülük düzeyinden düşük doğum ve ölüm düzeyine geçişi ifade eder. Ancak her ülkede bu süreç hem tamamlanmamış hem de her ülke her aşamayı aynı zaman diliminde deneyimlememiştir. Demografik geçişin dördüncü ve beşinci aşamalarından sonra yaşlı nüfus oranının bu sürece giren ülkelere arttığı görülmektedir. Dünya nüfusunda 65 yaş üstü nüfus oranının yıllar içindeki değişimi incelendiğinde yaşlı nüfusun daima artma eğiliminde olduğu görülmektedir. 1990 yılında %6 olan yaşlı nüfus oranı yaşanan gelişmelerle birlikte 2020 yılında %9,5 oranına yükselmiştir (Şekil 2).

Şekil 2. Dünya’da 60+ ve 65+ nüfus gruplarının değişimi (1990-2020)

Kaynak: UN, 2020 (World Population Ageing)

Dünya nüfusunun yaşlanmasına bölgeler açısından baktığımızda Doğu ve Güneydoğu Asya, toplam nüfusunun fazla olması nedeniyle yaşlı nüfus miktarının büyüklüğü bakımından ilk sırada yer almaktadır. Ancak yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranına bakıldığında Avrupa kıtası öne çıkmaktadır (Şekil 3.). Doğu ve Güneydoğu Asya’da 65 yaş üstü nüfus 1990’da %6’iken 2019 yılında %11’e yükselerek neredeyse iki katına çıkmıştır. 2019 yılında 260 milyon 65 yaş üstü nüfus sayısı ile en fazla yaşlı nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Avrupa ve Kuzey Amerika ise 200 milyon yaşlı nüfus sayısı ile ikinci sırada yer almaktadır. Latin Amerika ve Karayipler’de yaşlı nüfus oranı 1990’da % 5’iken 2019’da %9’a yükselmiştir. 2019-2050 yılları arasında yaşlıların payının bu dört bölgede en az iki katına daha çıkması beklenmektedir. Afrika kıtası ise 2019 yılında 40,6 milyon yaşlı nüfus miktarı ile hala genç nüfus çoğunluğuna sahipken, 2050 yılında bu oran neredeyse dört katına çıkarak 150,5 milyona ulaşacağı düşünülmektedir. Daha yavaş yaşlanan ülkelerin bile yaşlı nüfuslarında büyük bir artış meydana geleceği tahminler arasındadır (Wan He vd., 2016; UN, 2019).

Şekil 3. Dünyada yaşlı nüfusun ülkelere dağılımı, 2020 yılı

Kaynak: UN, 2020 (World Population Ageing)

Küresel ölçekte yaşlanma sürecini gecikmeli olarak da olsa çoğu ülke deneyimlemektedir. 20. yüzyıla kadar İsveç ve İtalya en yüksek yaşlı nüfus oranına sahipken 2010 yılında Japonya demografik olarak dünyanın en yaşlı ülkesi konumuna gelmiştir. 2015 yılından itibaren ise Monako ilk sıraya geçerek 2020 yılına kadar yerini korumuştur. Tablo 1’de görüldüğü üzere 2020 yılında bu bölgeler içerisinde en yüksek yaşlı nüfus oranına sahip olan ilk üç ülke arasında ise %33,5 ile Monako, %28,5 ile Japonya ve %22,7 oranıyla Almanya bulunmaktadır. Ülkemiz ise Dünya ortalaması olan %9,5 yaşlı nüfus oranıyla 167 ülke arasında 66. sırada yer almaktadır (WHO, 2015; AÇSHB, 2020:2).

Tablo 1

Yaşlı nüfus oranı en yüksek ve en düşük ülkeler (2020)

Ülke	Toplam nüfus	65+ nüfus	65+ nüfus oranı %
Dünya	7 693 348 454	727 887 660	9,5
Katar	2 406 676	27 097	1,1
BAE	9 843 829	163 906	1,7
Çad	16 349 891	393 984	2,4
Afganistan	35 780 458	944 669	2,6
Kuveyt	2 955 897	82 254	2,8
Türkiye*	83 154 997	7 953 555	9,5
Finlandiya	5 555 154	1 216 161	21,9
İtalya	62 334 799	13 633 754	21,9
Almanya	80 313 272	18 204 472	22,7
Japonya	125 853 035	36 240 891	28,5
Monako	30 727	10 187	33,5

Kaynak: AÇSHB, 2021

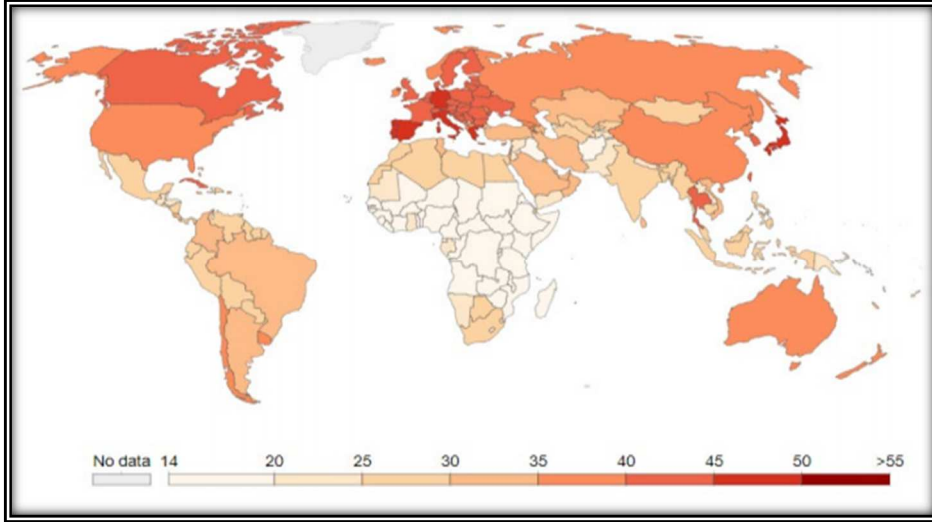
Nüfusun ortanca (medyan) yaşı demografik yönden yaşlanma durumunu ortaya koyan yöntemlerinden biri olarak kabul edilir. Tablo 2’de görüldüğü üzere 2019 yılında dünyada en yüksek ortanca yaşa sahip ülkeler arasında başta Monako ve Japonya olmak üzere Almanya, İtalya, Yunanistan, İspanya, İsviçre ve Fransa gibi Batı Avrupa ülkeleri ile Kuzey Amerika bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin nüfus yapısına bakıldığında genellikle ortanca yaşın 24’ün altında olduğu görülmektedir. Afrika ise ortanca (medyan) yaşın en düşük olduğu kıtadır (Şekil 4.)

Tablo 2

Medyan yaş değeri en yüksek ve en düşük ülkeler (2019)

	Medyan y.		Medyan y.
Monako	53,1	Malavi	16,5
Japonya	47,3	Angola	15,9
Almanya	47,1	Mali	15,8
İtalya	45,5	Uganda	15,8
Yunanistan	44,5	Nijer	15,4
Türkiye*	32,4		

Kaynak: UN, 2019 (World Population Ageing)

Şekil 4. Dünya medyan yaş haritası (2020)

Kaynak: AÇSHB, 2021

Yaşlanma göstergelerinden biri de toplam doğurganlık hızıdır. Hayatı süresince bir kadının sahip olduğu ortalama çocuk sayısı olarak ifade edilen *toplam doğurganlık hızı* nüfusun yaşlanmasına etki eden önemli göstergelerinden biridir. Doğurganlık seviyeleri ayrıca yaşlı nüfusun şimdiki ve gelecekteki büyüme oranlarının tahmin edilmesini sağlamaktadır. Sosyo-ekonomik kalkınmadaki son gelişmelerden önce, küresel düzeyde 1950-1955 yılları arasında dünyanın birçok yerinde doğurganlık oranları her bir kadın için yaklaşık 5 ila 7 çocuk arasında değişmekteydi. Doğum hızındaki en sert düşüşler 20. yüzyılın ortalarında kadın başına yaklaşık 6 doğumun görüldüğü Asya, Latin Amerika ve Karayipler'de 2019 yılında 1,88 doğuma düşülmesiyle yaşanmıştır. Doğurganlık oranlarındaki bu dramatik düşüşlerin temel istisnası, daha yavaş bir düşüşün gözlemlendiği ve doğurganlık oranlarının genellikle kadın başına 4 doğumdan fazla olduğu Afrika'dadır (WHO, 2015; UN, 2019). Kadın başına düşen doğurganlık hızının günümüzde nüfusun kendini yenileme düzeyi olarak kabul edilen 2,1 seviyesinin altına düştüğü görülmektedir. Bu durum Dünyada bulunan ülkelerin neredeyse çoğunda mevcut nüfusunu devam ettirebilecek oranda çocuk dünyaya gelmediği anlamını taşımaktadır.

Bilim ve sağlık alanındaki gelişmeler ile birlikte dünya genelinde doğuştan beklenen yaşam süresi uzamaya başlamıştır. 2020 yılında Birleşmiş Milletlere göre dünya genelinde doğuştan beklenen yaşam süresi 72,3'tür. Yaşlanmanın göstergelerinden biri olan bu parametre gelişmiş toplumlarda 80 yılın üzerindedir. İspanya, İsviçre, İtalya gibi gelişmiş Avrupa ülkeleriyle Avustralya'da yaşam beklentisi neredeyse 83 yılı geçmiştir. Doğuştan beklenen yaşam süresi en yüksek 85 yıl ile Japonya'dadır. Sağlık açısından gelişmemiş olan Sahra-altı Afrika ülkelerinde ise doğuştan yaşam beklentisi en düşük seviyeler olarak kabul edilen 50 ile 60 yıl arasındadır (AÇSHB, 2020:2). Dünyada doğuştan beklenen yaşam süresi maksimum seviyede olan kıtalar Avustralya, Yeni Zelanda, Avrupa ve Kuzey Amerika'dır. En genç nüfusa sahip ülkeler listesinde Sahra-altı Afrika ve Güney Batı Asya ülkeleri ilk sıralarda yer almaktadır (Tablo 3). 1990-2019 yılları arasında küresel ortalama doğuştan beklenen yaşam süresi 7,7 yıl artmıştır. 2020-2050 yılları arasında 4,5 yıl (%6) daha artması beklenmektedir. Doğuştan beklenen yaşam süresi Sahra-altı Afrika'da 1990 yılında 49 yıl iken 2019'da 60,5 yıla yükselmiştir. 2050 yılında ise bu sayıya 7,6 yıl daha eklenmesi beklenmektedir. Küresel ölçekte 2019 yılında kadınların doğuştan beklenen yaşam süresi erkekleri 4,8 yıl ile geride bırakmaktadır. Ancak bu küresel cinsiyet farkının önümüzdeki otuz yıl içinde azalması beklenmektedir (UN, 2019).

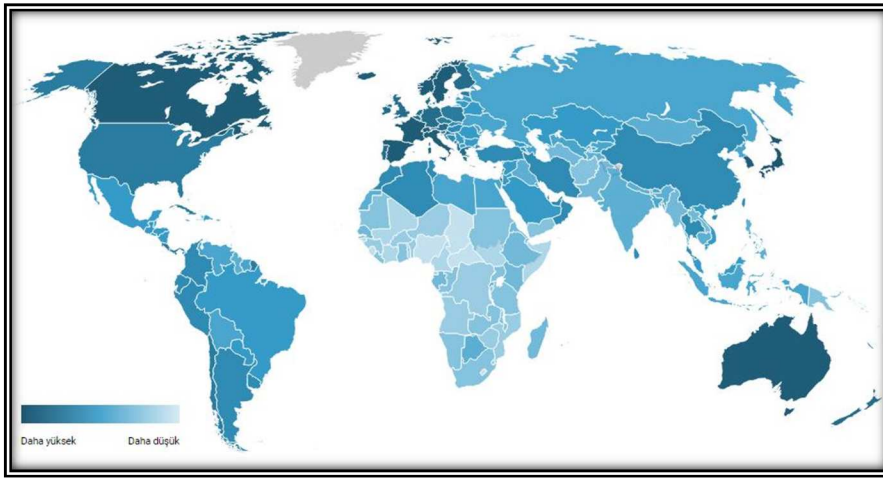
Tablo 3

Dünyada doğuşta beklenen yaşam süresi (2019)

	Kadın	Erkek	Ortalama	65+ nüfus
Dünya	74.7	69.9	72.3	9,3
Sahra-altı Afrika	62.3	58.8	60.5	3,0
Kuzey Afrika ve Batı Asya	75.7	71.3	73.5	5,7
Orta ve Güney Asya	70.9	68.2	69.5	6.0
Doğu ve Güneydoğu Asya	79.0	73.7	76.3	11,2
Latin Amerika ve Karayipler	78.5	72.0	75.2	8,7
Avustralya ve Yeni Zelanda	85.0	81.1	83.0	15,9
Avrupa ve Kuzey Amerika	81.6	75.4	78.5	18,0

Kaynak: UN, 2019 (*World Population Ageing*)

Küresel olarak 2019 yılında 65 yaşında bir kişinin ortalama bekleyeceği yaşam süresi 17 yıldır. Bu sürenin 2050 yılında 19 yıla çıkması beklenmektedir. Dünyada 2019 yılında 65 yaşında beklenen yaşam süresi Avustralya ve Yeni Zelanda'da 17,5 yıl ile en yüksek seviyededir. Bu bölgede 2050 yılında yaşaması beklenen yılın 23,9 yıla çıkması beklenmektedir (UN, 2019). 2019 yılında dünya genelinde doğuşta beklenen yaşam beklentisinin en yüksek olduğu yerler arasında ilk sırada Japonya, Avustralya, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkeleri yer almaktadır (Şekil 5). Türkiye İstatistik Kurumu (2020) verilerine göre, doğuştan beklenen yaşam süresi ülkemiz genelinde 78,6 yıla ulaşmışken, bu oran kadınlar için 81,3 yıl, erkeklerde ise ortalamanın altı olan 75,9 yıldır.

Şekil 5. Dünyada doğuşta beklenen yaşam süresi (2019)

Kaynak: UN, 2020 (*World Population Ageing*)

Küresel nüfusta gözlemlenen yaşlanma sürecine paralel olarak Türkiye’de hızlı bir yaşlanma sürecine girmiştir. Bu süreç Avrupa ve Kuzey Amerika gibi ülkelere kıyasla Türkiye’de oldukça kısa bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. Dünya’da doğum ve ölüm hızlarında düşüş yaşayan ülkeler benzer şekilde *yaşlanma oranında* da artış yaşamaktadır. Dünyada yaşlı nüfus yoğunluğu en fazla Avrupa kıtasında gözlenmektedir. 2019 yılında Avrupa kıtasında yaşlı nüfus oranı %19,2’dir. Yaşlı kıtanın genç nüfuslu ülkesi konumunda olan Türkiye’de ise 65 yaş üstü nüfus 2020’de %9,5 seviyelerine çıkmıştır. Yaşlı nüfus oranı bakımından Balkan ülkelerinde de yüksek seviyeler gözlenmektedir. Macaristan’da %19,7 olan yaşlı nüfus oranı Romanya’da %18,8, Sırbistan’da ise %18,7’dir. Kuzeybatı komşularımız olan Yunanistan’da %21,9, Bulgaristan’da %21,3 ile yüksek yaşlı nüfus oranı görülürken doğuda yer alan Azerbaycan’da %6,9, İran’da %6,4 ile düşük seviyeler gözlenmektedir. Doğum oranlarının azalması yaşlanmanın diğer önemli göstergeleri arasındadır. 20.yüzyılın ortasında dünya genelinde görülen *doğurganlık hızının* düşmesi ile birlikte Türkiye’de kadın başına çocuk sayısı 6’dan 1,76 çocuğa kadar gerilemiştir. Dünyanın en yaşlı nüfusuna ev sahipliği yapan Avrupa’da toplam doğurganlık oranı 2019’da kadın başına 1,6 doğumun altına düşmüştür. Doğum hızındaki en sert düşüşler 20. yüzyılın ortalarında kadın başına yaklaşık 6 doğumun görüldüğü Asya, Latin Amerika ve Karayipler’de 2019 yılında 1,88 doğuma düşülmesiyle yaşanmıştır. Küresel nüfusta yaşanan dönüşümle birlikte *doğuştaki beklenen yaşam süresi* de uzamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (2020) verilerine göre, günümüzde doğuştaki beklenen yaşam süresi ülkemiz genelinde 78,6 yıla ulaşmıştır. 2019 yılında Birleşmiş Milletlere göre dünya genelinde doğuştaki beklenen yaşam süresi ise 72,3 yıldır. Yaşlanmanın göstergelerinden biri olan bu parametre gelişmiş toplumlarda 80 yılın üzerindedir. İspanya, İsviçre, İtalya gibi gelişmiş Avrupa ülkeleriyle Avustralya’da yaşam beklentisi nerdeyse 83 yılı geçmiştir. (UN, 2019; TÜİK, 2020).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yaşlanma süreçlerinin örüntüsü, yaşlanmanın kalkınma düzeyi ile kesişme noktası açısından farklılaşmaktadır. Yaşlanma sürecini öncelikli deneyimleyen gelişmiş ülkeler ilk olarak mevcut bir kalkınma seviyesi yakalayıp devamında yaşlanma trendine girmişlerdir. Günümüzde gelişmekte olan ülkeler ise belirli bir kalkınma seviyesine ulaşmadan yaşlanma eğilimine girmişlerdir (ÖİKR, 2018). Aslında yaşlanmanın bir sorun olarak karşımıza çıkması bu noktada başlamaktadır. Nüfusun yaşlanması gelişmiş ülkelerdeki gibi doğal bir sürecin devamı olması gerekirken gelişmekte olan ülkelerde bu süreç daha hızlı yaşanmıştır.

4.2. Yaşlanma Sürecinde Türkiye

Küresel nüfus yaşlanmasına paralel olarak Türkiye de dünyadaki demografik gelişmelerle aynı aşamalardan geçmektedir. Ancak bu demografik dönüşüm gelişmiş ülkelerle eş zamanlı yaşanmamakla birlikte son 20 yılda ülkemizde yaşlı nüfusun artış hızında belirgin bir yükselme görülmektedir. Gök'ün (2019) belirttiği gibi Türkiye'de yaşlılık, henüz bir sorun olarak algılanmamakla birlikte nüfusun düşünülenden çok daha büyük bir hızla yaşlanması sorunları da beraberinde getirecektir.

Cumhuriyet dönemiyle beraber 1927 yılında gerçekleştirilen ilk nüfus sayımında ülkedeki toplam nüfus 13,6 milyonken, 1960 yılında nüfus artışını destekleyen pronatalist politikalarla toplam nüfus 27,8 milyona çıkmıştır. Pronatalist politikaların uygulandığı yıllarda doğumlar kadın başına altı çocuk dolaylarındaydı. 1950'li yıllardan sonra nüfusun hızla artmasında savaş sonrası dönem olması, dış göçler ve sağlık sistemindeki ilerlemeler etkili olmuştur. Yaşanan bu olumlu yöndeki gelişmelerle birlikte ölüm oranları da hızla azalmaya başlamıştır. Kırsal bölgelerden kentlere doğru yoğun göçlerin başlaması, eğitim seviyesindeki yükseliş ve iş dünyasında kadınların aktif rol oynamasıyla birlikte kadın başına çocuk sayısı 1950 yılında 6 iken 2020 yılına gelindiğinde 1,76 çocuğa kadar gerilemiştir (Eyce,1997; Tekin, 2018: 223; TÜİK, 2020)

4.2.1. Doğum - Ölüm Oranları ve Toplam Doğurganlık Hızı

Türkiye'de nüfus yapısı Cumhuriyet dönemi boyunca yüksek doğum ve ölümlerin hâkim olduğu demografik dönüşümün başlangıç aşamasından, düşük doğum ve ölümlerin hâkim olduğu yeni bir aşamaya geçmiştir. Bu durumun sonucu olarak nüfusun yaş yapısında önemli değişimler meydana gelmiştir. Doğum oranlarının azalması yaşlanmanın önemli göstergeleri arasındadır.

Tablo 4

Türkiye’de kaba doğum-ölüm ve doğurganlık hızı (2000-2020)

Yıl	Kaba Doğum ‰	Kaba Ölüm ‰	TDH
2000	21,6	7,5	2,50
2001	20,3	6,9	2,38
2002	18,6	6,6	2,17
2003	17,9	6,3	2,09
2004	18,1	6,1	2,11
2005	18,2	5,9	2,12
2006	18,1	5,7	2,12
2007	18,4	5,6	2,16
2008	18,2	5,5	2,15
2009	17,6	5,1	2,10
2010	17,2	5,0	2,08
2011	16,9	5,1	2,05
2012	17,2	5,0	2,11
2013	17,0	4,9	2,11
2014	17,5	5,1	2,19
2015	17,0	5,2	2,16
2016	16,5	5,3	2,11
2017	16,1	5,3	2,08
2018	15,3	5,2	2,00
2019	14,3	5,3	1,88
2020	13,3	-	1,76

Kaynak: TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2000-2020)

Tablo 4’te görüldüğü üzere 2000 yılından sonra kaba doğum, kaba ölüm ve toplam doğurganlık hızları bazı dalgalanmalar dışında düşme eğilimindedir. Kaba doğum hızının 2020 yılında en düşük seviyesi olan ‰13,3’e, kaba ölüm hızının ise 2013 yılında ‰4,9 seviyelerine kadar düştüğü görülmektedir. Toplam doğurganlık hızı da yıllar içerisinde sürekli düşmektedir. Özellikle 2017 yılında bu oran nüfusun kendini yenileme düzeyi olarak kabul edilen 2,10 seviyesinin altına düşmüştür. TÜİK verilerine göre, 2020 yılı itibariyle ise toplam doğurganlık hızı 1,76’ya kadar gerilemiştir (Tablo 4).

Türkiye’de doğurganlık geçiş aşamaları dönemlere göre incelendiğinde, ilk aşama olan “geçiş öncesi evre” 1930-1940 yılları arasını kapsarken, doğurganlık hızlarının çok yüksek seyrettiği ikinci aşama olan “erken evre” 1940 yılında başlayıp 1960 yılına kadar sürmüştür. Kadın başına çocuk sayısı 1960 yılından sonra hızlı bir azalma trendine girmiştir. Özellikle 1965 yılından sonra Türkiye’de doğurganlık hızında hemen hemen %11 oranında görülen azalmayla demografik değişimin en önemli evresi olan “kesin doğurganlık geçişi”

olarak nitelendirilen yüksek doğum hızlarının son bulduğu “orta evreye” girilmiştir. Bu tarihten itibaren ülkemizde doğurganlık hızları daima düşmeye başlamıştır. 1985 yılından sonra TDH o tarihe kadar en düşük seviyesi olarak kaydedilen 2.59 çocuk ile Türkiye demografik geçişin son aşaması olan ‘geç evre’ ye ulaşmıştır (Yüceşahin, 2009). Ülkemizde TDH bakımından bölgelerarası farklılaşma da son derece belirgindir. Doğu Anadolu Bölgesi günümüze kadar kadın başına çocuk oranı en yüksek bölge olarak bilinmekteydi. Fakat doğurganlık hızı son 35 yılda %48 oranında gerileyerek yaklaşık 6 çocuktan 2,7 çocuğa düşmüştür. Tüm bölgeler içerisinde en az doğurganlık hızı ise Ege ve Marmara bölgelerinde gözlenmektedir. Ege ve Marmara Bölgesinde 1980 yılında kadın başına hemen hemen 3 çocuk düşerken, 2020 yılında bu oran %56 düşerek 1,3 çocuk seviyesine kadar çekilmiştir (TÜİK, 2020).

4.2.2. Yaşlı Nüfus Oranı

Ölüm ve toplam doğurganlık hızlarında kaydedilen düşüşlerin nüfus yapısı açısından en büyük yansımaları yaşlı nüfus oranlarında görülen artışlardır. Türkiye’de özellikle 1950 yılından sonra doğum ve ölüm hızlarında yaşanan düşümlere bağlı olarak yaşlı nüfus oranında artış gözlenmeye başlamıştır. 65 yaş üstü nüfus 1950 yılında %3,3 oranındayken 1980’li yıllarda %4,7 seviyelerine, 2000’lerde %6,7 oranına ve 2020’de %9,5 düzeylerine kadar ulaşmıştır. 2025 yılında bu oranların %11, 2040’da ise %16,3’e ulaşması beklenmektedir. 2020 yılı TÜİK verilerine göre, Türkiye’de toplam yaşlı nüfus sayısı ise 7.953.555’dir. Belirtilen yaşlı nüfus sayısının % 55,8’ini kadınlar, % 44,2’sini de erkekler oluşturmaktadır (TÜİK, 2020).

Tablo 5’te, Türkiye’de Cumhuriyet döneminden itibaren geçen 95 yıllık süre zarfında yaşlı nüfusun büyüklüğü, nüfusun cinsiyete göre toplam nüfus içindeki oranı ve bu yüzyılın ortasından itibaren beklenen görünümü sunulmaktadır. Cumhuriyetin kuruluş yıllarını takip eden dönemde uygulanan nüfusu arttırıcı politika etkisiyle nüfus artış hızlarının yükselişe geçtiği ve nüfusun hızla artarak 1960 yılında ikiye katlandığı, sonraki otuz yılda da tekrar katlandığı görülmektedir. Yaşlı nüfus oranının yıllar içindeki değişimi incelendiğinde 1935’den 2020 yılına kadar 2,3 kat artarak %9,5 oranına yükselmiştir. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (2020) gerçekleştirmiş olduğu nüfus tahminlerine bakıldığında yaşlı nüfus oranının artış eğiliminin yıllar içinde artarak devam edeceği tahmin edilmektedir.

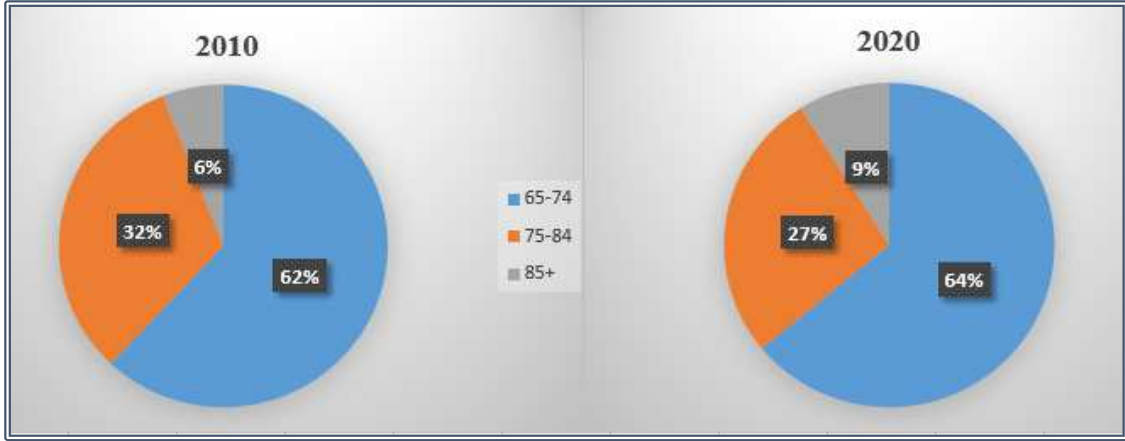
Tablo 5

Türkiye’de 65 yaş üstü nüfus ve cinsiyete göre oranı (1940- 2020)

Yıl	Toplam yaşlı nüfus	Nüfusa oranı %	Erkek	Kadın
1935	628 041	3,9	3,5	4,2
1940	629 859	3,5	3,1	4,0
1950	960 662	3,3	2,6	4,0
1960	978 732	3,5	2,7	4,3
1970	1 565 696	4,4	3,9	4,9
1980	2 113 247	4,7	4,2	5,3
1990	2 417 363	4,3	3,8	4,8
2000	4 350 190	6,7	5,8	7,6
2010	5 327 736	7,2	6,3	8,2
2015	6 495 239	8,2	7,2	9,3
2020	7 953 555	9,5	8,4	10,5
2040*	16 373 971	16,3	14,9	17,7
2080*	27 413 359	25,6	23,6	27,5

Kaynak: AÇSHB, 2020 Not: * Tahmini

Türkiye’de 21. yüzyılın başında yaşlı nüfusun dünya ortalamasına yakın olduğu tespit edilse de 2100 yılı için gerçekleştirilen nüfus projeksiyonları dâhilinde değerlendirildiğinde artışın ortalama hızından daha hızlı olacağı tahmin edilmektedir. Bu projeksiyonlarda geçen 90 yıl içinde %20 yaşlı nüfus oranına sahip gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfusun bir kat artması beklenirken Türkiye’de bu artışın dört kat olacağı öngörülmektedir (Arun, 2014: 4). Türkiye’de 65 yaş üstü nüfus içerisindeki yaşlı nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde yaşlı nüfusun en fazla 65-74 yaş (genç yaşlı) aralığında yığıldığı görülmektedir. 75-84 yaş (ileri yaşlı) aralığının payı geçen 10 yıllık sürede %5 düşerek diğer yaş gruplarına dağılmıştır. 85 yaş üstü (çok ileri yaşlı) nüfusun payı ise 2010 yılında %6 iken 2020 yılında %9’a yükselmiştir. Bu durum bize geçen 10 yıllık sürede ölümlerin azaldığını ve ortalama ömrün uzadığını göstermektedir (Şekil 6).

Şekil 6. Yaş gruplarına göre yaşlı nüfus oranı (2010-2020)

Kaynak: TÜİK, 2021 (ADNKS verileri)

Türkiye’de doğal nüfus artışının %28 oranıyla pik yaptığı dönem olan 1955-60 yıllarından sonra yüksek ölüm oranları yerini düşük ölüm ve doğum hızlarına bırakmıştır (Yüceşahin, 2009). 2019 yılında %13,9 olan nüfus artış hızı geçen bir yıllık sürede %5,5’e gerilemiştir. Bu düşüşte yeni ortaya çıkan korona virüs salgınının etkisi olduğu tahmin edilmektedir (Şekil 7).

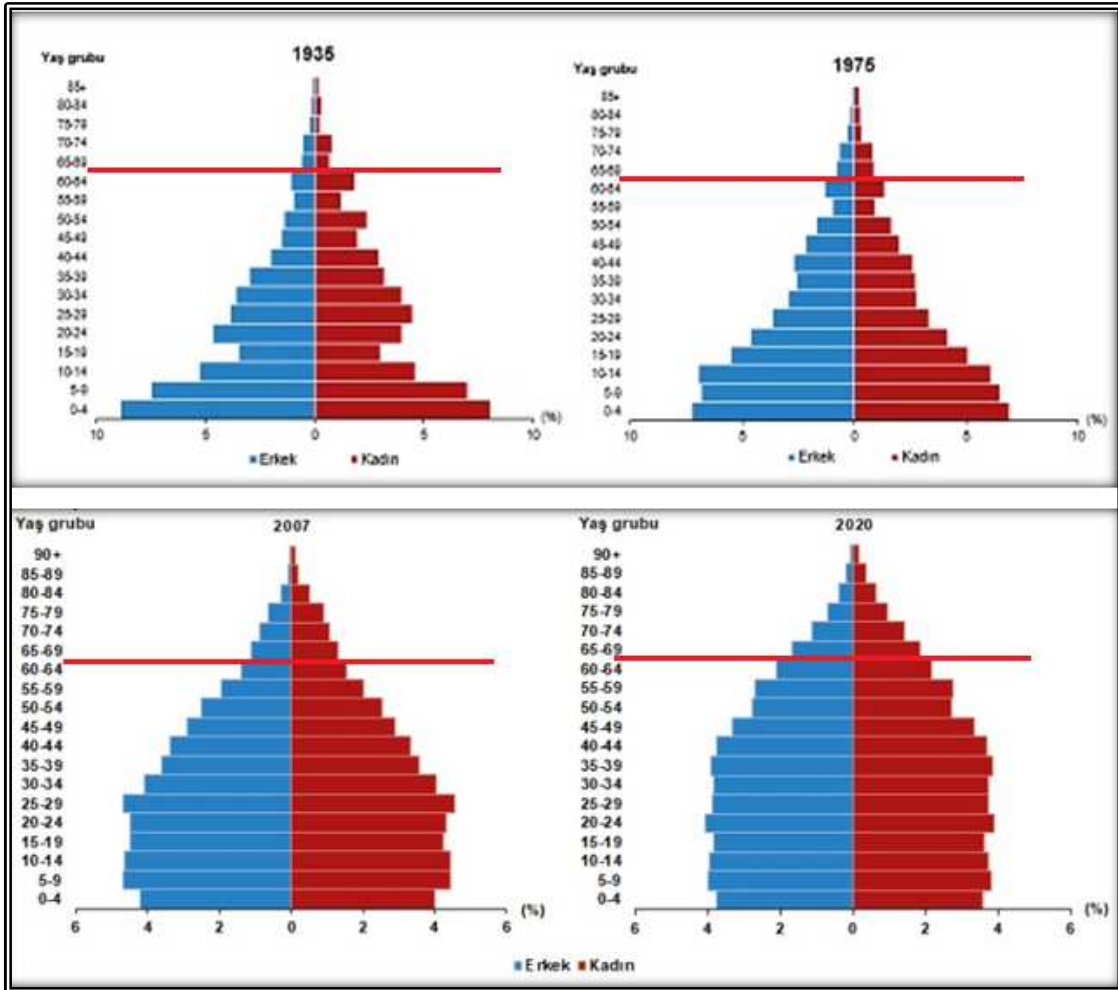
Şekil 7. Türkiye’de nüfusun gelişimi ve nüfus artış hızı (2007-2020)

Kaynak: TÜİK, 2021 (ADNKS verileri)

Türkiye, bugün geçirdiği demografik dönüşüm sonucu çocuk ve genç nüfus oranında düşüş, 65 yaş üstü nüfus grubunun ise yükseliş trendinde olduğu konuma gelmiştir. Yüksek doğum ve ölüm oranlarının hâkim olduğu önceki yüzyılların aksine düşük doğum ve ölüm

hızlarını ifade eden tabanı dar tavanı geniş nüfus piramidine sahiptir. Şekil 8’de yıllar içerisinde Türkiye nüfus piramitlerindeki değişim görüldüğü üzere 1935 yılında doğum ve ölüm hızlarının oldukça yüksek olduğu, 1975 yılında küçük bir farkla doğum ve ölümlerin azaldığı piramidin içe çökük üçgen şeklini aldığı gözlenmektedir. En büyük değişim özellikle 2007 yılından sonra görülmektedir. Doğum oranlarındaki azalmayla piramidin tabanı daralırken ölüm oranlarındaki ciddi düşüş sonucu da piramidin tavanının genişlediği göze çarpmaktadır. 2020 yılında ise özellikle 65 yaş üstü nüfusta ciddi bir büyüme dikkat çekerken, piramidin şekli gelişmiş ülke modeline geçişin başlangıcındaki gibi bir görünüm kazanmaya başlamıştır (Şekil 8).

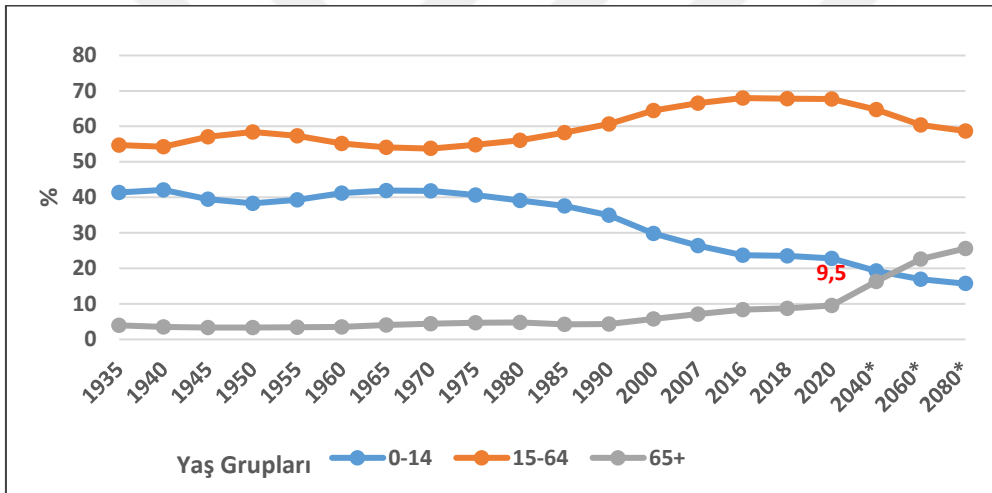

Şekil 8. 1935, 1975, 2007, 2020 Yıllarına Ait Nüfus Piramitleri

Kaynak: TÜİK, 2021 (ADNKS verileri)

Şekil 9’da görüldüğü üzere toplam yaş grupları içerisinde 0-14 yaş aralığının payı, 2000’li yıllara kadar bazı dalgalanmalar dışında artarak gelmiştir. 1980’li yıllara kadar

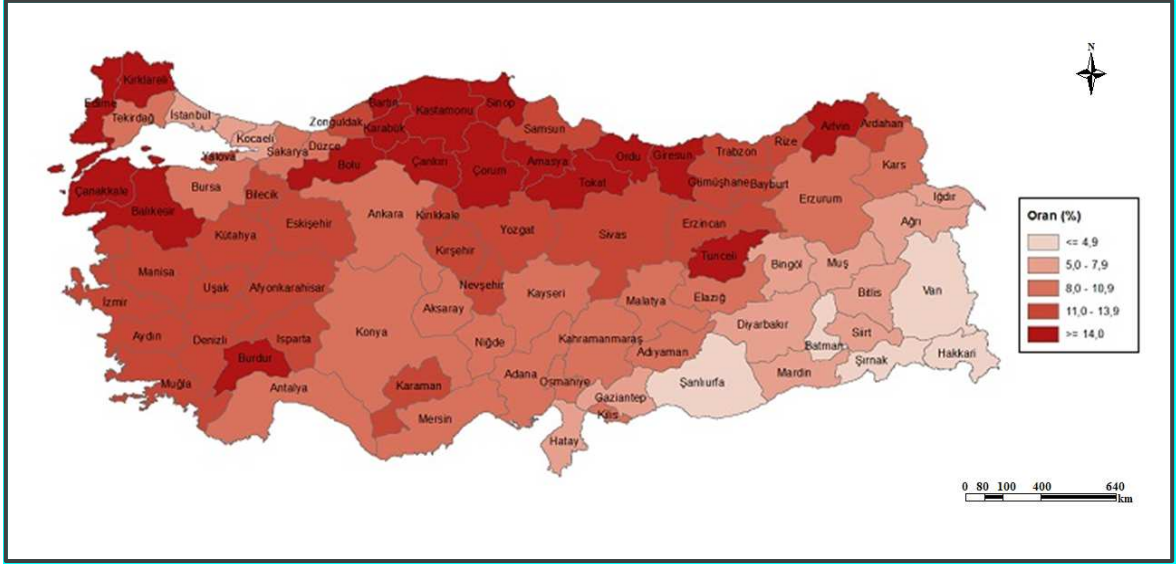
ortalama %40 olan genç nüfusun payı 2000 yılında %30'a düşmüştür. 2000'lerden itibaren sayısal olarak da azalmaya başlayan bu yaş grubu, günümüzde nüfusun yaklaşık dörtte birini (%23,6) teşkil etmektedir. İşgücü açısından önemli olan 15-64 yaşlar arasındaki nüfusun payı ise zaman içinde artarak %68 olmuştur. İçinde bulunduğumuz yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna kadar bu seviyede devam eden çalışabilir olarak nitelenen faal nüfusun payı, yüzyılın ortalarından sonra %60'a inerek azalma eğilimini sürdüreceği tahmin edilmektedir. Yaşlı nüfus olarak tanımlanan 65 ve üzeri nüfusun payı ise 20. yüzyılın sonuna kadar %5 oranının altında kalırken, 21. yüzyılın başından itibaren ivme kazanarak günümüzde %9,5'e çıkmıştır. Doğum oranlarında yaşanan azalma eğilimini ölüm hızlarında yaşanan düşüşlerin takip etmesi ve sonuç olarak uzayan ömür beklentisi bu artışta payı olan en büyük etkenlerdir (TÜİK, 2021).

Şekil 9. Türkiye’de nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı (1935-2020)

Kaynak: TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri, 2021

Ülkemizde 65 yaş üstü nüfusun bölge ve iller bazında dağılımı farklılık göstermektedir. Genç nüfus yapısına sahip Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde 2019 yılında yaşlanma süreci daha az gözlenirken Karadeniz Bölgesinin hemen hemen tüm illerinde yaşlanma sürecinin ilerlediği tespit edilmiştir (Şekil 10). Yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu il %18,8 ile Sinop olmuştur. Bu ili %17,7 ile Kastamonu ve %16,2 ile Artvin takip etmektedir (Tablo 11). Şırnak ise %3,3 oranıyla en düşük seviyede yaşlı nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. %3,4 ile Hakkâri ve %3,9 ile Şanlıurfa en düşük yaşlı nüfusa sahip diğer illerdir (TÜİK, 2020).

Şekil 10. Yaşlı nüfus oranlarına göre Türkiye haritası, 2020

Kaynak: TÜİK, 2021 (ADNKS verileri)

Geleneksel toplumlardan modern aile yapılarına geçilmesiyle birlikte toplumda yalnız yaşayan yaşlı bireyler de çoğalmıştır. Tek başına yaşayan yaşlı nüfus, bakım destek hizmetlerine en fazla ihtiyaç duyan grubu temsil etmektedir. Bu nedenle toplumdaki sayıları tespit edilerek hassasiyetle izlenmesi gereken de bir sınıftır. Türkiye’de 2020 yılı itibariyle tüm yaşlı nüfus içinde yalnız başına yaşayan yaşlılar %18,2 oranındadır. Toplamda 7 milyon 550 bin 727 yaşlı nüfusun 1 milyon 373 bin 521’i yalnız bir şekilde hayatını sürdüren yaşlılardan oluşmaktadır. Yalnız yaşayan yaşlıların yaklaşık %76’sı kadınlardan, %24’ü ise erkeklerden meydana gelmektedir (TÜİK, 2021). Toplam yaşlı nüfusun 5’te 1’ini oluşturan bu oran aslında azımsanmayacak kadar yüksektir. Günümüzde çekirdek aile yapısının yaygınlaşması ve kadınların da iş hayatında yer almasıyla beraber yaşlılarda tek başına yaşama eğilimi daha da yükselmektedir. Bu nedenle ülkemizde tek başına yaşayan yaşlıların yerleri tespit edilip sağlık ve gıda başta olmak üzere gerekli tüm ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir.

Tablo 6

Yaşlı nüfus oranlarına göre bazı iller (2020)

	En Yüksek İller				En Düşük İller		
	Oranı %	Erkek	Kadın		Oranı %	Erkek	Kadın
Sinop	19,8	18,2	21,2	Şırnak	3,4	2,7	4,2
Kastamonu	18,6	16,6	20,7	Hakkari	3,6	2,8	4,5
Artvin	17,1	14,8	19,3	Şanlıurfa	4,0	3,4	4,6
Çankırı	16,9	15,1	18,8	Van	4,2	3,6	4,8
Giresun	16,9	14,7	19,1	Batman	4,7	3,8	5,6
Balıkesir	15,8	14,3	17,2	Ağrı	5,0	4,1	5,9
Burdur	15,8	13,6	18,0	Diyarbakır	5,0	4,2	5,8
Çanakkale	15,7	14,2	17,2	Siirt	5,2	4,3	6,2
Çorum	15,6	14,1	17,2	Muş	5,3	4,5	6,2
Edirne	15,5	13,8	17,1	Mardin	5,6	4,7	6,4

Kaynak: TÜİK, 2021 (ADNKS verileri)

Ülkemizde her kentin yaşlı nüfus oranı bölgesel farklılıklara bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Tablo 6’da görüldüğü üzere özellikle kırsal nüfusu yoğun olan kıyı illerde yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu gözlenmektedir. Kırsal bölgelerde ekonominin çok iyi olmadığı illerde gençlerin göç yoluyla bu illeri terk etmeleri önemli etmenlerdendir. Yaşlı nüfus oranı en düşük iller ise daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yer almaktadır. Tabloda dikkat çeken bir diğer nokta ise gelişmiş toplumlarda olduğu gibi tüm illerde kadın nüfus oranı erkek nüfusundan fazladır (Tablo 6).

Türkiye’de 2019 yılında 100 yaşının üzerinde bulunan toplam nüfus sayısı 5.567 kişidir. Bu sayı yaşlı nüfus içerisinde %0,1’lik bir alan kaplamaktadır. İstanbul (763 kişi), Ankara (275 kişi) ve Giresun (242 kişi) 100 yaş ve üzerinde en fazla nüfusa sahip illerdir. Bayburt (5 kişi), Ardahan (6 kişi) ve Karaman (6 kişi) ise 100 yaşın üzerinde en az nüfusun bulunduğu illerdir (AÇSHB, 2019).

4.2.3. Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi

Doğuşta beklenen yaşam süresi, gelişmişliğin önemli göstergelerinden biri olup yaşlanma sürecinin kıyaslanması amacıyla başvurulan bir ölçüttür. Ülkemizde doğuşta beklenen yaşam süresi yıllar içerisinde önemli dönüşümler geçirmiştir. Özellikle 1960’lı

yıllara kadar 50 yılın altında olan yaşam süresi yıllar içinde ölüm hızlarında meydana gelen belirgin azalmayla yükselmeye başlamıştır. Bu duruma bağlı olarak 2000’li yıllarda yaşam beklentisi yaklaşık 20 yıl yükselmiş ve neredeyse 70 yıla kadar çıkmıştır (Bilir, 2008:8). Cinsiyete göre yaşam süresine bakıldığında geçmişten günümüze kadınların ortalama yaşam beklentisinin erkeklerden daha uzun olduğu tespit edilmiştir. Gelişmiş toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de kadın erkek ömür beklentisi farkı her yıl büyümektedir. 1950 yılında kadınlar ortalama 54 yıl yaşarken, erkekler için bu süre 51 yıldır. Yıllar içinde artan yaşam beklentisi 2011 yılında kadınlar için 72 yıla yükselirken, erkekler için 68 yıla ulaşmıştır (Şahin, 2015). Türkiye İstatistik Kurumu (2020) verilerine göre, günümüzde doğuştan beklenen yaşam süresi ülkemiz genelinde 78,6 yıla ulaşmışken, bu oran kadınlar için 81,3 yıl, erkeklerde ise ortalamanın altı olan 75,9 yıldır (Tablo 7).

Tablo 7

Cinsiyet ve yaşa göre yaşam beklentisi (2013-2019)

Yaş	2013-2015			2017-2020		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
0	78	75,3	80,7	78,6	75,9	81,3
15	64,2	61,6	66,9	64,6	62	67,3
30	49,7	47,1	52,1	50	47,6	52,5
50	30,6	28,3	32,8	30,9	28,6	33,1
65	17,8	16,1	19,4	18	16,3	19,6

Kaynak: TÜİK, 2020 (Hayat Tabloları)

4.2.4. Ortanca Yaş

Nüfusun yaş yapısı hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayan ortanca yaş (medyan yaş) 1930’lu yıllarda 21,2 iken yıllar içinde meydana gelen doğum hızlarındaki azalma, yaşam beklentisinde artma ve nüfusun yaş yapısındaki değişimlere bağlı olarak özellikle 2000’li yıllardan itibaren artmaya başlamıştır. Ortanca yaşın 2016 yılından itibaren 30’lu yaşlarla ifade edilmeye başlandığı görülmektedir (ÖİKR, 2018).

Türkiye İstatistik Kurumu (2020) verilerine göre ülkemizde ortanca yaş 2000 yılında 25,8 yaşken, 2010 yılında 29,2 yaşa, 2020 yılında ise 32,7 yaşa yükselmiştir. 2020 yılında

cinsiyete göre ortanca yaşın dağılımina bakıldığında, erkeklerde 32,1 yaş, kadınlarda ise 33,4 yaş olduğu görülmektedir (Tablo 8). Ortanca yaşın illere göre dağılımını incelendiğinde ise 41,4 ile en yüksek ortanca yaşın Sinop'ta olduğu görülmektedir. Sinop ilini (40,6) Balıkesir, (40,6) Kastamonu, (40,4) Giresun ve (40,4) Edirne izlemektedir. En düşük ortanca yaş ise (20,4) şanlıurfa, (21,2) şırnak ve (22,3) Ağrı illerinde bulunmaktadır, Çanakkale ise Türkiye'de en yüksek ortanca yaşa sahip iller sıralamasında 40,3 yaş ile altıncı sırada yer almaktadır (TK, 2021).

Tablo 8

Türkiye'de ortanca yaş (1935-2020)

Yıl	Toplam%	Erkek	Kadın
1935	21,2	19,1	23,4
1940	19,6	17,7	22,4
1945	20,0	18,8	21,7
1950	20,1	19,2	21,3
1955	20,4	19,6	21,3
1960	20,3	19,5	21,1
1965	19,3	18,7	20,0
1970	19,0	18,6	19,4
1975	19,5	19,2	19,8
1980	19,9	19,5	20,3
1985	20,9	20,6	21,2
1990	22,2	21,9	22,6
2000	25,8	25,2	26,3
2007	28,3	27,7	28,8
2010	29,2	28,7	29,8
2015	31,0	30,4	31,6
2020	32,7	32,1	33,4
2040*	38,5	37,5	39,5
2080*	45,0	43,8	46,3

Kaynak: TK, 2021 (Hayat Tabloları)

4.2.5. Yaş(lı) Bağımlılık Oranları

Yaş yapısında meydana gelen değişikliklerin, çalışma çağındaki nüfus ile işgücünde yer almayan 65 yaş üzeri nüfusa yansımaları kaçınılmaz olacaktır. Genç Bağımlı Nüfus (0-14 yaş) ile Yaşlı Bağımlı Nüfusu (65 yaş üzeri) ifade eden Genel Yaş Bağımlılık oranının,

değişen yaş yapısı ile birlikte 2020 yılında %47,7'ye yükseldiği görülmektedir. 65 yaş üstü nüfusu temsil eden *Yaşlı Bağımlılık Oranı*, 2000'de %8,8' iken 2017'de %12,6'ya çıkmıştır, 2020 yılında ise bu oran % 14,1'i bulmuştur. 0-14 yaş grubunu kapsayan *Genç Bağımlılık Oranı* ise 2019 yılında %34,1 iken, 2020 yılında %33,7'ye gerilemiştir. Diğer bir ifadeyle, Türkiye'de 2020 yılında, çalışma çağındaki her 100 kişiye ortalama 33 çocuk ve 14 yaşlı düşmektedir (Tablo 9).

Tablo 9

Türkiye'de bağımlı nüfus oranı (%) (1935-2020)

Yıl	Toplam Bağımlılık	Yaşlı Bağımlı	Genç Bağımlı
1935	82,9	7,1	75,8
1940	84,1	6,5	77,6
1945	75,1	5,9	69,2
1950	71,3	5,7	65,7
1955	75,0	6,0	69,0
1960	81,1	6,4	74,7
1965	84,9	7,3	77,6
1970	85,9	8,2	77,7
1975	82,3	8,4	73,9
1980	78,1	8,5	69,7
1985	71,8	7,2	64,6
1990	64,7	7,1	57,6
2000	55,1	8,8	46,3
2007	50,4	10,7	39,7
2014	47,6	11,8	35,8
2017	47,2	12,6	34,7
2020	47,7	14,1	33,6
2040*	55,3	25,3	29,9
2080*	70,3	43,6	26,7

Kaynak: TÜİK, *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021* Not: * Tahmini

4.2.6. Yaşlanma Endeksi

Nüfusun yaşlanma sürecini ortaya koyan diğer bir parametre yaşlanma endeksidir. Günümüze gelene kadar Türkiye'nin yaşlanma indeksi daima artış eğiliminde olmuştur. Bu indeks değerinin artması yaşanılan bölgede nüfusun yaşlanma eğiliminde olduğunu ifade etmektedir. 1990 yılında 12,2 olan bu değer 2020 yılında en yüksek seviyesi olan 41,7'ye yükselmiştir. Bu durum bize 1990 yılında 0-14 yaş grubundaki her 100 çocuca 12 yaşlı

düŖerken 2020 yılında 42 yaŖlı bireyin düŖtüđünü göstermektedir (Tablo 10). YaŖlanma endeksi Türkiye'deki iller bazında incelendiğinde 2020 yılında en yüksek değer 119 ile Sinop iline aittir. Bu ili 116 ile Kastamonu ve 103 ile Artvin takip etmektedir. Çanakkale ili ise 98,1 yaŖlanma endeks değerleriyle dördüncü sırada yer almaktadır.

Tablo 10

Türkiye'nin yaŖlanma endeksi (1990-2020)

	YaŖlanma Endeksi %
1990	12,2
2000	21,3
2007	26,8
2008	26,1
2009	26,9
2010	28,1
2011	29
2012	30,1
2013	31,2
2014	32,8
2015	34,3
2016	35,1
2017	36,2
2018	37,4
2019	39,3
2020	41,7

Kaynak: TÜİK, ADNKS verilerinden hesaplanmıŖtır. $YE = (65 \text{ yaŖ ve üzeri kiŖi sayısı} : 0-14 \text{ yaŖ grubu sayısı}) \times 100$

4.2.7. Potansiyel Destek Oranı

YaŖlanmanın etkisini en iyi Ŗekilde gösteren bir diğer parametre potansiyel destek oranıdır. Bu gösterge genç ve yaŖlı nüfus arasındaki dengeyi belirleyen bir ölçüttür. Türkiye'nin yıllara göre potansiyel destek oranı incelendiğinde her yıl bir önceki yıla göre sürekli düşüş eğilimi göstermiŖtir. Potansiyel destek oranının 0'a yaklaŖması nüfusun yaŖlanma trendi içinde olduğunu gösterir. 1985'ten 2020 yılına kadar ülkemizde potansiyel destek oranında neredeyse yarı yarıya bir düşüş gözlenmiŖtir. 2020 yılında potansiyel destek oranı 7,1 ile Türkiye'de en düşük seviyesindedir (Tablo 11). BaŖka bir deyiŖle 1985 yılında

65 ve üzeri her yaşlıya çalışma çağında olan nüfustan ortalama 14 kişi düşerken 2020 yılında sadece 7 kişi düşmektedir.

Tablo 11

Türkiye’de potansiyel destek oranları (1985-2020)

Yıl	Potansiyel Destek Oranı
1985	13,8
1990	14,2
2000	11,3
2007	9,4
2008	9,7
2009	9,5
2010	9,2
2011	9,1
2012	8,9
2013	8,8
2014	8,5
2015	8,2
2016	8,1
2017	7,9
2018	7,7
2019	7,4
2020	7,1

Kaynak: ADNKS verilerinden hesaplanmıştır. $PDO = (15-64 \text{ yaş grubu nüfus} : 65 \text{ yaş üzeri nüfus})$

Türkiye, düşük doğum ve ölümlerin hâkim olduğu yeni bir aşamaya geçtikten sonra nüfusun yaş yapısında önemli değişimler yaşamaya başlamıştır. Nüfusun yaş yapısı hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayan ortanca yaş (medyan yaş), 2020 yılında 32,7’ye yükselmiştir. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte toplam doğurganlık hızının kadın başına 6 çocuktan 1,76 seviyelerine düşmesi ülkedeki yaşlı nüfus oranını önemli ölçüde etkilemiştir. Ortalama ömrün uzaması ise yaşlı birikimini arttıran diğer bir faktördür. 1960’lı yıllara kadar 50 yılın altında olan yaşam süresi, 2020 yılında 78,6 yıla yükselmiştir. Türkiye’de nüfusun yaşlanmakta olduğunu gösteren diğer parametreler yaşlanma endeksi ve potansiyel destek oranıdır. Analiz edilen tüm bu demografik ölçümler Türkiye’nin yaşlanma trendini sürdürdüğünü göstermektedir. Bundan sonraki bölümde Çanakkale il özelinde ele alınacak ve Türkiye’deki yaşlanma trendiyle ne derece uyumlu olup olmadığı analiz edilecektir.

4.3. Çanakkale İlinin Nüfus Yapısı

Çanakkale’de nüfusun dağılışı, gelişimi ve demografik yapısının şekillenmesinde bulunduğu coğrafya ve konumunun etkisi yanında, tarihsel gelişmelerin de etkisi olmuştur (Özözen Kahraman, 2006:142). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 2020’de Çanakkale’nin toplam nüfusu 541.548 kişidir. Çanakkale’nin nüfus özellikleri incelendiğinde diğer ilçelere göre nüfusu daima en yüksek Merkez ilçedir. Bozcaada ise Türkiye’nin en az nüfuslu ilçesidir. 2020 yılı itibarıyla Çanakkale’nin en büyük ilçesi, nüfusu 184.184 kişi olan Merkez ilçedir. Merkez ilçenin nüfusu, Çanakkale’nin toplam nüfusunun % 34.05’ini oluşturmaktadır. Kentin en küçük ilçesi ise nüfusu 3.052 kişi olan ve hiç köyü olmayan Bozcaada ilçesidir. Bozcaada nüfusu, Çanakkale’nin toplam nüfusunun % 0.55’ini oluşturmaktadır (TÜİK, 2021).

Çanakkale’nin nüfus yoğunluğu ise tarih boyunca Türkiye’ye kıyasla oldukça düşük düzeylerde seyretmiştir. 2020 yılında Çanakkale nüfus yoğunluğu ülke ortalamasının yarısı kadardır (km²’ye 55 kişi). Türkiye’de hızlı kentleşme sürecinden dolayı daha da artma eğiliminde olan nüfus yoğunluğu Çanakkale’de düşük düzeylerde kalmıştır (TÜİK, 2021).

Çanakkale ili 1992 yılında üniversite kurulana kadar yoğun bir nüfuslanma süreciyle karşılaşmamıştır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinin kurulmasıyla birlikte yaşanan nüfus artışı, konut yetersizliğine ve mevcut yapılarda fiyatların yükselmesine yol açmıştır. Bu durum ekonomik bakımdan yetersiz koşullara sahip yalnız yaşayan yaşlı nüfusu da etkilemektedir. Sonuç olarak Çanakkale’de artan nüfus kentin demografik yapısı, mevcut arazi durumu, ortak kullanım alanları ve konutlarda niteliksel dönüşümlere neden olarak ekonomik ve mekânsal yansımalara yol açmıştır (Çalışkan ve Sarış, 2008: 217-218).

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) ülkelerin nüfus yapısı, doğum ve ölüm hızları, kentleşme oranı ve GSMH dağılımı gibi faktörlerinin ekonomik ve sosyal açılardan yapısal niteliklerinin belirlenmesini amaçlar. SEGE Araştırması; Yerleşimlerin şuan ki gelişim durumlarının belirlenmesini ve bulunduğu il sınırlarındaki öteki birimlerle karşılaştırarak gelişmişlik düzeylerinin ölçülmesini sağlayan çalışmadır (Yılmaz vd., 2017). 2017 yılında SEGE’nin gelişmişlik sıralamasına göre Çanakkale, 81 il arasında 13. sırada yer almaktadır. 2017 yılında ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında altı gelişmişlik sınıfına ayrılan ilçeler endeks değerleri temel alınarak kategorileştirilmiştir. En gelişmiş ilçeleri kapsayan birinci gelişmişlik kademesindeki ilçeler coğrafi bölgeler

temelinde toplam 56 tanedir. Çanakkale’de ise sadece merkez ilçe bu sınıfa girmektedir. İkinci gelişmişlik kademesinde Bozcaada, Biga, Çan, Gelibolu ve Gökçeada bulunmaktadır. Üçüncü gelişmişlik kademesinde ise Eceabat, Ezine, Lâpseki, Ayvıcık yer alırken, dördüncü derece Yenice ve Bayramiç ilçeleri bulunmaktadır. Çanakkale’de en alt gelişmişlik seviyeleri olan dördüncü, beşinci ve altıncı kademe ilçe bulunmamaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının 1990’dan günümüze kadar yayımladığı İnsani Gelişme Raporu (İGR) ise bu anlamda ülkelerin gelişmişlik seviyelerini ölçmek üzere İnsani Gelişme Endeksini (İGE) geliştirmiştir. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından 2016 yılında Türkiye illeri bağlamında bir İGE hesaplaması gerçekleştirilmiştir. Temelde sağlık, eğitim ve gelir olmak üzere üç bileşenin ortalamasına göre hesaplanan kentlere 0,00 ile 1,00 arasında değer verilen araştırmada Çanakkale ilinin 0,730 oranı ile yüksek gelişme endeksinde bulunduğu belirlenmiştir (Özpınar ve Koyuncu, 2016: 3). Bu gibi göstergelerden de yola çıkarak Çanakkale kentinin yaşanabilir kaliteli hizmetlere sahip olduğu söylenebilir. Özellikle sağlık hizmetlerinin gelişiminde ön planda olması yaşlı nüfusu çekebilecek cazip faktörlerdendir.

4.3.1. Nüfus Artış Hızı

Çanakkale nüfusu çeşitli dönemlerde artış veya azalış eğilimi göstermiştir. Savaşlar, salgın hastalıklar ya da göç etme gibi nedenlerle nüfus miktarında değişimler yaşanmıştır. Çanakkale’nin nüfus artış eğilimlerine bakıldığında; 2000-2007 dönemi artış, 2007-2008 ve 2010-2011 dönemleri azalış, 2012-2019 yılları ise tekrar artışın yaşandığı dönemdir. 2007-2011 yılları arasında nüfus artış hızında yaşanan düşüş cinsiyete göre incelendiğinde kadın nüfusun doğal seyrinde olduğu ancak erkek nüfusta bir azalma yaşandığı gözlenmektedir. Doğum ve ölüm hızlarında ekstrem bir değişiklik gözlenmediğinden bu ani azalma ve artışların erkeklere özgü mesleklerdeki atamalar (asker, polis, tarım ve inşaat işçisi) ile ilgili olabileceği tahmin edilmektedir. 2020 yılında ise nüfus artışında %0-1,12 oranında bir düşüş gözlenmiştir. Bu düşüşte yeni covid-19 salgınının büyük bir etkisi olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 12). Şekil 11’de Çanakkale’nin doğal nüfus artış hızına bakıldığında daha durağan bir eğilim göstermekle birlikte 2009-2020 yılları arasında doğum ve ölüm sayılarındaki azalmaya bağlı olarak daha çok düşüş eğilimindedir. İç ve dış göçlerin etkisini

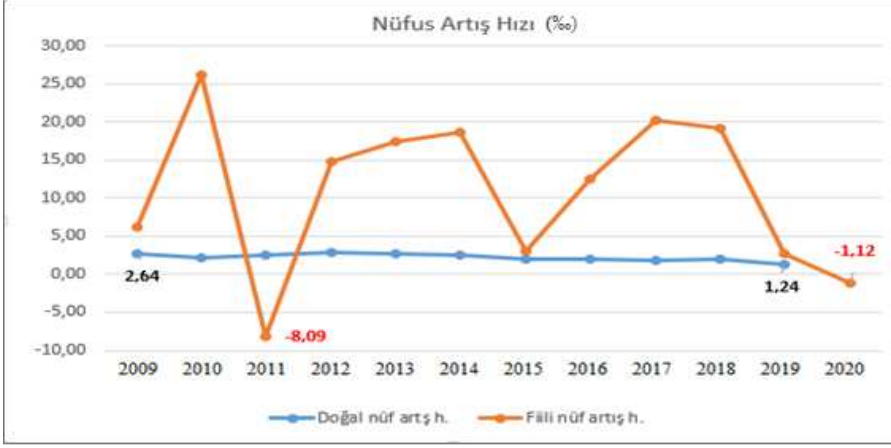
de yansıtan fiili nüfus artışı ise daha keskin yükseliş ve inişler sergilemiştir. Bu durum ülkede yer değiştirme faaliyetlerin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 12

Çanakkale’de cinsiyete göre nüfus ve artış hızı (2007-2020)

Dönem	Dönem Başı- Dönem sonu	Yıllık Nüfus Artış Hızı‰	Erkek	Erkek Nüfus	Kadın	Kadın Nüfus
2007-2008	476.128 474.791	-2,81	242.471	-8,80	232.320	3,47
2008-2009	474.791 477.735	6,18	243.643	4,82	234.092	7,60
2009-2010	477.735 490.397	26,16	254.579	43,91	235.818	7,35
2010-2011	490.397 486.445	-8,09	249.088	-21,80	237.357	6,51
2011-2012	486.445 493.691	14,79	250.633	6,18	243.058	23,73
2012-2013	493.691 502.328	17,34	254.800	16,49	247.528	18,22
2013-2014	502.328 511.790	18,66	259.655	18,87	252.135	18,44
2014-2015	511.790 513.341	3,03	259.721	0,25	253.620	5,87
2015-2016	513.341 519.793	12,49	262.288	9,84	257.505	15,20
2016-2017	519.793 530.417	20,23	269.160	25,86	261.257	14,47
2017-2018	530.417 540.662	19,13	273.092	14,50	267.570	23,88
2018-2019	540.662 542.157	2,76	272.097	-3,65	270.060	9,26
2019-2020	542.157 541.548	-1,12	271.456	-2,36	270.092	0,12

Kaynak: TÜİK, 2020 (ADNKS verileri)

Şekil 11. Çanakkale ilinde doğal ve fiili nüfus artış hızı (2009-2020)

Kaynak: TÜİK, ADNKS 2009-2020 verilerinden hesaplanmıştır.

Çanakkale ilçelerinde nüfus artışı hızı genel anlamda çok düşük düzeylerde seyretmektedir. Özellikle Bayramiç, Çan, Gelibolu ve Yenice ilçelerinde nüfus artışı çok düşüktür. Bunun yanında bazı ilçelerin nüfus artışları daha yüksek olmuştur. Nitekim 2009-2020 yılları arasında nüfusu en çok artan Merkez ilçedir. Lâpseki ilçesinin nüfusu ise 2015-2020 yılları arasında artmıştır. Nüfus artış hızının Merkez ilçede daha yüksek olması, ekonomik faaliyetlerin ve buna bağlı olarak iş imkânlarının bu ilçede yoğunlaşmış olmasından kaynaklıdır. Çanakkale’de %100’ün üzerinde artış olan ilçelere bakıldığında Yenice’de geçici bir durum söz konusu iken, Eceabat ve Bozcaada’da o dönem gerçekleşen artışların uzun vadede daha kalıcı olduğu görülmektedir. Çanakkale’de ekonomik faaliyetlerin en yüksek düzeyde olduğu Biga ilçesinde ise nüfus artış trendi pozitif yönde iken, son birkaç yıldır küçük miktarlarda bir düşüş yaşanmıştır. Bu uzun süreli artış eğilimi eğitim ve iş aktivitesinin yüksek olmasıyla ya da Biga’nın kırsalından gelen göçlerle ilişkili olduğu tahmin edilmektedir (Tablo 13).

Tablo 13

Çanakkale ilçelerinde nüfus artış hızı (%) (2009-2020)

Dönem	Merkez	Ayvacı	Bayramiç	Biga	Bozcaada	Çan	Eceabat	Ezine	Gelibolu	Gökçeada	Lapseki	Yenice
2009-2010	86,0	-4,7	-3,9	1,6	-58,6	-5,7	2,4	-3,3	-25,5	-11,4	-3,9	101,1
2010-2011	-9,5	-29,0	8,6	12,9	48,9	-8,8	148,9	-7,7	14,0	-7,2	-15,8	-108,1
2011-2012	56,4	-1,3	0,5	18,8	-2,8	-4,5	9,5	0,8	-22,6	-10,5	-12,9	-16,1
2012-2013	46,7	-15,3	-6,1	19,3	69,7	2,5	63,3	9,4	-22,1	14,4	1,6	17,2
2013-2014	37,8	-15,6	-8,2	14,7	41,1	-16,6	-21,3	46,2	34,2	3,1	12,6	24,5
2014-2015	26,0	-16,6	-7,6	14,5	-41,1	-7,2	29,9	-24,0	-16,2	-6,9	-4,7	-35,9
2015-2016	35,4	-13,2	-6,6	23,7	-11,4	-2,1	-14,7	-2,5	-5,6	-15,4	2,5	-3,7
2016-2017	55,9	-25,0	-4,9	10,4	43,8	-10,5	0,8	19,5	4,4	-5,3	16,8	10,4
2017-2018	32,5	43,6	13,9	-2,3	101,9	-2,4	16,2	-1,7	16,4	94,4	35,6	0,3
2018-2019	20,8	-6,3	-10,7	-1,7	-11,6	5,1	-14,5	-39,9	-10,4	-35,7	18,5	-5,3
2019-2020	-2,4	11,8	-3,3	-1,6	21,2	-1,8	9,0	2,1	-17,4	68,2	16,9	-25,8

Kaynak: TÜİK, 2020 (ADNKS verileri)

4.3.2. Nüfusun Cinsiyet Yapısı

Nüfusun cinsiyet yapısı, bir bölgenin demografik ve sosyo- ekonomik gelişimini yansıtması bakımından önemli göstergeler arasındadır. Çanakkale il düzeyinde cinsiyet oranları arasında yıllar içerisinde büyük farklılıkların olmadığı ve oranların birbirine yakın olduğu görülmektedir. Genç yaşlarda erkek nüfus fazlayken, ortalama ömürün kadınlarda daha uzun olması nedeniyle ileri yaşlarda kadın nüfus çoğunluktadır. Bu durum kadınların sağlık durumlarının daha iyi olması, erkeklere göre iş hayatından ve stresten uzak olmasıyla açıklanabilir. Diğer bir etken ise kadınların kırsal bölgelerde çoğunluğu oluşturması ve burada tarımsal faaliyetlerle uğraşarak doğayla iç içe olmalarıdır.

Çanakkale’de nüfusun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında 2000 yılında %51,9 oranında erkek nüfus, %48,1 oranında kadın nüfus hâkimdi. Erkek nüfus oranında 2010 yılına ulaşıldığında önemli bir değişim gerçekleşmemiştir. 2010 yılından sonra ki oranların yıllar içinde değişerek ülke ortalamasına yaklaştığı görülmektedir. 2020 yılında ise erkek nüfus azalarak %50,1 seviyelerine inerken, kadın nüfus %49,9 oranına çıkmıştır. Türkiye ortalamasında olduğu gibi Çanakkale ilinde de toplam nüfus içerisinde erkek nüfus kadın nüfusa göre daima daha fazla sayıda olmuştur. Ancak, Çanakkale’de 2020 yılına kadar

erkeklerin oranı Türkiye geneline göre hep daha yüksek olmuştur. Çanakkale ilçelerinin cinsiyet yapısı incelendiğinde ise 2000 yılında sadece Biga’da kadın nüfus fazlayken, 2020 yılında Merkez, Bayramiç ve Yenice ilçelerinde kadın nüfus çoğunluğu oluşturmaktadır (Tablo 14).

Tablo 14

Çanakkale’de cinsiyete göre nüfus (2000-2010-2020)

	2000		2010		2020	
	Erkek%	Kadın%	Erkek%	Kadın%	Erkek%	Kadın%
ÇANAKKALE	51,9	48,1	52,0	48,0	50,1	49,9
Merkez	52,3	47,7	53,7	46,3	49,5	50,5
Ayvacık	50,6	49,4	49,7	50,3	50,1	49,9
Bayramiç	50,1	49,9	50,0	50,0	49,2	50,8
Biga	49,9	50,1	55,3	44,7	50,0	50,0
Bozcaada	60,5	39,5	56,0	44,0	54,6	45,4
Çan	51,1	48,9	49,7	50,3	50,1	49,9
Eceabat	53,2	46,8	49,5	50,5	50,6	49,4
Ezine	52,4	47,6	49,8	50,2	50,0	50,0
Gelibolu	57,7	42,3	49,8	50,2	52,0	48,0
Gökçeada	68,1	31,9	50,5	49,5	56,9	43,1
Lâpseki	50,3	49,7	53,9	46,1	50,0	50,0
Yenice	50,0	50,0	53,0	47,0	49,6	50,4

Kaynak: TÜİK, ADNKS 2000-2010-2020 verilerinden hesaplanmıştır.

4.3.3. Nüfusun Ana Yaş Grupları ve Yaş Yapısındaki Değişim

Yaşlanma sürecini ortaya koyan göstergelerden bir diğeri nüfusun yaş grupları açısından dağılımının yıllar içindeki değişimidir. İhtiyaçlar yaş gruplarına göre farklılaştığı için bu dağılımın bilinmesi özel bir önem arz etmektedir. Güngör’ün de (2009) belirttiği gibi yaşanan yerde belirli yaş gruplarının çoğunluğu oluşturması aslında pek çok konuda fikir sahibi olunmasını sağlar. Genç nüfus oranının fazla olduğu az gelişmiş toplumlarda yüksek doğumların hâkim olduğu ve gelişmişlik düzeyinin düşük olduğu görülür. Gelişmiş toplumlarda ise doğum ve ölümlerin azalmasıyla birlikte 65 yaş üstü nüfusun arttığı gözlenmektedir. Bir nüfusta ana yaş gruplarının farklılık göstermesi sağlık, eğitim, istihdam ihtiyacı ve tüketim hizmetleri gibi farklılıkları da beraberinde getirir (Güngör, 2009: 99).

Nüfusun yaş yapısına etki eden en önemli faktörler ise doğumlar, ölümler ve göç hareketleridir.

Tablo 15’de Çanakkale’de nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde 2000 yılında doğumların yüksek olması nedeniyle 0-14 yaş grubunun oranı %19,6 iken 65 yaş üstü nüfusun oranı %10,4’tür. Geçen 20 yıl içerisinde yaş gruplarının oranı gelişmiş ülkelerde görüldüğü gibi doğumların azalmasına bağlı olarak 0-14 yaş grubunun oranı %16’ya düşerken ölüm oranlarının azalması ve ortalama ömrün uzamasıyla birlikte yaşlı nüfusun oranı %15,7’ye yükselmiştir. Şekil 12’de de görüldüğü üzere yıllar içerisinde 0-14 yaş grubu sayıca azalır iken, 65 yaş üstü nüfus bu yaş grubunun tersine artış göstermektedir.

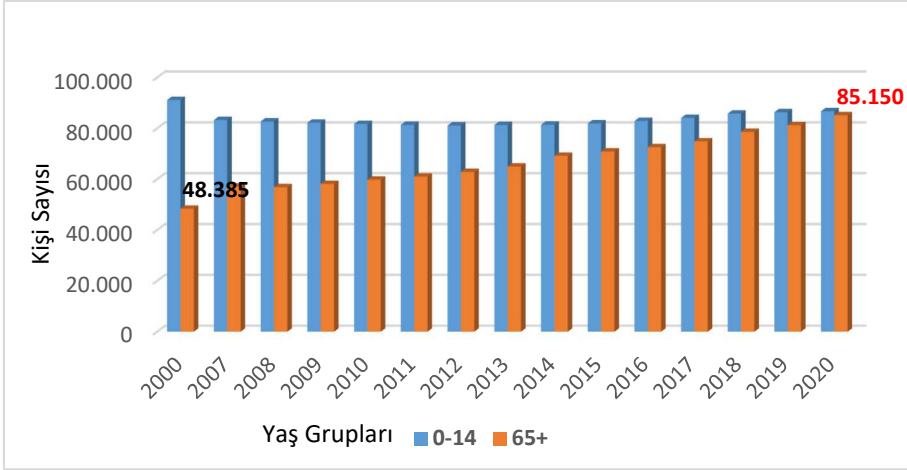
Tablo 15

Çanakkale’de nüfusun yaş gruplarına dağılımı (2000-2020)

Yıl	0-14 Yaş		15-64 Yaş		65 +	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
2000	91.181	19,6	325.382	70,0	48.385	10,4
2007	83.260	17,5	335.724	70,5	57.144	12,0
2008	82.713	17,4	335.242	70,6	56.836	12,0
2009	82.238	17,2	337.353	70,6	58.144	12,2
2010	81.735	16,7	348.855	71,1	59.807	12,2
2011	81.388	16,7	344.026	70,7	61.031	12,5
2012	81.128	16,4	349.739	70,8	62.824	12,7
2013	81.311	16,2	356.044	70,9	64.973	12,9
2014	81.445	15,9	361.140	70,6	69.205	13,5
2015	81.946	16,0	360.508	70,2	70.887	13,8
2016	82.924	16,0	364.280	70,1	72.589	14,0
2017	84.119	15,9	371.433	70,0	74.865	14,1
2018	85.819	15,9	376.234	69,6	78.609	14,5
2019	86.346	15,9	374.580	69,1	81.231	15,0
2020	86.727	16,0	369.671	68,3	85.150	15,7

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2007-2020)

Şekil 12. Çanakkale’de 0-14 ve 65 yaş üstü nüfusun gelişimi

Kaynak: TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2007-2020)

Birleşmiş Milletler, yaşlı nüfus oranı %7’yi bulan ülkeleri “yaşlanan nüfus” kategorisinde tanımlamaktadır. Türkiye yaşlı nüfus oranı %9,5 ile bu tanıma göre, “yaşlanan nüfus” kategorisinde yer almaktadır. 65 yaş üstü nüfusu %15’e ulaşan toplumlar ise “yaşlı nüfus” grubunda tanımlanmaktadır (Özbay, 2013). Çanakkale ise 2020 yılında 65 yaş üstü nüfusu %15,7’e yükselmesi sonucu “yaşlı nüfus” grubu içinde yer almıştır.

Tablo 16

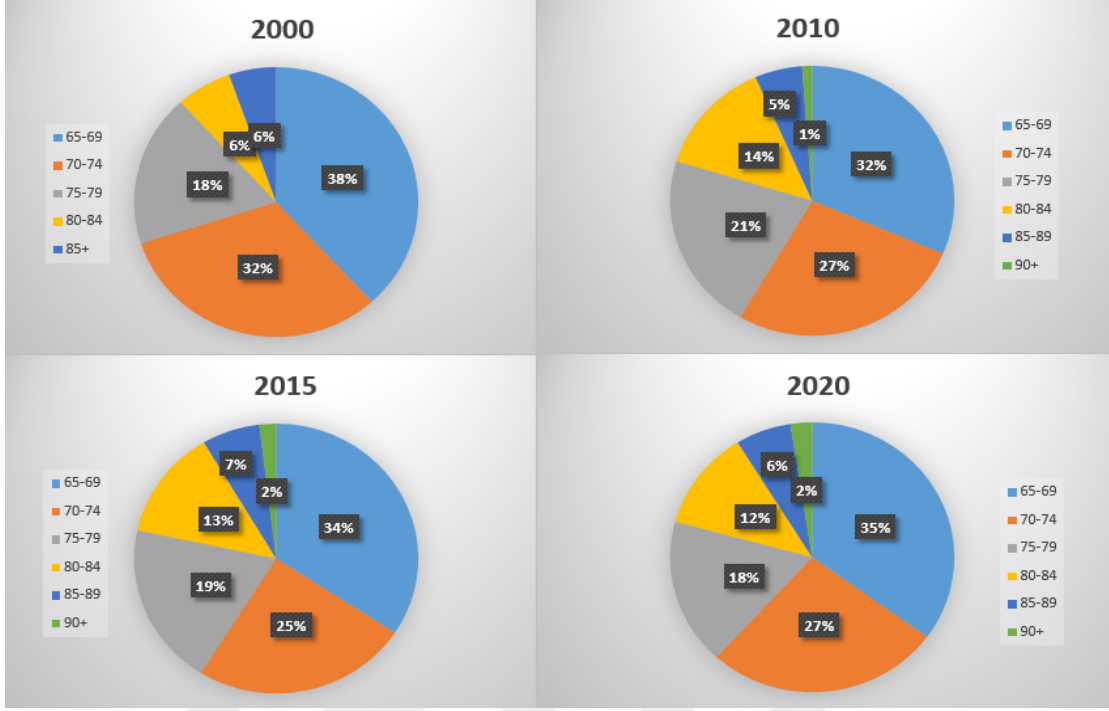
Çanakkale ilçelerinde nüfusun yaş gruplarına dağılımı (2000-2010-2020)

	2000			2010			2020		
	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+
Merkez	18,2	75,7	6,1	16,5	75,2	8,3	16,7	72,0	11,3
Ayvacık	22,6	69,8	7,6	16,7	67,8	15,5	14,9	64,7	20,4
Bayramiç	20,5	69,3	10,2	16,0	67,6	16,4	14,9	64,0	21,1
Biga	23,2	69,9	6,8	18,3	68,2	13,6	16,9	67,1	16,0
Bozcaada	16,5	74,4	9,1	13,6	75,4	11,0	9,9	73,0	17,1
Çan	23,2	72,4	4,3	18,1	70,0	11,9	16,5	67,6	15,9
Eceabat	19,8	69,3	10,9	15,9	68,2	15,9	13,0	64,9	22,1
Ezine	22,1	71,1	6,8	18,8	68,1	13,1	15,7	65,5	18,8
Gelibolu	22,5	70,7	6,9	16,6	73,5	9,9	15,0	69,0	16,0
Gökçeada	16,4	80,4	3,2	19,7	70,8	9,5	16,2	71,7	12,1
Lâpseki	22,8	68,9	8,2	17,3	67,9	14,8	16,5	64,2	19,3
Yenice	23,6	69,6	6,8	17,0	66,8	16,1	12,9	64,1	23,0

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verilerinden hesaplanmıştır.

Tablo 16, Çanakkale ilçelerinde nüfusun yaş gruplarına göre dağılımını göstermektedir. Çanakkale ilçelerinin geçmişte genç bir nüfus yapısına sahip olduğu ancak zamanla doğurganlığın düşmesine bağlı olarak 0-14 yaş grubunun azaldığı 15 – 64 yaş grubu üretici nüfus ile yaşlı nüfusun artma eğiliminde olduğu görülmektedir. 2000’den 2020 yılına 15 yaş altındaki çocuk nüfus oranının Merkez ve Gökçeada ilçesi hariç diğer ilçelerde azaldığı görülmektedir. En düşük çocuk nüfus oranına sahip ilçeler Bozcaada, Yenice ve Eceabat’tır. Çalışma çağındaki nüfusu temsil eden 15-64 yaş grubu nüfustaki en yüksek paya 2000 yılında Gökçeada ve Merkez, 2010-2020 yıllarında ise Bozcaada ve Merkez ilçe sahip olmuştur. 15-64 yaş grubu üretken nüfusun özellikle merkez ilçede yoğunlaşmasında işgücü potansiyelinin yüksek olması, üniversite bulunması, garnizon komutanlığı olması ve göç alan bir saha olması etkindir. 65 yaş üstü yaşlı nüfusun payı en yüksek olan ilçeler ise Yenice, Eceabat ve Bayramiç iken, en düşük pay Merkez ilçeye aittir.

Çanakkale’de 65 yaş üstü nüfusun kendi içinde gelişimi incelendiğinde yıllar içinde nüfusun en fazla 65-74 yaş grubu aralığında yığıldığı görülmektedir. 2000 yılında 65-69 yaş ile 70-74 yaş grubu değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. 75 yaş ve üzeri nüfus ise diğer yıllara göre düşük düzeydedir. Bu durum bize o tarihlerde ölüm hızlarının yüksek, ortalama ömrün ise düşük olduğunu gösterir. 2000 yılında 90 yaş üstü nüfusun grafikte görünmeme nedeni ise, o tarihlerde ortalama ömrün daha düşük olması nedeniyle %1’den daha az bir dilime sahip olmasından kaynaklıdır. Yaşlı nüfus 2010 yılına gelindiğinde 2000 yılına göre 80-84 yaş aralığında bulunan nüfus iki katı artış gösterirken 90 yaş üstü nüfusun belirginleştiği göze çarpmaktadır. Günümüze gelindiğinde ise 85-89 yaş aralığındaki nüfus artmış 90 yaş üstü nüfus ise ikiye katlanmıştır. Bu durum bize sağlık koşullarının iyileşmesine bağlı olarak yaşlı ölümlerinin büyük ölçüde azaldığını gösterir (Şekil 13).

Şekil 13. Çanakkale’de 65 yaş üstü nüfusun gelişimi (2000-2020)

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2010-2015-2020)

4.3.4. Kır- Kent Nüfusu

Kentleşme süreci, demografik yapının dağılımını şekillendiren ana unsurlardan biridir. Çanakkale ili bulunduğu konum itibarıyla çevresindeki komşu illere göre daha az kentleşmiş bir şehir profili çizmektedir. Ancak kent nüfusu, Türkiye genelinde olduğu gibi Çanakkale ve ilçelerinde de yıllar içinde artmaya başlamıştır. Çanakkale’nin 1950 yılından sonra kır nüfusu (%80,1) sürekli azalmaya başlamıştır. 2000 yılında %53,6 oranıyla hala kırsal nüfus yoğunluklu il konumunda iken, 2007 yılından sonra kent nüfusu %50,9’a yükselerek öne geçmiştir. 2020 yılı itibarıyla ise kent nüfusu %60,7 oranında iken, kır nüfusu %39,3’e gerilemiştir (TÜİK,2021).

Çanakkale ilçelerinin yıllar içerisindeki kırsal nüfus yoğunluğu incelendiğinde 1950 yılında kırsal nüfus oranı en yüksek olan ilçeler sırasıyla Biga, Yenice ve Çan’dır. 2000’li yıllara gelindiğinde geçen 50 yıl içerisinde Biga ilçesindeki köy nüfusunun azaldığı görülmektedir. Ekonomisi kırsal geçime dayanan Yenice ve Ezine ilçelerinde ise 2000’li yıllara kadar köy nüfusunun daha da arttığı tespit edilmiştir. Çanakkale’nin en az nüfusa sahip Bozcaada ilçesi ise bulunduğu yapıdan dolayı hiçbir yıl kırsal nüfus barındırmamıştır.

Gökçeada’da geçmiş yıllarda Rum nüfusun çoğunluğundan dolayı kırsal nüfus fazlaydı fakat Rum nüfusun azalmasıyla birlikte köy yerleşmeleri de azalmıştır. Tarım, hayvancılık ve orman alanlarının geniş olması nedeniyle Yenice ve Ayvacık ilçelerinde kırsal nüfus yoğunluktadır (Özözen Kahraman, 2008: 61). Tablo 17’de yer alan Çanakkale ilçelerinin 2020 yılında kır-kent nüfusuna bakıldığında önceki yıllardaki durumun pek de değişmediği görülmektedir. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin hala ön planda olduğu Yenice, Ayvacık ve Eceabat ilçelerinde kırsal nüfusun yoğunlukta olduğu görülmektedir. Sanayi ve hizmet faaliyetlerinin daha çok gelişme gösterdiği Merkez, Biga, Çan ve Gelibolu ilçelerinde ise şehir nüfusunun ağırlıkta olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 17

Çanakkale ilçe nüfusunun cinsiyet ve kır-kent dağılımı (2020)

İlçe	Toplam	Erkek	Kadın	Kent	Kır
Merkez	184.184	91.235	92.949	134.478	49.706
Ayvacık	33.751	16.923	16.828	9.343	24.408
Bayramiç	29.302	14.420	14.882	15.643	13.659
Biga	90.274	45.169	45.105	55.975	34.299
Bozcaada	3.052	1.665	1.387	3.052	-
Çan	48.376	24.233	24.143	30.778	17.598
Eceabat	8.863	4.486	4.377	5.726	3.137
Ezine	30.723	15.367	15.356	13.617	17.106
Gelibolu	43.581	22.658	20.923	31.041	12.540
Gökçeada	10.106	5.753	4.353	7.429	2.677
Lâpseki	28.313	14.150	14.163	14.331	13.982
Yenice	31.023	15.397	15.626	7.789	23.234

Kaynak: TÜİK, 2020 (ADNKS verileri)

4.3.5. Nüfus Piramitleri

Çanakkale’de nüfusun cinsiyetlere göre yaş gruplarına dağılımını gösteren nüfus piramitleri incelenirken göz önünde bulundurulması gereken bazı durumlar vardır. Nüfus piramitlerinde öncelikle piramidin tabanı ile tavan değerlerine bakmak gereklidir. Piramidin tabanın geniş olması yüksek doğum oranlarını, tavanının geniş olması ise düşük ölüm ve yüksek yaşlı nüfus oranlarının hâkim olduğunu göstermektedir. Gelişmemiş toplumların nüfus piramidine bakıldığında genç nüfusun fazla, yaşlı nüfusun ise daha az olduğu

görülmektedir. Gelişmiş toplumlarda ise genç nüfus az iken, yaşlı nüfus daha fazladır. Aynı zamanda gelişmiş toplumlarda yaşlı nüfusun içinde kadın nüfus oranı yüksek iken, gelişmemiş ve gelişmekte olan toplumlarda erkek nüfus oranının daha çok olduğu gözlenmektedir.

Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısını daha iyi analiz edebilmek amacıyla Çanakkale ilçelerinin birer yaş aralıklarla 2000-2010-2020 yıllarının nüfus piramitleri oluşturulmuştur. Piramitleri incelediğimizde belirgin olarak ortaya çıkan bazı sonuçlar vardır. Bu sonuçlar aşağıda sıralanmaktadır:

1) Çanakkale'nin ilçelerine ait nüfus piramitlerinde 2020 yılında gelişmiş toplumdaki gibi düşük doğumlardan dolayı taban daralması görülmektedir. İlçe piramitlerinden özellikle Yenice, Eceabat, Bayramiç ve Ezine gelişmiş toplum piramitlerine benzerken, Merkez ve Biga ilçe piramitleri geri kalmış toplumlara benzemektedir.

2) 2020 yılında Merkez, Biga, Gökçeada ve Lâpseki ilçe piramitleri doğurganlık hızının yüksek olduğunu gösteren tabanı geniş piramitler iken, Yenice, Eceabat, Bayramiç, Ayvacık ve Ezine yaşlı nüfus birikiminin yüksek olduğu tavanı geniş piramitlerdir.

3) Merkez ilçenin nüfus yapısı Biga ilçesinin yaş ve cinsiyet yapısıyla uyumlu bir profil sergilemektedir. Tüm yıllarda Merkez ilçenin nüfus piramidinde çocuk, yetişkin ve yaşlı nüfus arasında sert geçişlerin olmadığı gözlenmektedir. Merkez ilçenin en geniş satırını oluşturan 20-24 yaş grubu nüfusun fazlalığı ilçenin özellikle bir üniversiteye sahip olmasından kaynaklıdır. Merkez ilçe, Bozcaada, Eceabat, Ezine, Gelibolu ve Gökçeada'da özellikle 20-24 yaş arası erkek nüfusun fazlalığı ise Çanakkale'nin bir Garnizon şehri olması, erkeklere özgü meslekler ve işgücü talebinden kaynaklanmaktadır.

4) Piramitlerin kırmızı ve mavi tarafı simetrik olan yani cinsiyetler arası farkların en az olduğu piramitler Ayvacık, Bayramiç, Biga, Çan, Ezine, Lâpseki ve Yenice'dir. Belli yaş gruplarının asimetric gittiği yani cinsiyetler arası farkların yüksek olduğu ilçeler ise Merkez, Gelibolu, Gökçeada ve Bozcaada'dır.

5) 0-4 yaş grubuna baktığımızda 2000-2010 yıllar arasında Merkez ilçe ve Bozcaada'da kız çocuklarının oranının yüksek olduğu görülmektedir. Merkez ve Bozcaada'da 2020 yılında ise bu durumun tam tersi erkek çocukların oranının yüksek olduğu gözlenmiştir. Gökçeada'da ise tüm yıllarda kız çocuk oranı daha yüksek olmuştur. Bu yaş

grubunda Eceabat, Ezine ve Yenice’de erkek çocukların oranının daha yüksek olduğu görülmüştür.

6) Ayvacık, Bayramiç, Çan, Eceabat, Ezine ve özellikle de Yenice’nin nüfus değerlerinde 2020 yılında çocuk yaş grubunun (0-14) azaldığı gözlenmektedir. Bu duruma ek olarak 2000-2010 yılları arasında Merkez, Biga, Bozcaada ve Gökçeada’da bu yaş grubunun pik yaptığı görülmektedir.

7) Merkez, Biga ve Yenice’de (15-19/40-44) yaş aralığında belirgin bir artış gözlenmektedir. Özözen Kahraman’ın (2008) belirttiği gibi bu iki yaş grubu birbiriyle doğrudan ilişkilidir. Çünkü 15-19 yaş grubundaki nüfus 40-44 yaş grubundaki nüfusun çocukları olduğu için belirgin bir değişim gözlenmemektedir (Özözen Kahraman, 2008).

8) Bozcaada ve Gökçeada ilçelerinin nüfus piramitlerinde ise göçlerden kaynaklı şekilsel açıdan girinti ve çıkıntılar hâkimdir. Ayrıca tüm nüfus piramitlerinde 35 yaş üstü nüfusta bir yoğunluk söz konusudur. Bu durumun sebebi ise iş arama ve bulma çağıının geçmiş olmasından dolayı bu nüfus grubunun kaldığını göstermektedir.

9) Çanakkale’deki 65 yaş üstü nüfusun yaş ve cinsiyet yapısını incelediğimizde 2000-2020 yılları arasında tüm ilçelerde bu yaş grubunda belirgin artışlar söz konusudur. Özellikle 65-85+ yaş grubunda kadın nüfusun oranının daima daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum bize sağlık koşulları açısından kadınların erkeklere göre daha iyi durumda olduğunu göstermektedir. 2000-2020 yılları arasında piramidin tavanındaki en büyük genişleme Yenice ilçesinde görülmektedir. Bu ilçeyi Bayramiç, Eceabat ve Ayvacık ilçeleri takip etmektedir.

10) Çanakkale ilçelerinde 10’ar yıllık periyotlarda 85 yaş üstü nüfus birikimi en çok Ayvacık, Bayramiç, Yenice, Eceabat, Biga ve Lâpseki ilçelerinde hâkimdir. 85 yaş üstü nüfusta cinsiyetlere göre fark en fazla Yenice, Bayramiç, Eceabat, Lâpseki, Çan ve Ezine ilçesinde iken, Merkez, Gelibolu, Bozcaada ve Gökçeada’da fark en azdır.

Merkez ilçe nüfus piramidinde 2020 yılında üretken nüfusu oluşturan orta kısım genişler iken, doğumları ifade eden taban kısmında daralma hâkimdir. 2020 yılında Merkezde 20 yaş altında belirgin bir artış görülmemekle birlikte bu yaş grubunda sabitleme söz konusudur. 20-24 yaş en geniş grubu oluşturmaktadır. Bu yaş grubunun genişliği geçmişteki nüfus artışının izlerini gösterir iken, ilçede üniversite bulunmasının etkisini de yansıtmaktadır. Ayrıca 20-24 yaş grubunun genişliği bize yaşlı birikiminin ileride daha da

yüksek olacağını göstermektedir. Yaşlı nüfusu temsil eden 65 yaş üstü satırların ise 2020 yılında nispeten uzadığı görülmektedir. 10'ar yıllık periyotlarda özellikle 85 yaş üstü kadın birikimi oldukça fazladır. 2020 yılında 85 yaş üstü birikiminin 20 yıl önceye göre üç kat arttığı görülmektedir (Şekil 14).

Ayvacık ilçesi nüfus piramidinde 10'ar yıllık periyotlarda 0-14 yaş grubundaki daralma göze çarpmaktadır. Ayvacık ilçesinde 2020 yılında özellikle 50-65 yaş grubunun genişlediği görülmektedir. Bu durum ileride yaşlı birikimin daha da artacağını göstermektedir. 85 yaş üstü kadın yaşlı birikiminin özellikle 2020 yılında arttığı görülmektedir (Şekil 15).

Bayramiç nüfus piramidinde 2020 yılında 20-30 yaş grubunda hızlı bir daralma göze çarpmaktadır. Bu durum göç hareketlerinin etkisinin olabileceğini göstermektedir. 2020 yılında Doğumları yansıtan 0-4 yaş grubunda azalma hâkimdir. 65 yaş üstü nüfusun ise 10'ar yıllık periyotlarda hacim ve miktarca arttığı göze çarpmaktadır. Özellikle 2020 yılında Ayvacık piramidiyle benzerlik gösterdiği izlenmektedir (Şekil 15).

Biga nüfus piramidinde ekonomik faaliyetlerin yüksek olmasına bağlı olarak özellikle 2010-2020 yıllarında faal nüfusun genişlediği görülmektedir. 10'ar yıllık periyotlarda özellikle 2020 yılında 65 yaş üstü nüfusta çok daha hızlı bir artış vardır. Piramit 2020 yılında büyük ölçüde simetrik gitmektedir. Asimetrisinin en fazla bozulduğu yer 85 yaş üstünde yani kadın nüfustadır (Şekil 16).

Çan ilçesinde 2000'den 2020 yılına kadar doğumların hızlı bir şekilde azaldığı görülmektedir. 55-70 yaş grubu nüfusun ise büyük ölçüde genişlediği göze çarpmaktadır. 10'ar yıllık periyotlarda piramidin formunda çok büyük değişiklikler gözlenmemektedir. Özellikle 65 yaş üstü satırların uzadığı görülmektedir (Şekil 16).

Eceabat ilçesinde yaşlanma özellikle 2020 yılında çok daha belirgin hale gelmiştir. Genç nüfusta bir azalma eğilimi hâkim iken, 0-5 yaş grubunda bir miktarda artış gözlenmektedir. 10'ar yıllık tüm periyotlarda birer yaş aralıklarda çok fazla girinti çıkıntı göze çarpmaktadır (Şekil 17).

Gökçeada ilçesinde piramidin formu yıllar içinde diğer ilçeler kadar değişmemiştir. Sadece Eceabat ilçesinde olduğu gibi yakın yaşlar arasında bir artış ve azalma vardır. 20-24 yaş grubundaki uzunluk askeri birliklerin hala mevcut olduğunu göstermektedir. Yaşlı

nüfusta diğer ilçelerdeki kadar belirgin bir artış yoktur. Eceabat ilçesinde 0-14 yaş grubu daralır iken, Gökçeada'da tam tersi genişlemektedir (Şekil 17).

Ezine ilçesinde 10'ar yıllık periyotlarda 50 yaş altı nüfusta daralma hâkimdir. Genç yaşlı olarak ifade edilen 65-74 yaş grubunun ise büyük ölçüde genişlediği görülmektedir. Piramidin formu 2020 yılında Gelibolu ilçe piramidiyle benzerlik göstermektedir (Şekil 18).

Gelibolu ilçe piramidinde askeri birliklerin zamanla azaldığı görülmektedir. 2020 yılında özellikle 20 yaş altında keskin bir azalma dikkat çekmektedir. 10'ar yıllık periyotlarda 50-65 yaş grubunun genişlediği görülmektedir. Bu durum ileride yaşlı birikimin artacağına işaretidir. Yaşlı birikimi ise özellikle 65-70 yaş grubunda hâkimdir (Şekil 18).

Bozcaada ilçesinde yakın yaşlar arasında sürekli bir artış ve azalma vardır. Bu da ilçede nüfus hareketliliğinin yüksel olduğunu göstermektedir. Bu ilçede eğitim yetersizliğinden dolayı 20 yaş altı nüfusun daralmış olabileceği tahmin edilmektedir. Bozcaada'da 2010 ve 2020 yıllarında faal nüfusu ifade eden 15-64 yaş arası nüfus grubunun genişlediği gözlenmektedir. İlçede genel anlamda erkek nüfus çok fazladır. Yaşlı birikimi ise diğer ilçelere göre nispeten azdır (Şekil 20).

Lâpseki ilçesinde 2020 yılında yaşlı birikimi oldukça yüksektir. Özellikle 85 yaş üstü kadın nüfus satırının uzadığı görülmektedir. 2000-2010 yıllarında Yenice ilçe piramidiyle benzerlik göstermektedir. 2020 yılında ise doğumlarda Yenice ilçesi kadar yüksek azalma gözlenmemiştir (Şekil 19).

Yenice ilçesinde doğumların azalmasıyla birlikte 0-14 yaş grubunda belirgin bir daralma görülmektedir. 25-35 yaş grubunda da keskin bir azalma hâkimdir. Bu durum göç etkisinin hâkim olduğunu göstermektedir. 2000'den 2010 yılına kadar 20 yaş grubunda ki erkeklerin kadınlara göre daha fazla göçe katıldığı görülmektedir. Özellikle 2010 ve 2020 yıllarında ise 65 yaş üstü nüfusun hacim ve miktar olarak arttığı gözlenmektedir (Şekil 19).

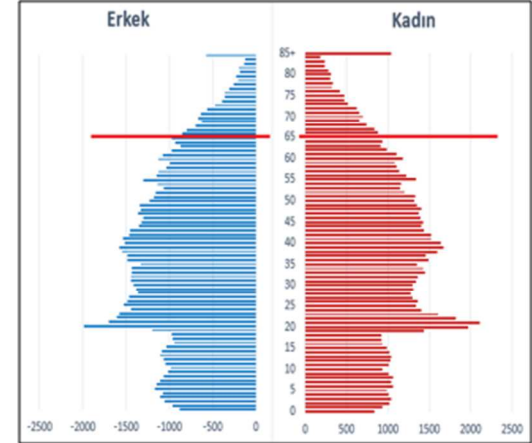
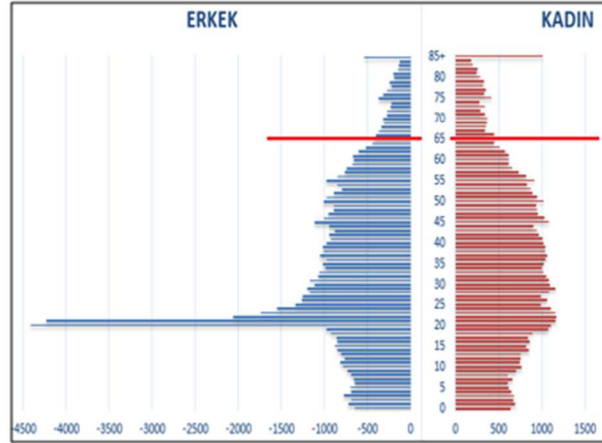
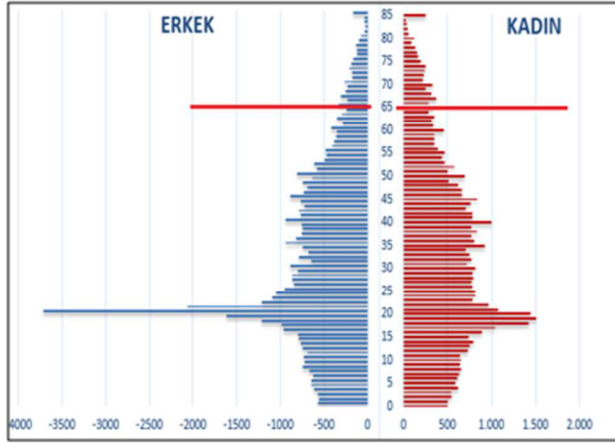

Merkez 2000 Yılı

Merkez 2010 Yılı

Merkez 2020 Yılı

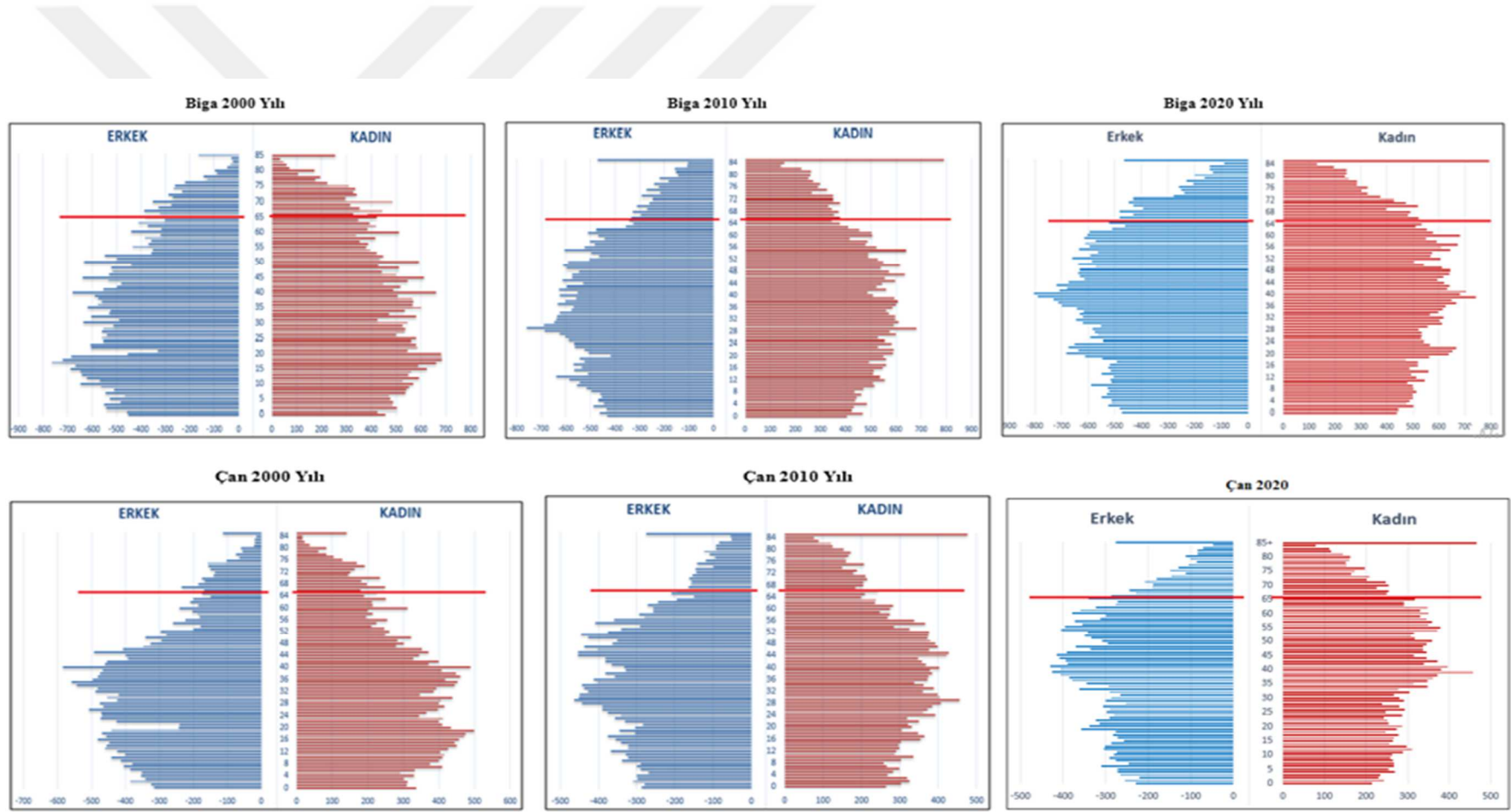
Şekil 14. Merkez ilçe nüfus piramidi (2000-2010-2020)

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2010-2020)

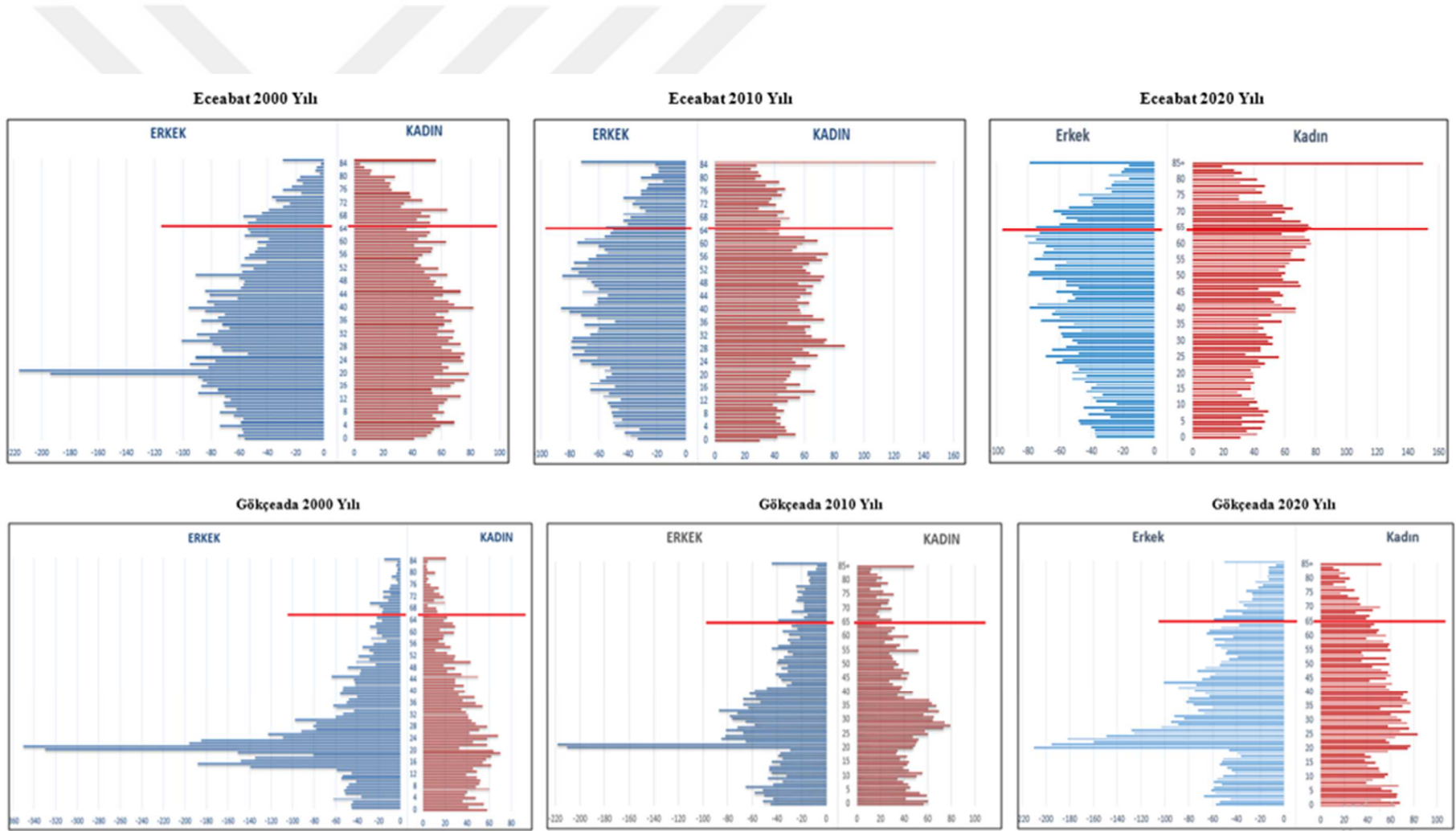
Şekil 15. Ayvacık ve Bayramiç ilçeleri nüfus piramidi (2000-2010-2020)

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2010-2020)

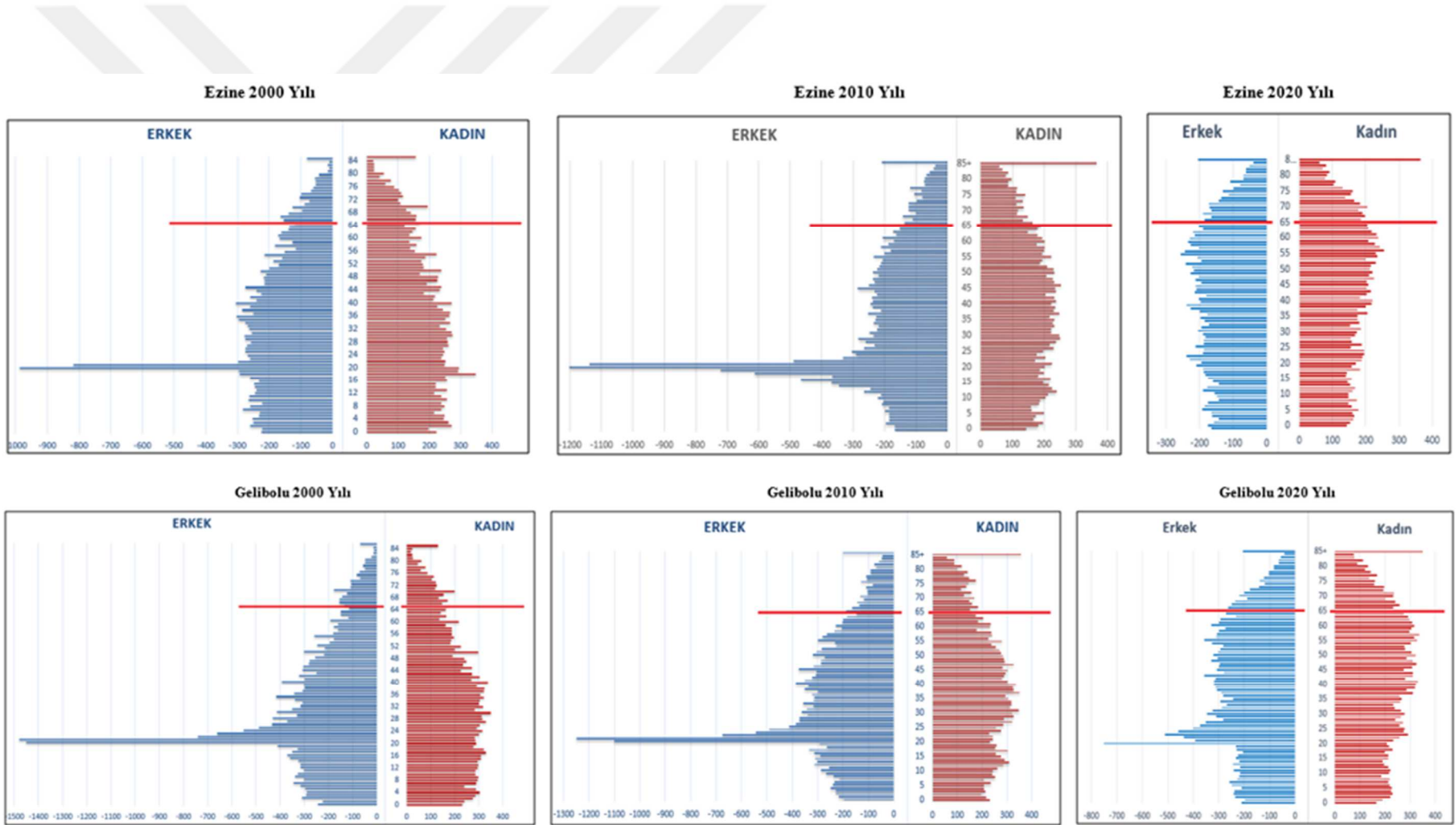
Şekil 16. Biga ve Çan ilçeleri nüfus piramidi (2000-2010-2020)

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2010-2020)

Şekil 17. Eceabat ve Gökçeada ilçeleri nüfus piramidi (2000-2010-2020)

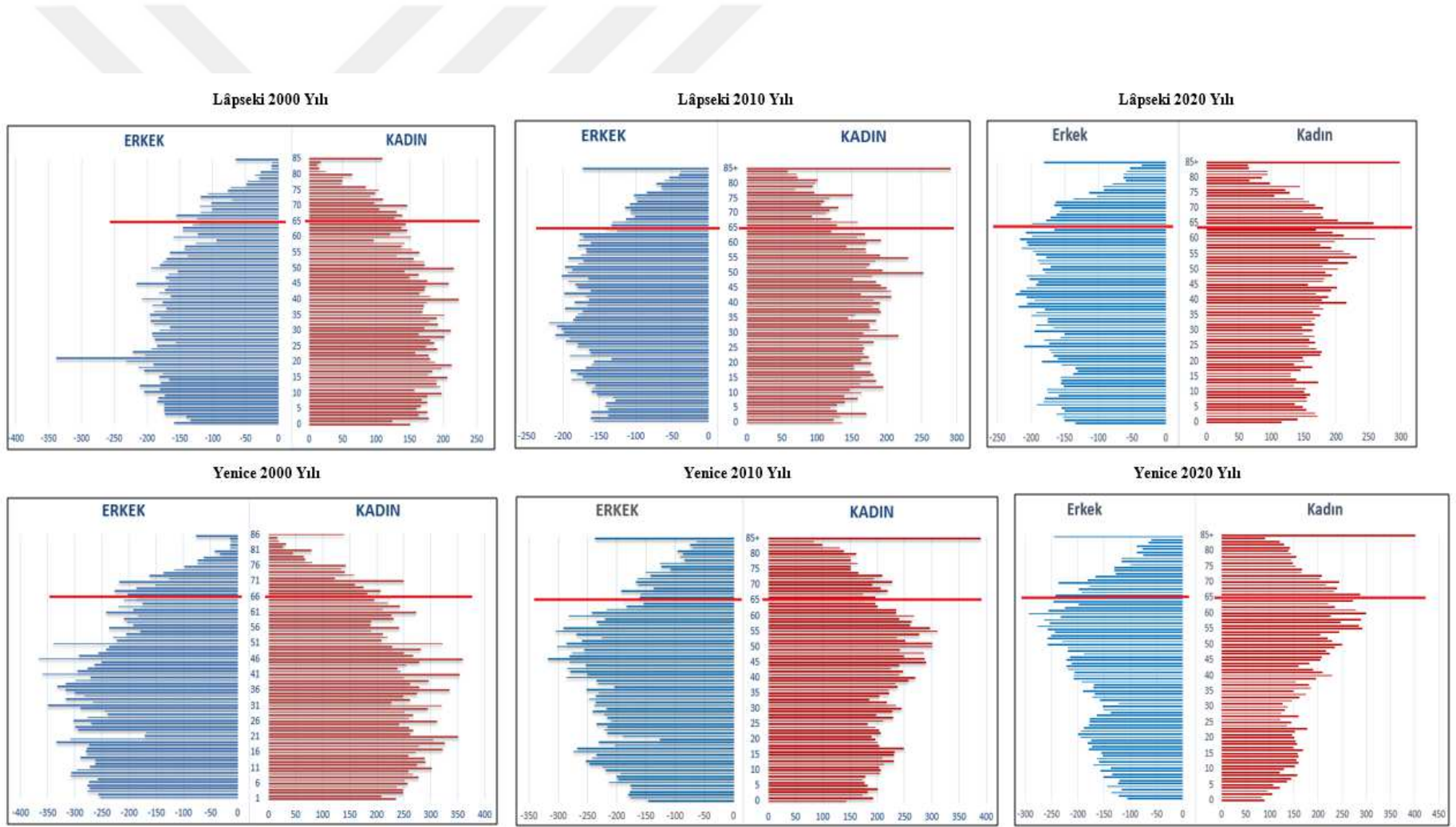
Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2010-2020)

Şekil 18. Ezine ve Gelibolu ilçeleri nüfus piramidi (2000-2010-2020)

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2010-2020)

Şekil 19. Lapseki ve Yenice ilçeleri nüfus piramidi (2000-2010-2020)

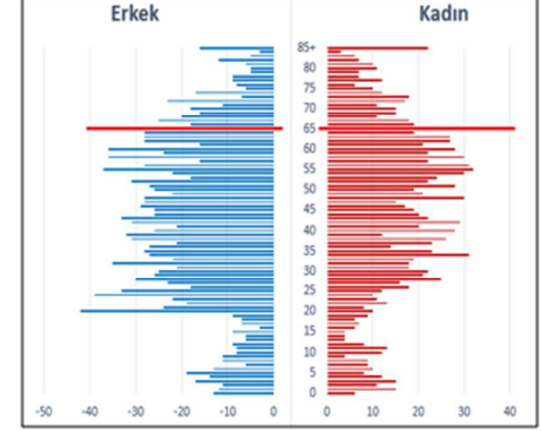
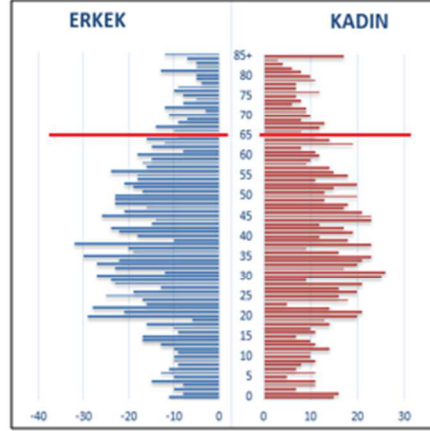
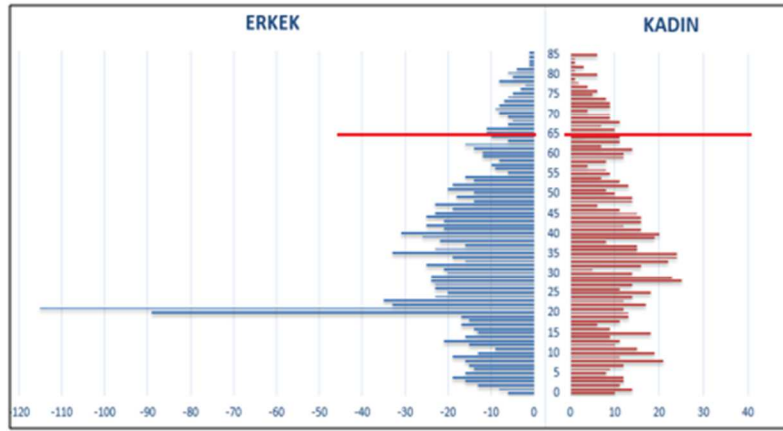
Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2010-2020)

Bozcaada 2000 Yılı

Bozcaada 2010 Yılı

Bozcaada 2020 Yılı

Şekil 20. Bozcaada nüfus piramidi (2000-2010-2020)

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2010-2020)

4.4.Çanakkale İlinde Nüfusun Yaşlanmasını Etkileyen Dinamikler

4.4.1. Doğum Oranı

Doğurganlık hızı ve doğum oranındaki düşme eğilimi yaşlanmayı etkileyen önemli dinamiklerdendir. Kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi ve çalışma hayatında aktif rol oynamaya başlamaları doğum oranlarının azalmasında büyük etkidir. Doğum oranının düşük olması, gelişmişlik derecesi ile ilişkilendirildiği için Türkiye başta olmak üzere Çanakkale ilinin de gelişmekte olduğu söylenebilir. Özellikle genç nüfusun kentlerde aktif rol oynaması kırsal alanlarda doğum oranının düşmesinde ve yaşlı nüfusun bu bölgelerde çoğunluğu oluşturmasında etkidir. Kırsal kesimde gelişmişliğin arttırılması ve işkolu faaliyetlerinin çeşitlendirilmesiyle birlikte doğum oranlarının tüm bölgelere eşit dağılması mümkün hale gelebilir.

Türkiye, 1985 yılında demografik değişimin ilk adımı olan “kesin doğurganlık geçişine” girmiştir. Bu ilk evreyle birlikte Türkiye’de TDH’ler devamlı ve hızlı bir düşüş trendi (kadın başına düşen çocuk sayısı 6 çocuktan, 2,59 çocuğa düşmüş) göstermiştir. Türkiye’de iller doğurganlık geçişine giriş zamanlarına göre 5 döneme ayrılmıştır. Bu evreye 1960-65 yılları arasında ilk girdiği tespit edilen illere ‘öncüler’ denilmiştir. 1965-70 yıllarında girenlere ‘yakın takipçiler’ ismi verilirken üçüncü dönem olan 1970-80 yıllarındakiler ‘arkadan gelenler’ olarak nitelendirilmiştir. 1980-90 yıllarını kapsayan dördüncü dönemdekilere ‘geç kalanlar’ ve son olarak 1990-2000 yıllarındaki girenlere ise ‘geçişe direnenler’ adı verilmiştir (Yüceşahin, 2009). Çanakkale ili ise doğurganlık geçişine ilk giren ‘öncüler’ sınıfında yer almaktadır. Tablo 18’de Çanakkale’de kaba doğum hızının 2014 yılına kadar belirli aralıklarla yükselip düştüğü görülmektedir. Bu tarihten sonra ise ivme kazanarak sürekli düşme eğilimi göstermiştir. Toplam doğurganlık hızına bakıldığında ise 2008 yılından sonra genel olarak 1,5 dolaylarında olmuştur. 2020 yılı toplam doğurganlık hızı ise Çanakkale’de %1.39’dur. Bu oranın nüfusun kendini yenileme düzeyi olarak kabul edilen 2,10 sınırının altında olduğu görülmektedir.

Tablo 18

Çanakkale’de doğum hızları (2008-2020)

Yıl	KDH‰	TDH‰
2008	-	1,62
2009	11,0	1,50
2010	10,3	1,44
2011	10,7	1,53
2012	11,1	1,58
2013	10,6	1,52
2014	10,8	1,57
2015	10,5	1,55
2016	10,5	1,56
2017	10,5	1,58
2018	10,3	1,57
2019	9,6	1,47
2020	9,1	1,39

Kaynak: TÜİK, ADNKS sonuçlarından derlenmiştir.

(Toplam Doğurganlık Hızı* Kaba Doğum Hızı*)

Tablo 19

Çanakkale’de TDH, canlı doğum sayısı ve 15-49 yaş kadın nüfus (2014-2020)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
TDH (kadın başına düşen çocuk sayısı)	1,57	1,55	1,56	1,58	1,57	1,47	1,39
Canlı Doğum Sayısı	5.489	5.370	5.436	5.512	5.523	5.201	4.911
15-49 Yaş Kadın N.	262.046	259.925	261.339	267.004	267.921	266.236	260.449

Kaynak: TÜİK, 2020 (ADNKS verileri)

Çanakkale’de yıllara göre TDH ve canlı doğum sayısı, bir kadının doğurgan olduğu dönem (15-49 yaşları arası) ile ilişkilendirildiğinde uygun bir profil sergilediği görülmektedir. 2015 yılında birbiriyle ilişkili 3 parametrenin de düştüğü 2016 yılında ise tekrar yükseldiği gözlenmektedir. 2018 yılından itibaren ise 15-49 yaşları arası kadın nüfusun azalması ile birlikte canlı doğum sayısı ve TDH sürekli düşmektedir (Tablo 19). Tablo 20 ise Çanakkale ilçelerinde yıllara göre canlı doğum sayılarını göstermektedir. Tabloyu incelediğimizde Çanakkale’deki ilçelerde belli yıllarda görülen dalgalanmalar dışında doğan kişi sayısında düşme eğilimi olduğu görülmektedir. Canlı doğum sayılarının büyük çoğunluğunu oluşturan Merkez ilçede özellikle 2018 yılından sonra düşüş başlamıştır.

Kırsal nüfusun çoğunlukta olduğu Yenice, Bayramiç ve Çan ilçelerinde yaşlı nüfusun yoğunluğuna bağlı olarak doğan kişi sayısında belirgin azalmalar söz konusudur.

Tablo 20

Çanakkale ilçelerinde canlı doğum sayıları (2014-2020)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Merkez	1.758	1.799	1.879	1.968	1.997	1.872	1.678
Ayvacık	350	288	306	316	304	295	313
Bayramiç	323	302	294	259	283	233	211
Biga	945	945	950	955	999	893	905
Bozcaada	22	33	29	25	19	26	22
Çan	562	497	524	483	431	488	435
Eceabat	73	96	79	87	73	81	70
Ezine	351	350	307	305	326	324	312
Gelibolu	458	456	433	475	456	380	387
Gökçeada	106	119	119	132	101	130	116
Lâpseki	262	255	260	287	296	271	254
Yenice	279	230	256	220	238	208	208
TOPLAM	5.489	5.370	5.436	5.512	5.523	5.201	4.911

Kaynak: TÜİK, 2020 (ADNKS verileri)

4.4.2. Ölüm Oranı

Çanakkale’de nüfusun yaşlanmasında kilit role sahip bir başka gösterge ölüm oranlarının azalmasıdır. Sağlık alanında kaydedilen gelişmeler ölüm hızlarının azalmasında büyük öneme sahiptir. Dolayısıyla günümüzde nüfusun bu kadar hızlı yaşlandığı bir süreçte sağlık politikalarının geleceğe yönelik planlanması için ölüm oranlarının hassasiyetle izlenmesi gerekmektedir. Ölümlerin incelenmesi ve karşılaştırılmasında toplam ölüm sayıları, kaba ölüm hızı, bebek ölüm hızı, beş yaş altı ölüm hızı ve yaşa özel ölüm hızları gibi parametreler kullanılmaktadır.

Tablo 21, Çanakkale’de yıllara göre ölüm hızlarını göstermektedir. Özellikle 2014 yılında bebek ölüm hızı ve beş yaş altı ölüm hızı ciddi bir düşüş gösterir iken, tam tersi kaba ölüm hızı ileri yaşlı nüfustaki ölümlerle bağlantılı olarak yükselmiştir. Geçen 10 yıllık sürede kaba ölüm hızına baktığımızda %8 dolaylarında seyrettiğini görmekteyiz. Bebek ölüm hızı ve beş yaş altı ölüm hızı ise geçen 10 yılda yarıdan daha fazla bir düşüş göstermiştir. Bu durum yeni doğanlarda görülen hastalıklarla baş etme yollarının güçlenmesi, yeni ilaç ve

tedavi yolları gibi tıp alanında yaşanan gelişmelerden kaynaklıdır. Çanakkale ilinde gelecek yıllarda nüfusun yaşlanması ve çocuk ölümlerinin azalmasıyla beraber ölümlerin daha çok yaşlı nüfusta yoğunlaşacağı tahmin edilmektedir. Bu durum sağlık sektörünün kötüleşmesinden dolayı değil, ölüm riski yüksek olan yaşlı nüfusun artışından kaynaklıdır.

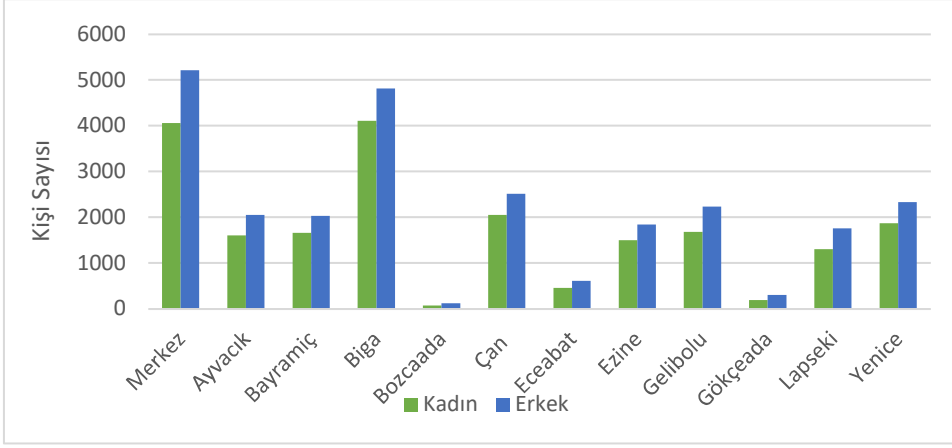
Tablo 21

Çanakkale’de ölüm hızları (2009-2019)

Yıl	Kaba Ölüm Hızı‰	Bebek Ölüm Hızı‰	Beş Yaş Altı Ölüm Hızı‰
2009	8,3	16,5	18
2010	8,1	12,2	13,5
2011	8,2	11,3	12,4
2012	8,2	13,5	14,8
2013	7,9	11,4	12,7
2014	8,3	7,5	9,5
2015	8,4	6,7	7,8
2016	8,6	6,3	7,2
2017	8,7	6,3	7,6
2018	8,4	5,1	6,5
2019	8,4	7,1	7,7

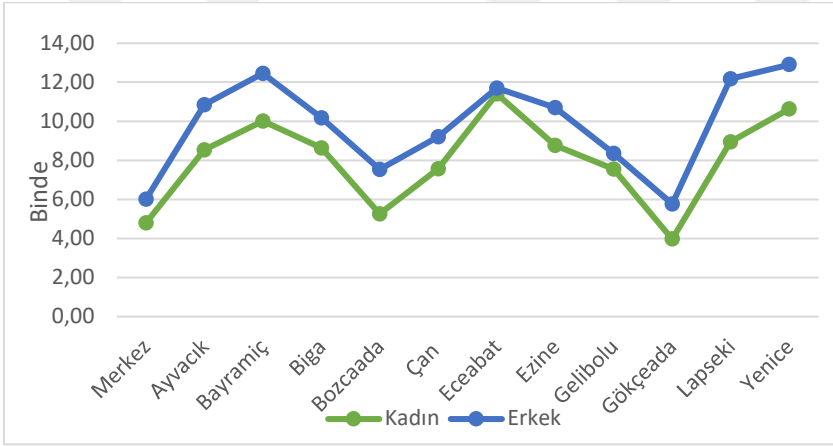
Kaynak: TÜİK, 2019 (ADNKS verileri)

Çanakkale’de ilçelere göre ölüm sayıları incelendiğinde, toplam nüfusun artmasına paralel olarak ilçelerde ölüm sayıları da yükselmiştir. Toplam ölüm hızları bakımından Bozcaada, Gökçeada ve Çan ilçelerinin Çanakkale ili içindeki payı düşüktür. Ölümlerin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, tüm ilçelerde kadın nüfusun erkek nüfusa göre daha düşük ölüm oranına sahip olduğu görülmektedir. Çanakkale ilçelerinin cinsiyete göre ölüm oranlarına bakıldığında ise Merkez, Bozcaada ve Gökçeada’da en düşük seviyelerde olduğu gözlenmektedir. En yüksek ölüm oranları sırasıyla Yenice, Bayramiç ve Eceabat ilçelerindedir. Bu ilçelerde ölüm oranlarının yüksek olması, yaşlı nüfus oranının da yüksek olmasıyla ilişkilidir (Şekil 21, 22).

Şekil 21. Çanakkale ilçelerinin cinsiyete göre ölüm sayıları (Ek1) (2009-2019)

Kaynak: TÜİK, (2009-2019) (ADNKS verileri)

Şekil 22. Çanakkale ilçelerinin cinsiyete göre ölüm oranları (2009-2019)

Kaynak: TÜİK, ADNKS verilerinden hesaplanmıştır.

Tablo 22

Çanakkale’de 55 yaş üstü yaş gruplarına göre ölüm hızı (‰) (2000-2019 yılları)

‰	55-59	60-64	65-69	70-74	75 +
2000	2,75	4,75	7,12	10,19	25,87
2007	7,50	10,35	17,52	32,65	79,90
2008	6,94	11,02	18,14	31,08	77,21
2009	7,96	11,99	19,00	31,28	85,52
2010	6,41	11,12	18,63	32,15	83,97
2011	7,10	11,12	17,20	29,70	85,51
2012	7,15	10,84	18,80	28,27	81,98
2013	6,92	10,46	14,49	30,02	76,76
2014	6,42	11,24	14,93	26,27	83,18

2015	6,46	10,15	16,22	30,05	84,18
2016	6,53	10,74	13,87	27,74	87,18
2017	6,57	10,59	15,06	27,75	87,21
2018	6,67	9,17	15,79	26,08	82,56
2019	5,41	9,59	15,44	24,05	81,86

Kaynak: TÜİK, *hayati istatistikler verilerinden hesaplanmıştır.*

Tablo 22, Çanakkale’de 2000-2019 yılları arasında yaşa gruplarına göre ölüm hızlarını göstermektedir. Ölüm oranları yaş gruplarına göre farklılıklar göstermektedir. Nitekim yeni doğanlarda ölüm hızları oldukça yüksek iken, orta yaşlarda bu oranlar minimum düzeye düşmektedir. Yaşın ilerlemesine bağlı olarak ortaya çıkan sağlık sorunları nedeniyle yaşa özel ölüm hızı ise en fazla 75 yaş üstü nüfusta gözlenmektedir. Özellikle 2019 yılında 55-59 ve 70-74 yaş grubunda önceki yıllara göre en düşük ölüm hızı tespit edilmiştir.

4.4.3. Göçler

Ölüm ve doğum oranlarında yıllar içine kaydedilen değişim ile birlikte göç hareketleri nüfusun hacmine ve yapısına etki eden önemli faktörlerden bir diğeridir. İnsanlar modern hayatın oluşmasıyla birlikte kırdan kente göç etmeye başlamışlardır. Bu durum, göçün “itici” ve “çekici” sebeplerinden dolayı tüm ülkelerde benzer şekilde yaşanmaktadır.

Çanakkale kenti 1990’lı yıllara kadar kısıtlı şekilde kendi kırsal alanlarından nüfus almış ve daha çok komşu illere nüfus vermiştir. Çanakkale, şehirleşme açısından gelişmiş olan Marmara Bölgesi’nde bulunmasına ve önemli bir boğaza sahip olmasına rağmen, kendini sanayi sektöründe geliştirememiştir. Bunun temel sebebi ana ulaşım yollarına uzak olması ve sınırda bir şehir olmasıdır. Bu kent önceki yıllarda savaşlardan dolayı savunma özelliğine bürünmüştür. Ancak 1990’lı yıllardan sonra yaşanan ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerle birlikte daha çok göç alan konuma gelmiştir. Çanakkale, Üçüncü Beş yıllık Kalkınma Planına göre (1973- 1977), kalkınmada öncelikli iller arasında seçilmiştir. Bu planlama ile gıda, içki ve taşa toprağa dayalı sanayi yatırımlarında artış görülmüştür. Ama yine de yeterli istihdamı oluşturamamıştır.

Çanakkale ilinde, ülkemizin her ilinde var olan durum gibi insanlar ekonomik, askeri, eğitim ve evlilik sebepleriyle yer değiştirmektedir. Bu durumun yanında gençlerin dışa emeklilerin içe göç hareketleri görülmektedir. Ayrıca ilin turizm potansiyelinden dolayı dönemlik yer değiştirmeler de yaşanmaktadır (Özözen Kahraman, 2008: 85-89). TÜİK

ADNKS'den alınan veriler üzerinden Çanakkale'de göç durumu incelendiğinde, net göçün daima pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Net göçün pozitif yönde olması, Çanakkale'nin aldığı göç miktarının verdiği göç miktarından her zaman daha fazla olduğu anlamına gelmektedir. Çanakkale'nin en fazla göç aldığı yıllar özellikle 2012 ve 2018 yıllarıdır. Net göç sayısı en az 2009 yılında gerçekleşirken net göç hızı da bu tarihte 1,28 ile en düşük seviyesindedir. Çanakkale'de 2018 yılından sonra net göç ve net göç hızında belirgin bir düşüş meydana gelmiştir. 2020 yılında ise Çanakkale'nin aldığı göç bir önceki döneme göre azalma göstererek 21.055'e düşerken, verdiği göç de 19.022'ye düşmüştür. Bu tarihte net göç hızı 3,76 ile düşük seviyelerde seyretmektedir (Tablo 23).

Tablo 23

Çanakkale'de Göç Durumu (2008-2019)

Yıl	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı‰
2008	474.791	16.390	14.246	2.144	4,53
2009	477.735	15.412	14.802	610	1,28
2010	490.397	16.578	15.420	1.158	2,36
2011	486.445	17.278	15.623	1.655	3,41
2012	493.691	23.252	14.374	8.878	18,15
2013	502.328	24.766	18.238	6.528	13,08
2014	511.790	27.429	20.540	6.889	13,55
2015	513.341	25.096	23.005	2.091	4,08
2016	519.793	25.116	20.024	5.092	9,84
2017	530.417	26.088	20.540	5.548	10,51
2018	540.662	29.473	21.068	8.405	15,67
2019	542.157	25.198	22.293	2.905	5,37
2020	541.548	21.055	19.022	2.033	3,76

Kaynak: TÜİK, ADNKS sonuçlarından derlenmiştir.

2008 yılında Çanakkale en fazla göçü İstanbul (3.718), Balıkesir (1.461), İzmir (1.110), Bursa (708) ve Ankara (613) illerinden almıştır. 2020 yılında da en fazla göç aldığı illerin başında yine İstanbul (4.045), Balıkesir (1.838), Bursa (1.536), İzmir (1.312), ve Ankara (965) gelmektedir. Bu beş il Çanakkale'nin 2020 yılında almış olduğu toplam göçün yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Çanakkale'nin İstanbul, Bursa ve İzmir gibi büyük şehirlerde yaşam koşullarının zorlaşmasına bağlı olarak tersine göç hareketi sonucu bu illerden göç almış olabileceği tahmin edilmektedir. Çanakkale'den dışarıya yönelik göçte ise 2008 yılında en fazla paya sahip olan iller İstanbul (3.333), Balıkesir (1.723), İzmir (1.046),

Bursa (754) ve Tekirdağ (691)'dir. 2020 yılında sıralama değişmeyerek İstanbul (6.547), Balıkesir (1.574) İzmir (1.318), Bursa(858) ve Tekirdağ (705) yine ilk sırada yerini korumaktadır. Çanakkale'den dışarıya göçlerde bu illerin öncelikli tercih edilmesinde hem göçte yakınlık etmeni hem de sanayileşmenin ve işgücünün yüksek olduğu iller olmasından kaynaklıdır.

Çanakkale'nin cinsiyete göre aldığı ve verdiği göç miktarına bakıldığında 15-64 yaş grubunda özellikle kadınların daha fazla göçe katıldığı görülmektedir. Bu durum evlilik, eğitim ya da iş bulma gibi nedenlerden kaynaklanabilir. 65 yaş üstü nüfusa bakıldığında ise aldığı göç açısından erkek nüfus çoğunlukta iken, verdiği göçte kadın nüfusun ağırlıklı olduğu görülmektedir (Tablo 24, 25).

Çanakkale ilinde göçün yaşa bağlı seçiciliğine bakıldığında göçler genellikle üretken kesimi oluşturan 15-64 yaş grupları arasında yaygındır. Yıllar içinde gözlemlenen göç hareketlerinde çocuk nüfusun (0-14 yaş) payı azalırken, faal (15-64 yaş) ve yaşlı nüfusun payı artmaktadır. Göçlerde 0-14 yaş grubunun payının azalmasında ülke genelinde TDH'lerin düşmesinin etkili olabileceği tahmin edilmektedir. Çanakkale'de 2020 yılında 0-14 yaş gruplarından alınan göçlerin oranı (16,4) aynı yaş grubunda verilen göçlerden (11,7) yüksektir. Daha çok ebeveynlere bağlı olarak gerçekleşen 0-14 yaş grubunun göçünde ise net göç daima pozitif yöndedir. Çanakkale'ye yönelik göçte 65 yaş üstü nüfusun en büyük payı (%9,1) 2014 yılında gözlenmektedir. 2020 yılında Çanakkale'nin aldığı toplam göç içinde 65 yaş üstü nüfusun oranı (%5,4), aynı yaş grubun da verdiği göçün (%2,8) yaklaşık iki katıdır. Bu duruma bağlı olarak da Çanakkale'de nüfusun yaşlanma sürecinde 65 yaş üstü nüfusun göçünün yadsınamayacağı görülmektedir. Yaşlıların Çanakkale'ye göç etmesinde yaşlılık dönemlerini geçirmek için daha huzurlu ve sakin bir kent olması ve büyük şehirlere göre yaşam şartlarının daha kolay olduğu orta büyüklükteki bir sahil kenti olmasının etkili olduğu değerlendirilmektedir. Yaşlı nüfusun yeniden eski yerleşim yerine dönmek istemesi (tersine göç) yani yaşlılık dönemlerini memleketlerinde geçirmek istemeleriyle de ilişkilendirilebilir (Tablo 26).

Tablo 24

Çanakkale'nin cinsiyet ve yaş gruplarına göre aldığı göç sayıları

Aldığı göç	0 - 14		15 - 64		65 +	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2008	1490	1619	6489	6324	229	239
2009	1314	1324	6523	5857	207	187
2010	1439	1626	6685	6259	290	279
2011	1486	1519	6967	6727	301	278
2012	1477	1555	10797	8777	338	308
2013	1548	1588	10974	9896	395	365
2014	1418	1549	11673	10309	1225	1255
2015	1656	1727	10754	10106	443	407
2016	1685	1820	11190	9626	392	403
2017	1727	1873	11348	10295	410	435
2018	1705	1904	12686	11232	1005	941
2019	1625	1775	11157	9775	446	420
2020	1660	1804	8556	7906	553	576

Kaynak: TÜİK, ADNKS sonuçlarından derlenmiştir.

Tablo 25

Çanakkale'nin cinsiyet ve yaş gruplarına göre verdiği göç sayıları

Verdiği göç	0 - 14		15 - 64		65 +	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2008	1138	1335	5914	5568	162	129
2009	1232	1299	6181	5705	211	174
2010	1247	1363	6518	5923	204	165
2011	1173	1321	6828	5897	231	173
2012	1101	1238	6149	5503	222	161
2013	1125	1108	8314	7175	265	251
2014	1175	1282	9407	8128	270	278
2015	1078	1192	10284	8879	808	764
2016	1141	1194	9056	7933	352	348
2017	1218	1309	9251	7960	425	377
2018	1248	1366	9435	8308	364	347
2019	1352	1373	10005	8468	578	517
2020	1119	1121	9153	7080	283	266

Kaynak: TÜİK, ADNKS sonuçlarından derlenmiştir.

Tablo 26

Çanakkale'nin yaş gruplarına göre aldığı-verdiği göç oranı

	Aldığı göç			Verdiği göç		
	0-14%	15-64%	65+%	0-14%	15-64%	65+%
2008	18,9	78,2	2,9	17,3	80,7	2,0
2009	17,1	80,3	2,6	17,0	80,4	2,6
2010	18,4	78,0	3,6	16,9	80,8	2,3
2011	17,3	79,2	3,5	15,9	81,6	2,5
2012	13,0	84,1	2,9	16,2	81,2	2,6
2013	12,6	84,2	3,2	12,3	84,9	2,8
2014	10,8	80,1	9,1	11,9	85,5	2,6
2015	13,4	83,1	3,5	9,8	83,4	6,8
2016	13,9	82,8	3,3	11,6	84,9	3,5
2017	13,8	82,9	3,3	12,3	83,8	3,9
2018	12,2	81,1	6,7	12,4	84,3	3,3
2019	13,4	83,0	3,6	12,3	82,8	4,9
2020	16,4	78,2	5,4	11,7	85,5	2,8

Kaynak: TÜİK, ADNKS sonuçlarından hesaplanarak oluşturulmuştur.

Tablo 27 Çanakkale ilinin aldığı ve verdiği nüfusun eğitim durumunu göstermektedir. Çanakkale ilinin aldığı ve verdiği göçlerin eğitim düzeyleri bakımından birbirine benzediği, fakat alınan göçlerin verilen göçlere göre nispeten daha nitelikli olduğu söylenebilir. Nitekim Çanakkale'nin aldığı göçte verdiği göçe göre ilk-ortaokul, lise ve yüksekokul mezunları sayıca daha fazladır. Çanakkale'de 2020 yılında gelen göçmenlerin %95'inden fazlası okuma yazma bilenlerden oluşmaktadır.

Tablo 27

Çanakkale'ye göç eden nüfusun eğitim durumu (2009-2020)

	Okur-yazar		İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		Yüksek Lisans		Doktora	
	Aldığı	Verdiği	Aldığı	Verdiği	Aldığı	Verdiği	Aldığı	Verdiği	Aldığı	Verdiği	Aldığı	Verdiği	Aldığı	Verdiği
2009	226	165	2343	2021	489	410	5143	4815	2558	3000	156	143	62	21
2010	194	149	1977	1422	510	440	5198	5327	2992	3363	229	209	67	33
2011	201	120	2020	1436	513	307	5306	5025	3699	4153	226	204	74	63
2012	193	126	1882	1266	469	317	9502	4874	3870	3373	233	177	57	39
2013	173	109	1964	1282	534	343	11585	8104	4477	4029	349	286	72	59
2014	229	106	3555	2027	1274	753	11947	8197	5476	5803	426	330	75	63
2015	197	143	2767	2292	1196	893	10715	9152	5391	7118	322	373	67	54
2016	187	91	2694	1751	1344	886	10845	8200	5341	6031	355	263	56	37
2017	130	90	2874	1888	1138	764	11059	8000	5695	6307	576	466	107	72
2018	177	73	3293	1705	1917	1055	11750	8108	6767	6425	731	495	103	50
2019	89	94	2144	1832	2033	1731	11031	8529	5629	6443	611	538	92	65
2020	112	61	2183	1266	2367	1425	5658	7426	6405	6129	694	509	93	35

Kaynak: TÜİK, ADNKS sonuçlarından hesaplanarak oluşturulmuştur.

Çanakkale kent nüfusunda, kırsal bölgelere göre yaşlı nüfus oranının daha az olduğu görülmektedir. Kentin sahip olduğu eğitim ve iş imkânları gibi niteliklerle birçok açıdan çekim merkezi haline gelmesi sonucu faal nüfus kentlere göç ederek kırsal bölgelerde yaşlı nüfusun çoğunluğu oluşturmasına neden olmuştur. Çanakkale'de yaşlı nüfus kırsal alanlarda toplanırken genç nüfus ise kentlerde büyük çoğunluğu oluşturmuştur.

4.4.4. Ortalama Ömür Beklentisi

Nüfusun yaşlanma sürecini ortaya koyan demografik göstergelerden biri de doğuşta beklenen hayat süresidir. Ömür beklentisi, bir kişinin doğumdan itibaren yaşaması beklenen ortalama yıl olarak ifade edilmektedir. Doğuşta beklenen ömür, bir toplumdaki sosyal ve ekonomik durumun ve hayat koşullarının bir yansıtıcısı olmaktadır. Ülkelerdeki gelişmişlik seviyeleri ve ölüm düzeylerinin karşılaştırılmasında değerlendirilmektedir. Doğuşta beklenen yaşama süresi ortalama ömrün ne kadar yüksek ya da düşük olduğunu göstermektedir. Ortalama yaşam, sosyal ve ekonomik yapı ve yaşam standartlarının durumuna ek olarak sağlık koşullarına göre değişkenlik göstermektedir (Özözen Kahraman, 2008: 75).

Çanakkale, coğrafi koşulları ve sosyal yapısı bakımından iyi bir yaşam için uygun şartlara sahiptir. Yaşam beklentisi Türkiye ortalamasından yüksektir. Sağlık ve gıda

koşullarının iyi durumda olması, cinsiyet eşitliğinin olması ve doğurganlığın düşük olması ortalama yaşam beklentisini uzatmaktadır. Doğuşta beklenen yaşam süresinin yükselmesinde bebek ölüm oranında yaşanan düşüşler de etkili olmuştur. Bir başka deyişle bebek ölüm oranlarının iyileştirilmesi ortalama ömür beklentisinin de yükselmesini sağlamaktadır. Çanakkale’de 2009 yılında her 1000 bebekten 16’sı henüz bir yaşına basmadan ölürken, günümüzde bu oran 7’ye gerilemiştir.

Ortalama ömür süresi ülkemizde batı illerinde daha yüksektir. Çanakkale de bu açıdan ülke ortalamasının üzerindedir (Özözen Kahraman, 2008: 75). TÜİK’ten elde edilen verilere göre, Çanakkale’de doğuşta beklenen yaşam süresi, 2013 yılında ortalama 77,7 iken bu oran 2017 yılında 78 yaşa yükselmiştir. Cinsiyete göre ömür beklentisinde gelişmiş toplumlarda olduğu gibi Çanakkale’de de kadınlar erkeklere göre daha uzun ortalama ömre sahip olmuştur. 2017 yılında erkek nüfusta doğuşta beklenen yaşam süresi 75,1 iken kadınlarda 81 yaşdır. Kadın-erkek arasındaki 6 yıllık yaş farkı oldukça önemli bir orandır. Bu durum günümüzde kadınların sağlık durumunun erkeklere oranla daha iyi durumda olduğunu gösterir.

4.5. Çanakkale ilinde Yaşlanmanın Demografik Göstergeleri

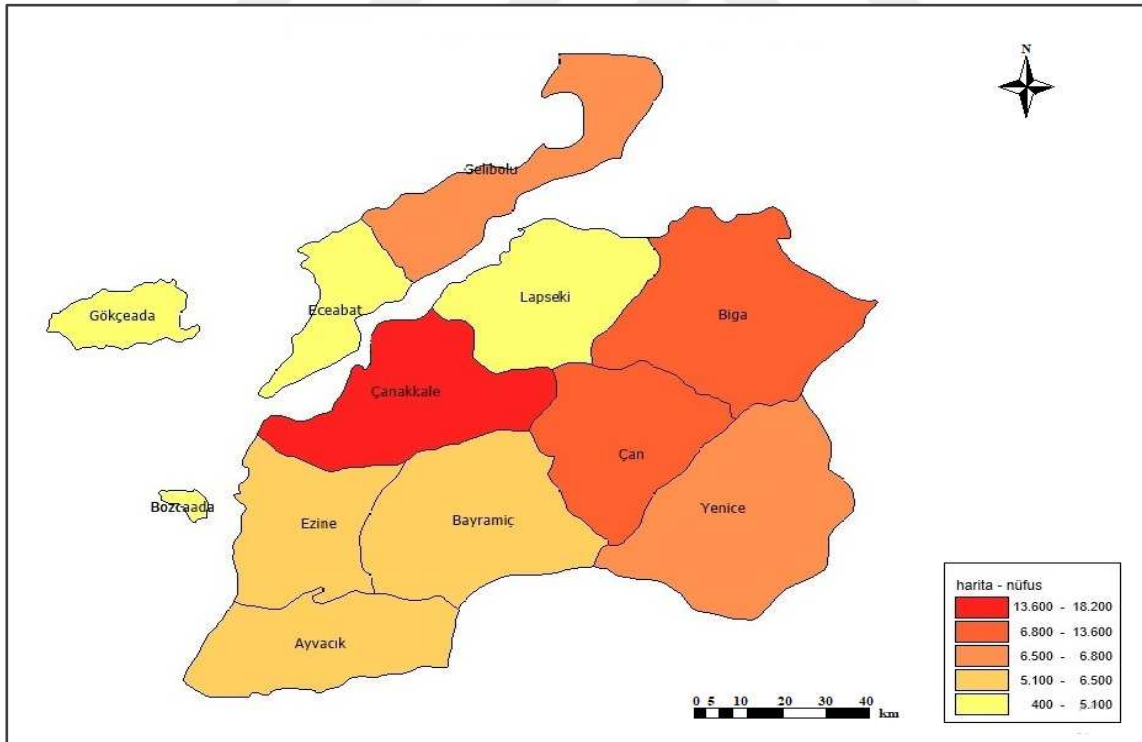
4.5.1. Yaşlı Nüfus (65+) Oranı

Doğum ve Ölüm hızlarında kaydedilen düşüşlerin en büyük yansıması 65 yaş üstü nüfusun artışında olmuştur. 2020 verilerine bakıldığında Çanakkale’de yaşlı nüfus sayısı toplam 85.150 kişidir. Yaşlı nüfusun 46.496’sı (%54,6) kadınlar, 38.654’i (%45,4) erkeklerden oluşmaktadır. En yaşlı kentler sıralamasında ise Çanakkale Türkiye’nin en yaşlı 8. kentidir (TUİK, 2021). Çanakkale ilinin yaşlı nüfus bakımından 81 il içerisinde ilk onda yer alması oldukça önemli bir sıralamadır. Bu hızla artmaya devam ederse Çanakkale’nin ilk sıralara yükselmesi muhtemeldir. Bu kadar yüksek oranda yaşlı nüfusun varlığı yaşlılara yönelik hizmetlerde daha özenli olmayı gerektirir.

Çanakkale ilinde yıllar itibariyle genç nüfus (0-14) miktarında ve oranında daima azalma görülürken (2000 %19,6, 2020 %16), yaşlı nüfus (65+) sayısında ve oranında belirgin artışlar (2000 %10,4, 2020 %15,7) göze çarpmaktadır. Türkiye’nin 2020 yılında yaşlı nüfus oranı %9,5 iken Çanakkale ilinin yaşlı nüfus oranı %15,7 ile Türkiye

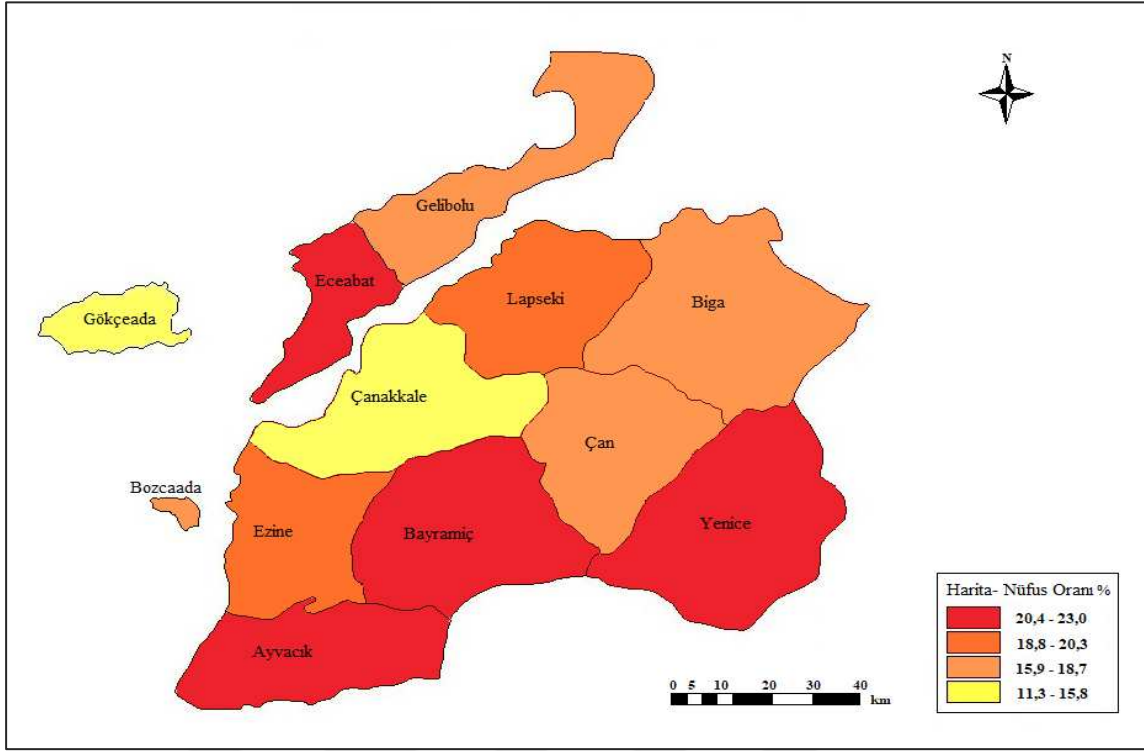
ortalamasının oldukça üzerinde bir değere sahiptir. Yaşlı nüfus il içinde çoğu zaman dengeli dağılım göstermeyip belli yerlerde yığılma oluşturur. Yenice ilçesi, %23 yaşlı nüfus oranıyla Türkiye'nin neredeyse 2,5 katı bir yaşlı nüfusa sahiptir.

Çanakkale'de ilçelere göre yaşlı nüfus haritasını incelediğimizde 2020 yılında nüfusu mutlak sayı çoğunluğuna sahip olmasına bağlı olarak 65 yaş üstü nüfusun en fazla merkez ilçede yoğunlaştığını görmekteyiz. Bu ilçeyi Biga, Çan, Yenice ve Gelibolu ilçeleri takip etmektedir. Yaşlı nüfus bakımından kentteki diğer ilçelere göre sayıca daha az miktara sahip ilçeler sırasıyla Bozcaada, Lâpseki, Eceabat ve Yenice'dir (Şekil 23). Ancak her ilçenin toplam nüfusu bakımından yaşlı nüfus oranına baktığımızda bu sıralama tamamen değişim göstermektedir. 2020 yılında oransal olarak yaşlı nüfusu en fazla barındıran ilçeler sırasıyla Yenice, Eceabat, Bayramiç ve Ayvacıktır. Bu ilçelerde toplam nüfus içinde yaşlı nüfus oranı %20'nin üzerindedir. Yaşlı nüfus oranı en az olan ilçeler ise sırasıyla Merkez ilçe (11,3) ve Gökçeada (12,1)'dir (Şekil 24). Fakat bu ilçelerdeki yaşlı nüfus oranları bile Türkiye değerinin (9,5) oldukça üzerindedir.

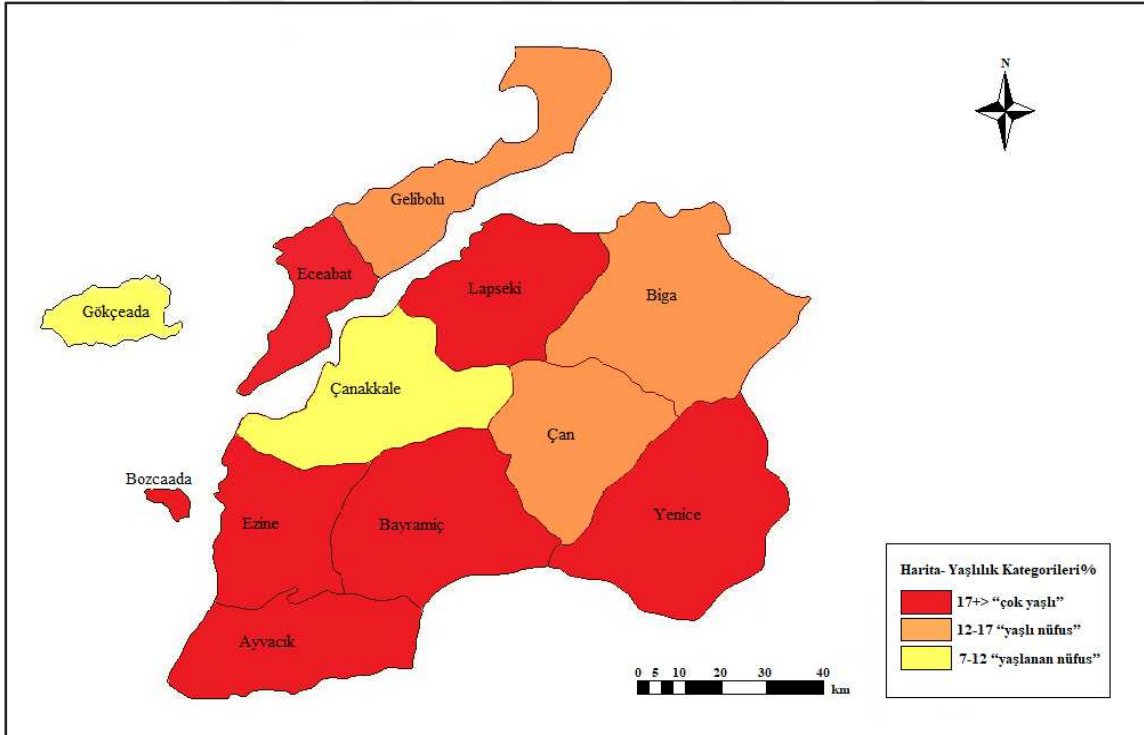
Şekil 23. Çanakkale'de 65 yaş üstü nüfusun ilçelere göre dağılımı (2020)

Kaynak: TÜİK, ADNKS 2020 yılı verilerinden oluşturulmuştur.

Şekil 24. Çanakkale’de 65 yaş üstü nüfusun ilçelerde oransal dağılımı (2020)

Kaynak: TÜİK, ADNKS 2020 yılı verilerinden oluşturulmuştur.

Şekil 25. Çanakkale’de yaşlılık kategorilerine göre sınıflandırma

Kaynak: TÜİK, ADNKS 2020 yılı verilerinden oluşturulmuştur.

Çanakkale ilçelerinde yıllar içerisinde yaşlı nüfus oranı belirli değişimler göstermiştir. 2000 yılında toplam nüfus içinde yaşlı nüfus oranı bakımından en fazla orana sahip ilçe 13,9 ile Bayramiç'tir. Bu ilçeyi sırasıyla Eceabat ve Ayvacık takip eder. En az orana sahip ilçe ise Gökçeada iken, yaşlı nüfus içerisinde en fazla 85 yaş üstü nüfus barındıran ilçe yine Gökçeada'dır. 2000 yılında en fazla yaşlı nüfusa sahip olan Bayramiç ilçesi, 2010 yılına %17,7 ile ikinci sıraya düşer iken, %18,2 ile Yenice ilk sırada yerini almıştır. Eceabat ise %17,6 ile üçüncü sırada bulunmaktadır. Günümüzde (2020) ise yaşlı nüfusu toplam nüfusunun neredeyse dörtte birini oluşturan Yenice %23 ile ilk sırada yerini korumaktadır. Eceabat %22,1 ile ikinci sırada, Bayramiç ise %21,1 ile üçüncü sırada yer almaktadır. İleri yaşlı grubu olarak kabul edilen 85 yaş üstü nüfusu en fazla barındıran ilçe Eceabat'tır. Çanakkale ilçelerinin yıllar içerisindeki bu oransal değişimini incelediğimizde Bayramiç ve Eceabat'ın ilk sıralarda yerini koruduğunu görmekteyiz (Tablo 28).

Tablo 28

Çanakkale ilçelerinde yaşlı nüfusun oransal değişimi (2000-2010-2020)

2000 Yılı				
İlçeler	Yaşlı Nüfus %	65-74 yaş %	75-84 yaş %	85+ %
Merkez	7,2	69,4	24,8	5,8
Ayvacık	12,9	70,0	23,4	6,6
Bayramiç	13,9	61,6	31,8	6,6
Biga	12,5	63,8	31,9	4,3
Bozcaada	9,4	68,1	28,8	3,1
Çan	9,8	69,7	25,4	4,9
Eceabat	13,2	67,9	25,5	6,6
Ezine	10,5	69,1	24,3	6,5
Gelibolu	8,4	70,3	24,5	5,2
Gökçeada	5,0	68,0	23,9	8,1
Lâpseki	12,8	69,6	25,1	5,2
Yenice	12,0	73,9	21,6	4,6

2010 Yılı				
İlçeler	Yaşlı Nüfus %	65-74 yaş %	75-84 yaş %	85+ %
Merkez	9,8	50,3	38,2	11,5
Ayvacık	15,8	56,5	37,3	6,2
Bayramiç	17,7	52,7	35,8	11,5
Biga	14,7	53,4	35,9	10,6
Bozcaada	15,1	50,9	40,9	8,2
Çan	13,2	53,2	35,6	11,2
Eceabat	17,6	49,5	36,8	13,6
Ezine	13,1	53,2	34,7	12,1
Gelibolu	11,9	52,1	37,5	10,4
Gökçeada	12,1	50,3	39,0	10,7

Lâpseki	16,9	53,6	35,9	10,5
Yenice	18,2	54,9	35,5	9,6

2020 Yılı				
İlçeler	Yaşlı Nüfus%	65-74 yaş%	75-84 yaş%	85+%
Merkez	11,3	66,1	26,2	7,7
Ayvacık	20,4	62,1	29,1	8,8
Bayramiç	21,1	57,6	32,1	10,3
Biga	16,0	61,4	29,9	8,7
Bozcaada	17,1	64,5	28,2	7,3
Çan	15,9	59,0	31,3	9,7
Eceabat	22,1	57,6	30,7	11,7
Ezine	18,8	60,1	30,1	9,8
Gelibolu	16,0	62,2	29,8	8,0
Gökçeada	12,1	62,3	29,3	8,4
Lâpseki	19,3	60,6	30,6	8,8
Yenice	23,0	59,1	31,9	9,0

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verilerinden üretilmiştir.

4.5.2. Medyan Yaş

Yaşlanmanın önemli göstergelerinden bir diğerini oluşturan medyan (ortanca) yaş, yaş yapısının yorumlanmasını sağlar. Kentte doğum oranlarının azalmasına ve ortalama ömür beklentisinin yükselmesine bağlı olarak medyan yaşta artış gösterir. Çanakkale kentinde 1950 yılında ortanca yaş 22 iken, bu yıldan sonra daima yükselme trendi göstermiştir. 2000 yılına gelindiğinde ise bu sayı büyük bir artış göstererek 32 yaşa yükselmiştir. Bu durum bize Çanakkale'nin yıllar içinde giderek yaşlandığını göstermektedir.

Tablo 29'da görüldüğü üzere Türkiye'de ve Çanakkale'de medyan yaş sürekli artma eğilimi göstermiştir. Çanakkale'de medyan yaş daima Türkiye ortalamasının üstünde değerlere sahiptir. 2000 yılında Çanakkale'de 32 olan medyan yaş Türkiye'de 2018 yılında bu değere sahiptir. Geçen 20 yıllık sürede Çanakkale'de ortanca yaş 39,3 e yükselmiştir. Türkiye'de ise 32,7 değerinde kalmıştır. Bu durum bize hem göç faktörünü hem de Çanakkale'de doğumların ve ölümlerin azaldığını, toplumun refah seviyesinin yükseldiğini ve bunlara bağlı olarak da ortalama hayatın uzadığını gösterir (Tablo 29).

Tablo 29

Türkiye’de ve Çanakkale ortalanca yaş (2000-2020)

Ortanca Yaş	Çanakkale	Türkiye
2000	32,0	24,8
2007	35,4	28,3
2008	35,9	28,5
2009	36,2	28,8
2010	36,0	29,2
2011	37,0	29,7
2012	37,2	30,1
2013	37,3	30,4
2014	37,8	30,7
2015	38,1	31,0
2016	38,5	31,4
2017	38,5	31,7
2018	38,9	32,0
2019	39,1	32,4
2020	39,3	32,7

Kaynak: TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verileri (2007-2020)

4.5.3. Bağımlılık Oranı

Bağımlı nüfus, toplam nüfus içinde 0-14 yaş arasındaki genç nüfus ile 65 ve üzeri yaşlardaki yaşlı nüfusunun toplamıdır. İçinde bulunduğumuz dönemde Türkiye’de ise doğum hızı düşmekte, yaşlı nüfus oranı çok daha hızlı bir şekilde artmaktadır. Yaşlı nüfusun artışı, bağımlı nüfus oranının hızla artmasına ve çalışan birey başına düşen yaşlı bağımlılık oranının yükselmesine sebep olmaktadır (Toprak, 2020).

Bağımlılık oranları, tıpkı Türkiye’dekine benzer biçimde Çanakkale ilinde de oldukça yüksek değerlere sahiptir. Tüketici nüfusun, faal nüfusa oranı temsil eden bağımlılık oranı yıllar içinde değişiklik göstermiştir. 1950 yılında, 60,9 olan bu oran, 1975 yılında 63,4’e yükselmiştir, 2000 yılında ise 43’e düşmüştür. 2000 yılında bağımlılık oranının bu denli düşüş göstermesinin nedeni ise bu tarihlerde 0-14 yaş grubunun oranındaki azalmadır.

Tablo 30

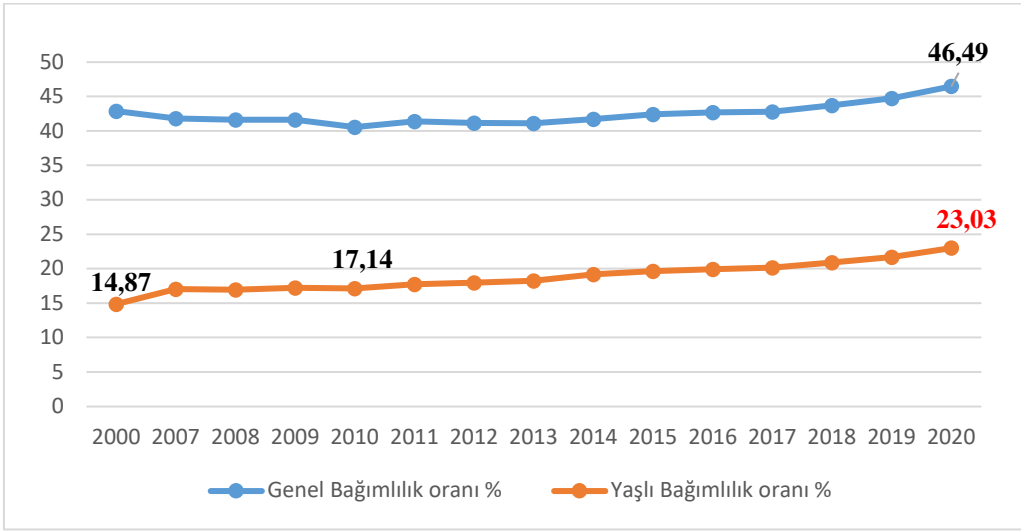
Çanakkale’de bağımlılık oranları (2000-2020)

Yıl	Genel Bağımlılık %	Çocuk Bağımlılık %	Yaşlı Bağımlılık %
2000	42,89	28,02	14,87
2007	41,82	24,80	17,02
2008	41,63	24,67	16,95
2009	41,61	24,38	17,24
2010	40,57	23,43	17,14
2011	41,40	23,66	17,74
2012	41,16	23,20	17,96
2013	41,09	22,84	18,25
2014	41,72	22,55	19,16
2015	42,39	22,73	19,66
2016	42,69	22,76	19,93
2017	42,80	22,65	20,16
2018	43,70	22,81	20,89
2019	44,74	23,05	21,69
2020	46,49	23,46	23,03

$$(P_{0-14}/P_{15-64} * 100) (P_{65+}/P_{15-64} * 100) ((P_{0-14}+P_{65+}) * 100/P_{15-64})$$

Kaynak: TÜİK, ADNKS Sonuçlarından hesaplanmıştır.

Tablo 30’da yer alan verileri incelediğimizde genel bağımlılık oranı içinde çocuk bağımlılık oranı azalırken yaşlı bağımlılık oranı daima artış göstermektedir. Türkiye’de olduğu gibi Çanakkale ilinde de çocuk bağımlılık oranında her geçen yıl azalma görülmüştür. 2020 yılında çocuk bağımlılık oranında az da olsa bir artış gözlenmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde ise çocuk bağımlılık oranlarında bu denli düşüşlerin görülmesinde doğumlardaki azalış önemli bir etkiye sahiptir. Şekil 26’daki grafikte Çanakkale ilinde genel bağımlılık oranlarının yıllar içindeki değişimine bakıldığında 2000 yılından (%42,89) 2010 yılına kadar bir gerileme (%40,57), 2010 yılından sonra ise tekrar bir artma eğilimi görülmektedir. 2020 yılında ise Çanakkale kentinde genel bağımlılık oranı %46,49’a yükselmiştir. Kentte çocuk bağımlılık oranı azalırken yaşlı nüfusun artmasına bağlı olarak yaşlı bağımlılık oranı da son yıllarda hızla artış göstermiştir. Yaşlı bağımlılık oranında 2008 yılında çok olmamakla birlikte bir azalma görülürken 2010 yılından sonra yükselişini daima devam ettirmiştir. Önümüzdeki yıllarda bu artma eğiliminin devam edeceği tahmin edilmektedir.

Şekil 26. Çanakkale bağımlı nüfus oranı (2000-2020)

Kaynak: TÜİK, ADNKS Sonuçlarından hesaplanmıştır.

4.5.4. Yaşlanma İndeksi

Nüfusun yaşlanma sürecini ortaya koyan değişkenlerden bir diğeri de yaşlanma indeksidir. Toplam nüfus içinde yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte yaşlanma indeksi de artmaktadır. Bu indeks değerinin artması yaşanılan bölgede nüfusun yaşlanma eğiliminde olduğunu açık bir şekilde gösterir. İndeks değerindeki değişim takip edilerek nüfusun yapısal dönüşümü daha net bir şekilde izlenebilir.

Tablo 31

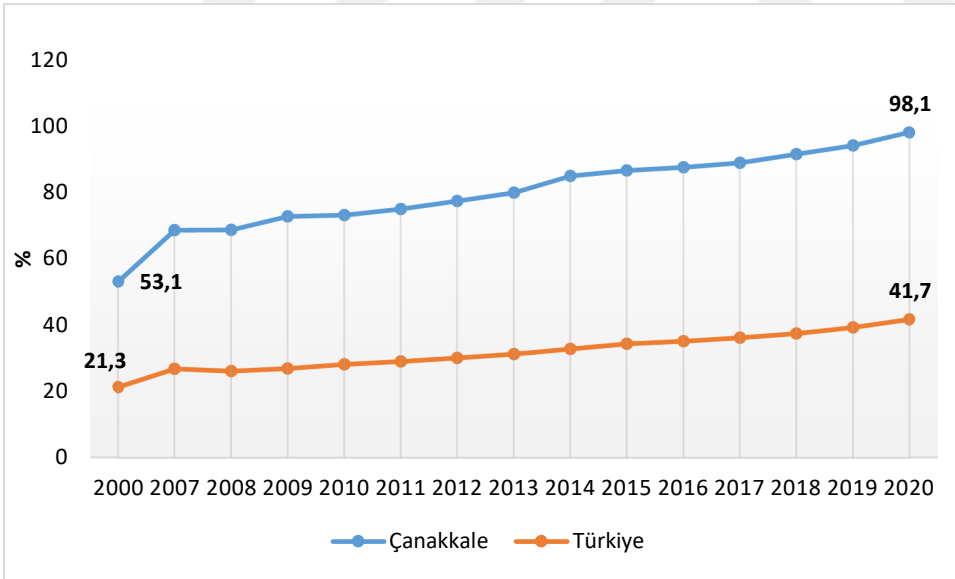
Çanakkale’de yaşlanma indeksi (2000-2020)

Yıl	Yaşlanma İndeksi %	
	Çanakkale	Türkiye
2000	53,1	21,3
2007	68,6	26,8
2008	68,7	26,1
2009	72,7	26,9
2010	73,1	28,1

2011	74,9	29
2012	77,4	30,1
2013	79,9	31,2
2014	84,9	32,8
2015	86,5	34,3
2016	87,5	35,1
2017	88,9	36,2
2018	91,5	37,4
2019	94,1	39,3
2020	98,1	41,7

Kaynak: TÜİK, ADNKS Sonuçlarından hesaplanmıştır. $YE = (60 \text{ ve üzeri nüfus} : 15 \text{ yaş altı nüfus}) \times 100$

Çanakkale ilinde yaşlanma indeksinde yaşlanmanın ne denli artış gösterdiği net bir şekilde görülmektedir. Çanakkale ilinde 15 yaş altı her 100 çocuga 2000 yılında 53 yaşlı düşerken 2010 yılından sonra bu sayı hızlı bir şekilde artmaya başlamış ve 2020 yılında bu sayı 98'e yükselmiştir. Türkiye ile kıyaslandığında ise Çanakkale'nin yaşlanma indeksi 2 katından fazla bir değere sahiptir (Tablo 31, Şekil 27).

Şekil 27. Türkiye’de ve Çanakkale’de yaşlanma indeksi (2000-2020)

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımı ve ADNKS verilerinden hesaplanarak oluşturulmuştur.

4.5.5. Potansiyel Destek Oranı

Yaşlanmanın etkisini en iyi şekilde gösteren bir diğer parametre potansiyel destek oranıdır. Bu gösterge genç ve yaşlı nüfus arasındaki dengeyi belirleyen bir kriterdir. Potansiyel destek oranının 0'a yaklaşması nüfusun yaşlanma trendi içinde olduğunu ifade eder. Çanakkale'de potansiyel destek oranı 2000 yılından günümüze kadar daima azalma eğilimi göstermiştir. 2007 ve 2010 yılları arasında durağanlık gösterip sonra azalış göstermeye devam etmiştir. 2000 yılında 65 ve üzeri her yaşlıya çalışma çağında olan nüfustan ortalama 7 kişi düşerken 2020 yılında sadece 4 kişi düşmektedir. Bu da gösteriyor ki ekonomik bakımdan faal nüfus çok büyük bir yük altına girmekte ve çalışan her bir kişiye 25 yaşlı düşmektedir. Türkiye ile kıyaslandığında ise Çanakkale'de potansiyel destek oranı daha düşük seviyelerde fakat yıllar içinde düşme hızı açısından değerlendirildiğinde Türkiye'de neredeyse Çanakkale'ye göre iki katı hızla düşüş gerçekleşmektedir (Tablo 32).

Tablo 32

Çanakkale'nin yıllara göre potansiyel destek oranı (2000-2020)

Yıl	Potansiyel	Destek Oranı %
	Çanakkale	Türkiye
2000	6,7	11,3
2007	5,8	9,4
2008	5,8	9,7
2009	5,8	9,5
2010	5,8	9,2
2011	5,6	9,1
2012	5,5	8,9
2013	5,4	8,8
2014	5,2	8,5
2015	5,0	8,2
2016	5,0	8,1
2017	4,9	7,9
2018	4,7	7,7
2019	4,6	7,4
2020	4,3	7,1

Kaynak: TÜİK, ADNKS sonuçlarından hesaplanmıştır. PDO= (15-64 yaş: 65 yaş üzeri nüfus)

4.5.6. Ana-Baba Destek Oranı

Yaşlanmanın göstergelerinden biri olan *ebeveyn destek oranı* olarak da bilinen bu endekste, 50-64 yaş grubundakiler 85 yaş üzerindeki nüfusun potansiyel olarak çocukları kabul edilmektedir. Ana-baba destek oranı, ailelerin en yaşlı üyeleri olarak kabul edilen 85 yaş ve üzeri nüfusa destek sağlamalarına yönelik toplam bir talebe işaret eder. Ana-baba destek oranının daima artış göstermesi daha fazla sayıda genç-yaşlının çok-yaşlı aile üyelerinden bir ya da daha fazlasının bakımını üstlendikleri anlamına gelmektedir.

Tablo 33

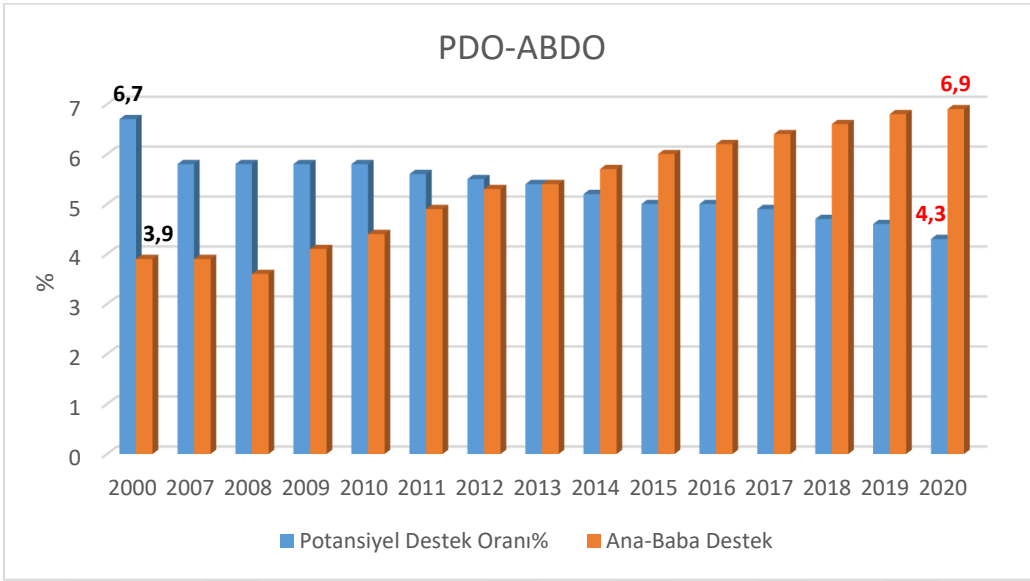
Çanakkale’de Ana-baba destek oranı (2000-2020)

Yıl	Ana-Baba Destek %
2000	3,9
2007	3,9
2008	3,6
2009	4,1
2010	4,4
2011	4,9
2012	5,3
2013	5,4
2014	5,7
2015	6,0
2016	6,2
2017	6,4
2018	6,6
2019	6,8
2020	6,9

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verilerinden hesaplanmıştır.

$$Y = ((50-64 \text{ Yaş Nüfus} / 85+ \text{ Nüfus}) \times 100)$$

Çanakkale kentinde 2000-2020 yılları arasında ana-baba destek oranları incelendiğinde geçen 20 yıllık sürede neredeyse 2 katı bir artış görülmektedir. Her geçen yıl bir önceki yıla göre daima artış göstermiştir (Tablo 33). Bu durum sağlık koşullarının iyileşmesi ve ortalama ömrün uzaması ile birlikte bakıma ihtiyacı olan 85 yaş ve üzeri nüfusta artış olduğunu gösterir. Şekil 28’de potansiyel destek oranının yıllar içinde 0’a yaklaştığı gözlenir iken, ana-baba destek oranının yükseldiği görülmektedir. İki durum da yaşlı nüfus birikiminin oldukça arttığını göstermektedir.

Şekil 28. Çanakkale potansiyel destek ve ana baba destek oranı

Kaynak: TÜİK; 2000 Genel Nüfus Sayımları ve ADNKS verilerinden hesaplanmıştır.

4.6. Çanakkale'nin Yaşlı Dostu Kent Olması için Öneriler

Günümüzde değişen toplumsal ve ekonomik yapı, küreselleşme, kadınların sosyal hayatta aktif rol oynaması, doğumlardaki azalış ve göç dinamikleri birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Nüfus yapısındaki değişimlerle birlikte ileri yaşlılığın artması, sosyal hayattan geri çekilişlerin de artmasına ve yaşlanmanın önümüze bir sorun olarak gelmesine yol açmaktadır. Bu gibi nedenler toplumda yaşlılığın daha çok olumsuz yönde algılanmasına neden olmaktadır. Bu negatif algıyla birlikte yaşlanma süreci günümüzde artık bireysel değil toplumsal bir sorun olarak görülmektedir. Yaşlanmanın gerçekleştiği bölgedeki politik uygulamalar bu sorunların oluşumunda ya da çözümünde büyük rol oynamaktadır.

Yaşlılık ile ilgili çalışmalarda yapılan yorumlar daha çok yaşlılığın bir sorun olarak algılanması üzerine kurgulanmaktadır. Yiğit'in (2009) belirttiği gibi 65 yaş üstü nüfusun beklenildiğinden hızlı artması, yaşlanmanın sosyal bir problem olarak ortaya çıkmasına neden olmuş ve çözüm arayışına gidilmiştir. Yaşlılığın sosyal bir problem olarak ifade edilmesindeki neden, yaşlı sayısındaki artışın tıbbi, ekonomik, sosyal ve psikolojik birçok problemi beraberinde getirdiği düşüncesidir (Yiğit, 2009). Bu düşünce yanlış bir algı yarattığı için eleştirilmeye açık bir ifadedir. Yaşlanma hayatın doğal bir sürecidir. Yaşlılık

sürecinden herkes geçeceği için bu evreye bir sorun yaklaşımıyla bakılmaması gerekmektedir. Aslında nüfusun yaşlanması gelişmişliğin göstergelerindedir. Ancak bu durumun bir sorun olarak algılanmasının en önemli nedeni Bağcı'nın (2019) belirttiği gibi yaşlı bir toplum olmaktan ziyade zenginleşmeden yaşlanmaktır. Refah bir seviyeye ulaşmadan yaşlanmak sağlık, yaşlı bakım ve istihdam gibi alanlarda sorunlara yol açacaktır. Genç nüfuslu olarak bilinen ve doğum oranlarının düştüğü, kadının iş hayatına girdiği ve yaşlı nüfusun arttığı Türkiye'de, demografik yapıda meydana gelen bu değişime karşı Türkiye'nin sosyal politikalar alanında çalışmalar yaparak bu demografik değişime hazırlıklı olması gerekmektedir (Bağcı Torun, 2019). Nüfusun yaşlanması ancak bu şekilde toplumdaki herkes için daha iyi işleyen bir süreç haline gelebilir.

Dünya nüfusu içinde yaşlı nüfus yüzdesinin artmasıyla birlikte 2006 yılında gerçekleştirilen Yaşlı Dostu Çevreler Programında DSÖ tarafından aktif ve sağlıklı yaşlanmayı sağlayabilmek için çevresel ve sosyal faktörlerin değerlendirildiği *Yaşlı Dostu Kent* kavramı ortaya çıkmıştır.

Çanakkale Belediyesi'nin yaşlı bireylere yönelik iki uygulaması bulunmaktadır. Bunlardan ilki Altın Yıllar Yaşam Merkezi uygulaması, diğeri ise Evde Destek ve Bakım Hizmetleridir. Altın Yıllar Yaşam Merkezi, Çanakkale Belediyesi'nin yaşlı dostu kente yönelik ilk ve önemli uygulamasıdır. 2015 yılında faaliyete geçen ve sadece 65 yaş üstüne yönelik hizmet veren Merkez, yaşlı bireylerin sosyal ve kültürel yönde kendini geliştirmelerini amaçlayan bir uygulamadır. Çanakkale'de yaşlılara yönelik uygulanan en güzel ve örnek projedir. Evde Destek ve Bakım Hizmeti uygulaması ise 65 yaş üstü nüfus için 2013 yılında hayata geçirilmiş bir uygulamadır. Bu uygulama ile yaşlı ve engelli bireylere saç-sakal kesimi gibi kişisel bakım ve ev temizliği hizmetleri verilmektedir. Bu hizmetler dışında Çanakkale'deki tüm yaş gruplarının faydalanabileceği Sosyal Yaşam Evleri, Kent Gönüllüleri ve Sosyal Market uygulamaları bulunmaktadır (Çanakkale Belediyesi Faaliyet Raporu, 2020: 98). Ancak bu uygulamaların çoğu merkez ilçede yoğunlaşmaktadır. Yaşlı nüfus oranının daha yüksek olduğu kırsal bölgelerde ve ilçelerde bu tip faaliyetler zayıf kalmaktadır.

Çanakkale ilinde hizmet veren huzurevlerine bakıldığında ise toplamda beş tane huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi bulunmaktadır. Her biri ortalama 100 kişilik kapasiteye sahip bu kurumlardan ikisi Merkez ilçede diğerleri Biga, Ayvacık ve Gelibolu ilçelerinde bulunmaktadır. Çanakkale ilinde hizmet veren huzurevleri, evde bakım ve destek

hizmetinden farklı olup sağlıklı, kendini ihtiyaçlarını karşılayabilen yaşlı bireyleri kabul ederek hizmet vermektedir. Yani huzurevlerine kabul edilmede en büyük şart yaşlı bireylerin hem sağlıklı olması hem de ekonomik durumlarının yerinde olmasıdır. Ancak yaşlanmaya bağlı olarak hem ekonomik durum düşmekte hem de artan yaşam süresi ile birlikte ileri yaşlı nüfusun bakım ihtiyacı artmaktadır. Ayrıca Çanakkale’de huzurevlerine kabul edilen yaşlı kapasitesi de düşük olduğu için çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle daha fazla yaşlıya ulaşım sağlanması için evde bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Küreselleşme sonucu geleneksel geniş aileden modern çekirdek aileye dönüşün artmasıyla Çanakkale’de yalnız yaşayan yaşlı bireylerin sayısı da artmıştır. Aile yapısındaki bu tür değişiklikler akraba bağlarının zayıflamasına ve yaşlıların yalnızlaşmasına yol açmaktadır. Yaşlı bakımının bu aşamada özellikle idari yöneticiler tarafından garanti altına alınması şarttır. Bu durumun bir sonucu olarak bakıma muhtaç yaşlı bireyler için daha fazla rehabilitasyon, yaşlı bakım ve uygulama merkezleri geliştirilmesi gerekmektedir.

Çanakkale Türkiye’de hem yaşlılar için en yaşanılabilir kentlerden birisi hem de yaşlı nüfusun da en yoğun olduğu illerden birisi olmasına rağmen yaşlı dostu kente yönelik belirlenmiş kriterlerde eksiklik olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki yaşlı nüfusun sağlık uygulamaları ve evde bakım hizmetlerine sadece kentsel alanlarda değil kırsal alanlarda da erişim ihtiyacıdır. Covid-19 kapsamında Çanakkale’de tüm ilçelerde bu hizmetler uygulanmaya başlamıştır. Ancak Covid-19 salgınından önce sadece merkez ilçede uygulanan bir hizmettir. Salgın sonrasında da bu uygulamalar sadece Merkez ilçede değil tüm ilçelerde devam etmelidir. Ortak kullanım yerleri olan kamusal alanların temizliği üzerinde durulması gereken diğer bir kriterdir. Özellikle iskele ve yeni kordon kıyılarındaki kirlilik ve kötü koku oluşumu sadece yaşlılar için değil tüm halk için sorun teşkil etmektedir. Yaşlı dostu kent olmaya yönelik gerekli kriterlerden bir diğeri konut sorunudur. Kentleşmenin hızlanıp, yaygınlaşması ve yaşlılıkta gelir seviyesinin düşmesi yaşlı bireylerde konut sorununu ortaya çıkarmıştır (Emiroğlu, 1995). Yaşlıların ekonomik yoksulluğu fazla olduğu için yaşlı bireylere yönelik sağlıklı ve ucuz konut üretiminin yapılması gerekmektedir. Ayrıca Merkez ilçe ve Biga’da üniversitenin varlığı bu bölgelerde konut talebini daha da arttırmaktadır. Kentleşme ile birlikte nüfus özellikleri ve mevcut konut durumu birbiriyle bağlantılı kavramlar olduğu için yakından takip edilmesi gereken konulardır. Çalışkan’ın da (2008) belirttiği gibi bir yerleşim birimindeki konut talebinin belirlenmesi için bölgedeki nüfus özelliklerinin de bilinmesi gereklidir. Demografik yapıda gözlenen nüfus değişimi, cinsiyet dağılımı ve aile yapısı konut ihtiyacını etkilemektedir

(Çalışkan, 2008: 234). Yaşlı nüfus zamanlarının çoğunu evde geçirdiği için yaşanabilir bir konuta sahip olmaları oldukça önemlidir. Yaşadıkları konutun fiziksel görünüşünden ziyade sağlam ve güvenilir olması, asansör bulunması ve sağlık hizmetlerine erişiminin kolay olmasına dikkat edilmelidir. Son kriter olan ulaşım ise Çanakkale’de özellikle kış aylarında öğrencilerden dolayı araçların yetersiz kalması yaşlı nüfus için sorun teşkil etmektedir. Bu kapsamda sadece yaşlı nüfusun faydalanabileceği özel araçlar sağlanabilir.

Çanakkale’de 65 yaş üstü nüfusun artışıyla birlikte emekli nüfusun payı da hızla yükselmektedir. Üretici konumdan tüketici konuma geçiş olarak düşünülen bu süreç aktif iş gücü yükünü de arttırmaktadır. Ülkemizde emeklilik uygulamaları incelendiğinde 60’lı yaşlarda bireylerin zorunlu emekli edilmesiyle çalışma hayatının elinden alınması ekonomik ve psikolojik yönden birçok kayba yol açmaktadır. Sosyal izolasyona bağlı olarak ortaya çıkan yalnızlık sorunu yaşlıları sosyal çevreden daha da uzaklaştırmaktadır. Bu gibi problemlerin olumlu yönde çözüme kavuşması için yaşlı bireylerin emeklilik sonrasında da toplumda aktifliği sürdürülmelidir.

Kuşaklararası farklılaşmalar kaçınılmaz olarak tüm toplumlarda yaşanan bir olaydır. Kent ve kırsal nüfusunun teknolojik gelişmelere ulaşımı eşit olmadığı için bu farklılaşmalar artmaktadır. Yaşlı ve genç kuşak uyum sorunu küreselleşmeyle ve değişen toplumsal yapıyla beraber daha fazla gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Genç nesillerde oluşan bağımsızlık düşüncesi sonucu meydana çıkan fikrî çatışmalara bağlı olarak bu uyumsuzluk yoğunlaşmaktadır. Ancak bu sürecin her toplumda doğal olarak yaşanan bir geçiş niteliğinde olay olduğu değerlendirilmesi gerekmektedir. Yaşanan bu soruna bağlı olarak genç ve yaşlı gruplar arasında iletişimi kuvvetlendirmek için sık sık uyumlaştırma programları düzenlenebilir.

Çanakkale ilinde yaşlılığın refahı, pasif yaşlanmanın getireceği mutsuzluğa karşı yaşlıların sosyal hayatta aktif rol alabilmeleri ve yaşlıların aktif yaşlanmaları sağlanmalı, yaşlılık üretkenliğin tamamen önüne geçen bir engel olarak değerlendirilmemelidir. Başarılı yaşlanmaya öncülük edilmeli ve nesillere aktarılabilecek uygulamalar yapılmalıdır. Yaşlanma süreci biyolojik ve fiziksel olarak etkilese de bireyin akılcı düşünme, bilgi birikimi ve sahip oldukları becerileri gelecek kuşaklara aktarmaları sağlanmalıdır. Bu sayede yaşlanmanın oluşturduğu negatif algı zamanla değiştirilmiş olur.

Yaşlı nüfusun göz önünde bulundurularak alınması gereken diğer önlemlerden biri de salgın hastalıklara yönelik kararlar ve tedbirlerdir. Veba, suçiçeği, kolera ve tifüs gibi

salgın hastalıklar geçmişten günümüze yaşlı nüfusu diğer kitlelere oranla daha fazla etkilemiştir. Günümüzde ise covid-19, 21. yüzyılın ilk küresel salgını olarak ortaya çıkmıştır. Kısa zamanda yaygınlaşarak, tüm dünyayı etkisi altına alan covid-19'un genç nüfusa oranla yaşlı nüfusu daha fazla tehdit ettiği görülmüştür. Arslan'ın da (2020) belirttiği gibi covid-19, tüm dünyada hayatı durma noktasına getiren, toplumu sosyo-ekonomik ve demografik bakımdan derinden etkileyerek ciddi bir tehdit altına alan olaydır (Arslan, 2020: 16-23). Yeni korona virüs Çin'de başlayıp tüm dünyayı sardığı gibi Türkiye'yi de kısa sürede etkisi altına almıştır. Özellikle toplumun dezavantajlı gruplarından olan yaşlıların hem kronik hastalıklarının bulunması hem de bağışıklık sistemlerinin zayıf olması bu hastalığı daha ağır yaşamalarına ve ölüm risklerinin daha yüksek olmasına neden olmuştur.

Çanakkale ilinde salgın özellikle 10-16 Nisan 2021 tarihleri arasında neredeyse her yere ulaşmıştır. Bu tarihlerde toplam vaka sayısı 100 bin kişide 962 kişi ile Türkiye'de birinciliği eline alan Çanakkale, 29 Nisan'da tam kapanma tedbirlerinin ardından vaka sayılarını %50 oranında düşürmüştür. Çanakkale'deki uygulanan sıkı yöntemlerle ve yüksek aşılama oranıyla birlikte 12-18 Haziran 2021 tarihli yeni verilerde 100 bin kişide 40 kişi ile 43. sıraya düşmeyi başarmıştır.

Küresel eşitsizliklere bağlı olarak, pandemi öncesinde bile yaşlıların yarısının temel sağlık hizmetlerine erişimi yokken bu salgın ile birlikte engelli ve kronik rahatsızlıkları olan yaşlı kişilerin toplumdaki izole hale getirilmesiyle sağlık hizmetlerine erişimde daha fazla zorluk yaşamaktadırlar. Yalnız yaşayan yaşlı kişiler için riskler daha yüksektir. Fiziksel mesafe, yaşlıların zihinsel sağlığına daha ağır bir zarar vermektedir. Covid-19'un yayılmasını önlemek amacıyla özellikle yaşlı gruplara uygulanan kısıtlamalar yaşlıların sağlık hizmetlerine ulaşımının daha fazla kesintiye uğramasına yol açmaktadır. Bu durum birçok yaşlı kişinin artık temel bakım ve desteğe erişimi olmadığı anlamına gelmektedir.

Covid-19 salgınına yakalanma riski taşıyan tüm yaşlı kişilerin özellikle sağlık sorunları olan ve yalnız yaşayanların mümkün olduğunca erken belirlenip ilgilenildiğinden emin olunmalıdır. Acil durum planlarının ve stratejilerinin yaşlı mültecilerin, göçmenlerin ve yerinden edilmiş kişilerin karşılaştığı yüksek riskleri de ele alması sağlık tedavisine ve bakımına erişimlerinin sağlanması önemlidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya nüfusunda değişen ve gelişen olaylar ile birlikte 20. yüzyıl başlarında yaşlanma kavramı gündeme gelmeye başlamıştır. Türkiye’de ise daha çok 21. yüzyıla yakın hissedilmeye başlayan yaşlanma süreci daha hızlı bir ilerleme göstermiştir. Bu çalışmada Türkiye’de yaşlanma sürecinin yoğun olarak hissedildiği kentlerden biri olan Çanakkale ilinde yaşlanmanın demografik göstergelerinin ve yaşlıların mekâna dağılışının detaylı olarak incelenmesi hedeflenmiştir. Türkiye’de özellikle coğrafya alanında yaşlılık çalışmalarının azlığı oldukça dikkat çekmektedir. Çanakkale ilinde 65 yaş üstü nüfus Türkiye ortalamasının oldukça üstünde olmasına rağmen ilçeler düzeyinde herhangi bir demografik analiz çalışmasına rastlanılmamıştır. Literatürdeki bu boşluğu doldurabilmek amacıyla çalışma planına uygun olarak Çanakkale ili çalışma sahası olarak belirlenmiştir. Tez çalışması kapsamında amaca uygun olarak belirlenen yöntem ve plan çerçevesinde gerekli araştırmalar yapılarak çalışmanın sonuçlarına ulaşılmıştır.

Herhangi bir yerin nüfusunun yaş yapısının belirlenmesi ve izlenmesi, gerçekleştirilen tüm sosyo-ekonomik faaliyetler için büyük önem taşımaktadır. Genç bir nüfus yapısına sahip bölge ile yaşlı bir nüfus yapısına sahip bölgeye aynı yatırım faaliyetleri gerçekleştirilemez. Ayrıca her yaş grubunun ihtiyaçları da kendi içinde farklılık gösterdiği için planlamalar ona göre şekil almalıdır. Eğer bir bölgede çocuk nüfus fazla ise beslenme ve eğitim kalitesi gibi konulara daha çok yönelmek gerekir iken, genç nüfus yoğunluktaysa iş imkânı ve istihdam oranını arttırmak, yaşlı nüfus fazla ise sağlık ve bakım hizmetlerine daha çok ağırlık vermek gerekmektedir. Nüfusun yaşlanma sürecini belirlemeye yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında; doğum ve ölüm hızları, ortalama ömür beklentisi, medyan yaş, nüfus piramitleri, göçler, yaş bağımlılık oranı, yaşlanma indeksi, potansiyel destek oranı ve ana-baba destek oranı gibi kriterlerin dikkate alındığı görülmektedir. Bu bakımdan Çanakkale ilinde belirlenen bu demografik göstergeler analiz edilerek yaşlanma durumu tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularıyla da doğrulandığı üzere Çanakkale ilinde yapılan demografik analizler sonucunda Türkiye’de yaşlanmanın yoğun olarak hissedildiği illerden biri olduğu ortaya konulmuştur. Yaşlanmayı etkileyen önemli dinamiklerden ilki olan doğurganlık

hızının Çanakkale’de 2014 yılına kadar belirli aralıklarla yükselip düştüğü görülse de özellikle bu tarihten sonra ivme kazanarak sürekli düşme eğilimi gösterdiği tespit edilmiştir. Toplam doğurganlık hızı ise 2008 yılından sonra genel olarak 1,5 dolaylarında olmuştur. Yani ortalama kadın başına 1,5 çocuk düşmektedir. Bu rakamlar nüfusun kendini yenileme düzeyi olarak kabul edilen 2,1 seviyesinin daima altında kalmıştır. Bu durum Çanakkale nüfusunun hızla azalma eğilimine girdiğine işaret etmektedir. Doğum oranlarındaki düşüşe bağlı olarak 2020 yılında toplam doğurganlık hızının Çanakkale’nin en düşük seviyesi olarak kabul edilen 1,39’a gerilediği belirlenmiştir. Araştırma bulgularıyla da doğrulandığı üzere doğum oranlarının düşük seviyelerde bulunması, gelişmişlik düzeyiyle de bağlantılı olduğu için Türkiye başta olmak üzere Çanakkale’nin de gelişme aşamasında olan bir kent olduğu ifade edilebilir.

Araştırmanın temel parametrelerinden bir diğeri ölüm hızlarında görülen düşüştür. Bebek ölüm hızı ve beş yaş altı ölüm hızının belli yıllardaki dalgalanmalar dışında sürekli düşme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Bebek ölüm hızı 2009’da %16,5 iken 2019 yılında %7,1’e kadar gerilemiştir. Beş yaş altı ölüm hızı ise 2,5 katı gerilemeyle %7,7’ye düşmüştür. Kaba ölüm hızına bakıldığında ise geçen 10 yıllık sürede daima %8 dolaylarında gerçekleşmiştir. Bu üç parametrede de özellikle en düşük seviye 2018 yılında gözlenmektedir. Son yıllarda ölümlülük sayısındaki düşüşün özellikle gözlemlendiği ilçeler Ayvacık, Bayramiç, Ezine ve Lâpseki’dir. Çanakkale’de ilçelere göre ölüm oranlarını incelediğimizde tüm ilçelerde kadın nüfusun erkek nüfusa göre daha düşük ölüm oranına sahip olduğu görülmektedir. Bu durum bize kadınların sağlık durumunun erkek nüfusa göre daha iyi seviyede olduğunu gösterir.

BM’in 2009 yılında yapmış olduğu tanımlamaya göre toplam nüfus içinde 65 yaş üstü yaşlı nüfus oranı %7’yi geçen ülkeler *yaşlanan nüfus* sınıflandırmasında yer alırken %15’i geçen ülkeler *yaşlı nüfus* sınıflandırmasında yer almaktadır. Bu duruma bağlı olarak 2020 yılında Türkiye %9,5 yaşlı nüfus oranıyla ‘yaşlanan nüfus’ kategorisinde yer alırken Çanakkale %15,7 ile ‘yaşlı nüfus’ kategorisinde yerini almıştır. Çanakkale ili yaşlı nüfus oranı bakımından 81 il içerisinde altıncı sırada bulunmaktadır. Çanakkale ilinin yapılan bu sınıflamada ilk onda bulunması oldukça önemlidir. Bu hızla artmaya devam ederse Çanakkale’nin ilk sıralara yükselmesi muhtemeldir. Bu kadar yüksek oranda yaşlı nüfusun varlığı yaşlı nüfusa yönelik hizmetlerde planlamaları da gerektirmektedir. Bu sayının önümüzdeki süreçte daha da artması beklenmektedir Çanakkale’de 65 yaş üstü nüfusun

kendi içinde gelişimi incelendiğinde yıllar içinde nüfusun en fazla 65-74 yaş grubu aralığında yığıldığı tespit edilmiştir. 2020 yılına gelindiğinde 80-84 yaş aralığında bulunan nüfus iki kat artış gösterirken 85 yaş üstü nüfusun belirgin artışı da göze çarpmaktadır.

Çanakkale ilçelerinde yıllar içerisinde yaşlı nüfus oranı belirli değişimler göstermiştir. 2000 yılında toplam nüfus içinde yaşlı nüfus oranı bakımından en fazla orana sahip ilçe 13,9 ile Bayramiç'tir. Bu ilçeyi sırasıyla Eceabat ve Ayvacık takip etmektedir. Bu tarihte en az orana sahip ilçe ise Gökçeada iken, yaşlı nüfus içerisinde en fazla 85 yaş üstü nüfusu barındıran ilçe yine Gökçeada'dır. Günümüzde (2020) ise yaşlı nüfusu toplam nüfusunun neredeyse dörtte birini oluşturan Yenice %23 ile ilk sırada yerini korumaktadır. Bu oran ile Yenice ilçesinin, Türkiye'ye göre hemen hemen 2,5 katı bir 65 yaş üstü nüfusa sahip olduğu belirlenmiştir. Yaşlı nüfus oranı bakımından Eceabat %22,1 ile ikinci sırada, Bayramiç ise %21,1 ile üçüncü sırada yer almaktadır. İleri yaşlı nüfus grubu olarak kabul edilen 85 yaş üstü nüfusu en fazla barındıran ilçe ise Eceabat'tır. Çanakkale ilçelerinin yıllar içerisindeki bu oransal değişimini incelediğimizde belirli ilçelerin ilk sıralarda yerini koruduğu görülmektedir. Ancak ilçeler yaşlı nüfus miktarı bakımından incelendiğinde ise nüfus çoğunluğuna sahip olmasına bağlı olarak 2020 yılında 65 yaş üstü nüfusun en fazla merkez ilçede bulunduğu tespit edilmiştir. Bu ili Biga, Çan, Yenice ve Gelibolu ilçeleri takip etmektedir. Yaşlı nüfus bakımından kentteki diğer ilçelere göre sayıca daha az miktara sahip ilçeler sırasıyla Lâpseki, Eceabat ve Yenice'dir.

Çanakkale'de nüfusun cinsiyete göre yaş gruplarına dağılımını yansıtan nüfus piramitleri incelendiğinde 2020 yılında tüm ilçelerde piramidin tabanında daralma tavanında ise genişleme hâkimdir. Çanakkale ilçeleri oldukça genç bir yapı arz etmekle birlikte ana yaş gruplarında yumuşak geçişler olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ele alınan 2000-2010-2020 yılları boyunca tüm ilçelerde doğum oranlarının azalmasıyla birlikte piramidin tabanında daralma gerçekleşmiştir. Sağlık koşullarının iyileşmesi ile ölüm oranlarındaki azalma sonucu ise piramidin tavanında genişleme görülmüştür. Günümüzde Ayvacık, Bayramiç, Çan, Eceabat, Ezine ve özellikle de Yenice'ye ait nüfus piramitlerinde çocuk nüfusun belirgin bir şekilde azaldığı tespit edilmiştir. Çanakkale'deki 65 yaş üstü nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı incelendiğinde 2000 ve 2020 yılları arasında tüm ilçelerde bu yaş grubunda belirgin artışlar olduğu görülmüştür. 2000 ve 2020 yılları arasında piramidin tavanındaki en büyük genişleme ise Yenice ilçesinde görülmektedir. Bu ilçeyi Bayramiç, Eceabat ve Ayvacık ilçeleri takip etmektedir. Nüfusun cinsiyet dağılımına baktığımızda ise faal nüfusta

erkekler çoğunlukta iken, 65-85+ yaş grubunda kadın nüfusun oranının daima daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum bize kadınların sağlık durumlarının erkeklere göre daha iyi durumda olduğunu göstermektedir. Ayrıca kadın nüfusun erkeklere göre iş hayatından daha uzak olması ve bu duruma bağlı olarak stres seviyelerinin de daha düşük olması uzun yaşamlarının nedenleri arasında gösterilebilir. Diğer bir ihtimal ise kadın nüfusun tarımsal faaliyetlerle daha çok ilgilenmesi sonucu doğayla iç içe bir yaşam sürmesi sağlıklı kalmalarında etkindir.

Yaşlanmanın önemli göstergelerinden bir diğerini oluşturan *medyan (ortanca) yaş*, Kentte doğum oranlarının azalmasına ve ortalama ömür beklentisinin yükselmesine bağlı olarak artış göstermiştir. Çanakkale’de yıllar içindeki medyan yaş değişimi ülkemize benzer bir şekilde gelişmiştir. Çanakkale nüfusunun yaklaşık yarısı 1950 yılında 22 yaşından küçükken bu sayı 1975 yılında 24’e yükselmiştir. 2020 yılına gelindiğinde ise bu sayı büyük bir artış göstermiş nüfusun yarısı 39 yaşın altında kalmıştır. Sonuç olarak Çanakkale’de geçen yıllarla birlikte faal nüfusun artma eğilimi gösterdiği belirlenmiştir. Yıllar içerisinde *genel yaş bağımlılık oranı* içinde *çocuk bağımlılık oranının* azaldığı görülürken *yaşlı bağımlılık oranının* daima artış gösterdiği tespit edilmiştir. Nüfusun yaşlanma sürecini ortaya koyan değişkenlerden *Yaşlanma İndeksi*, toplam nüfus içinde yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte artmaktadır. Çanakkale ilinde 2000 yılında 15 yaşının altında bulunan 100 çocuğa 71 yaşlı nüfus düşer iken, bu sayı 2020 yılında hızlı bir şekilde artarak 138’e yükselmiştir. Bu indeks değerinin artması yaşanan bölgede nüfusun yaşlanma trendinde olduğunu açık bir şekilde gösterir.

Çanakkale ilinin bulunduğu bölge itibariyle çevre illere göre daha az kentleşmiş bir şehir profili çizdiği görülmektedir. Kentin sahip olduğu eğitim ve iş imkânları gibi niteliklerle birçok açıdan çekim merkezi haline gelmesi sonucu faal nüfus kentlere göç ederek kırsal bölgelerde yaşlı nüfusun çoğunluğu oluşturmasına neden olmuştur. Bu durumun bir sonucu olarak Çanakkale’de yaşlı nüfusun kırsalda toplandığı görülürken genç nüfusun ise kentlerde büyük çoğunluğu oluşturduğu tespit edilmiştir.

Bütün bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, Çanakkale il genelinde yaşlanma sürecinin yoğun olarak hissedildiği, yakın gelecekte de yaşlı nüfusun sayı ve oransal olarak artmaya devam edeceği saptanmıştır. Yerel yönetimin bu konuya daha fazla eğilip aktif olması, bu sürecin hassasiyetle takip edilmesi ve plan-projelerin bu yönde gerçekleşmesi gerekmektedir. Toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfus oranının artması çalışma çağındaki

nüfusa daha fazla yük oluşturmaktadır. Çoğunlukla kırsal bölgelerde çalışan 65 yaş üstü nüfus bir süre sonra çalışamaz hale gelince bırakmak zorunda kalacak ve yeri boş kalacaktır. Bu nedenle kırsal bölgelere genç nüfusu çekecek projeler desteklenmelidir.

Çanakkale’de yaşlı nüfusun artışına bağlı olarak artan yaşam süresi ile birlikte ileri yaşlı nüfusun bakım ihtiyacı artmaktadır. Ayrıca huzurevlerine kabul edilen yaşlı kapasitesinin hem yetersiz kalması hem de maddi durumu yerinde olup kendi bakımını yapabilen yaşlıların kabul edilmesi nedeniyle her yaşlı faydalanamamaktadır. Yaşlı bakımının bu aşamada özellikle idari yöneticiler tarafından garanti altına alınması şarttır. Bu nedenle yerel yönetimin bu alanda daha fazla maddi bütçe ayırması ve daha fazla yaşlıya ulaşım sağlanması için evde bakım hizmetlerini yaygınlaştırması gerekmektedir. Ayrıca Çanakkale’de yalnız yaşayan yaşlıların sayısı azımsanmayacak kadar çok olduğu için bu bireylerden özellikle yardıma muhtaç olanların tespit edilip bu yönde faydalı olabilecek ‘yerinde bakım ve hizmet’ modellerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Nüfus yapısındaki değişimlerle birlikte toplumda yaşlılığın algılanış şekli daha çok olumsuz yönde gelişmektedir. Aslında tüm dünyada gelişmiş toplumlara bakıldığında nüfus yapılarında yaşlı nüfusun daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum bize yaşlanmanın gelişmişlikle ilişkilendirilebileceğini de gösterir. Ayrıca yaşlı bireyler, yaşlanma sürecinde biyolojik ve fiziksel olarak etkilense de akılcı düşünceleri, bilgi birikimleri ve sahip oldukları becerileri gelecek kuşaklara aktarmaları açısından toplum için oldukça kıymetlidirler. Bu noktada hem yerel yönetimlere hem de tüm topluma büyük iş düşmektedir. Yaşlanmanın toplumdaki tüm canlılar için kaçınılmaz bir süreç olduğu idrak edilerek yaşlanmanın önemi tüm topluma aşılmalıdır. Bu sayede yaşlanmanın oluşturduğu negatif algının değiştirilmesi bir nebze sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- AÇSHB (2020). Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yaşlı Nüfus İstatistikleri Bülteni https://www.aile.gov.tr/media/89041/yasli_nufus_istatistik_bulteni.pdf (Erişim Tarihi: 03.02.2020)
- AÇSHB (2021). Yıl Sonu Yaşlılık verileri <https://www.aile.gov.tr/yayinlar/raporlar/engelli-ve-yasli-hizmetleri/> (Erişim Tarihi: 11.12.2020)
- Akçay, C. (2015). *Yaşlılık ve Emeklilik: Kavramlar, Kuramlar, Sorunlar*. Pegem Akademi Yayınevi: Ankara.
- Aközer, M., Nuhrat, C., Say, Ş. (2011). “Türkiye’de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler”. *Aile ve Toplum: Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 7(27), 103-127.
- Alptekin, D. (2011). “Gerontoloji Ekseninde Yaşlılık Sürecinin Sosyo-Ekonomik Boyutları”. *T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi*, 2 (3), 7-15.
- Andrews, G. J. and Philips, D. R. (2005). “Introduction”, Gavin J. Andrews, David R. Philips (ed.). *Aging and Place; Perspectives, Policy, Practice*. (7-12), Routledge: New York.
- Arslan, İ. ve Karagül, S. (2020). “Küresel Bir Tehdit (COVID-19 Salgını) ve Değişime Yolculuk”. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 0 (10), 1-36.
- Arslan, N. (2015). *Derin Yaşamak*. Sokak Kitapları Yayıncılık: İstanbul.
- Arun, Ö. (2014). “Que Vadisi Türkiye, 2050’ye Doğru Yaşlanan Türkiye’yi Bekleyen Riskler”. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (32), 1-12.
- Bağcı Torun, T. (2019). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar. Yüksek Lisans Tezi, İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Bholu.
- Bektaş, O. E. (2017). “Postmodern Dünyada Yaşlı Olmak”. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10 (2), 9-18.
- Bıçkıcı, D. (2011). “Türkiye Kırsalında Yoksulluk Sorunu: Çanakkale Kocalar Köyü Örneği”. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 30 (1), 169

- Bilir, N. (2008). “Türkiye’de ve Dünyada Yaşlılarda Demografik Özellikler”. S, Arıoğlu (ed.). İçinde *Geriartri ve Gerontoloji*. (s.3-11). Mn Medikal ve Nobel: Ankara.
- Bölgesel Veriler, (2020). Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).
- Ceylan, H. (2015). *Yaşlılık ve Refah Devleti*. Açılım Kitap Yayınevi: İstanbul.
- Çalışkan, V. ve Sarış, F. (2008). “Çanakkale Şehrinde Üniversite ve Konut İlişkisi”. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 13 (20), 217-218.
- Çanakkale Belediyesi, 2020-2024 Yılı Stratejik Planı. (Erişim Tarihi: 14.05.2020)
- Çanakkale Genel Bilgiler, <https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70467/cografya.html>, (Erişim Tarihi: 10.02.2020)
- Çanakkale Haritası, <https://www.turkiye-rehberi.net/canakkale-haritasi.asp>, (Erişim Tarihi: 04.02.2020)
- Çanakkale Valiliği, TÜİK 2017 Çanakkale İstatistik Verileri, <http://www.canakkale.gov.tr/dosyalar-ve-veriler-yatirim-ve-istatistik>, (Erişim Tarihi: 13.09.2020)
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı*. Ankara.
- Dülger, İ. (2012), “Dünyada ve Türkiye’de Yaşlılığın Değişen Görünümü, Değişen Politikaları ve Gelişen Aktif Yaşlanma Kavramı”, 18-24 Mart Yaşlılara Saygı Haftası Kuşaklararası Dayanışma ve Aktif Yaşlanma Sempozyumu Bildirileri, Ankara, ss. 37-49.
- Emiroğlu, V. (1995). *Yaşlılık ve Yaşlının Sosyal Uyumu*. Şafak MatbaacılıkYayınları: Ankara
- Esen, İ. (2019). “Küresel Bir Sorun Olarak Yaşlanma: Türkiye Ve İngiltere Politikalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi” Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Konya.
- Eyce, B. (1997). “Türkiye’de Yaşlılar ve Kurum Bakımı”. *Edebiyat Dergisi*, sayı:11, 253-276.
- Garrett, D. M. And Poulain M. (2018). “Geography Of Aging: The Science Of Belonging”. *Açık Bilim Psikoloji Dergisi*, 5(6), s. 73-83.

- Gitmez, Ş. K. (2000). Yaşlıların Farklı Kentsel Koşullarda Yaşam Uyumları, Eğilimleri, Tutum ve Davranışları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Antropoloji ve Etnoloji (Sosyal Antropoloji) Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Golant, S. M. (2013). "The Geographic Literature on Aging and Old Age: An Introduction". *Urban Geography*, 3 (3), s.262-272.
- Gök, H. (2019). "Türkiye’de Yaşlılık Olgusu ve Yaşlılara İlişkin Tutumların Kültürel Temelleri Üzerine Bir Alan Araştırması: Van-Muğla Örneği" Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Van.
- Gökdayı, İ. (2003). Türkiye’de Kırsal Yoksulluk ve Anamas Yöresi Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı, Ankara.
- Güler, Z., Özsel, D. ve Güler, N. (2015b). "Arafta Kalan Yaşlılar: Kırdan Kente Göç’ün Yaşlılara Etkisi", Sosyoloji Konferansları, 20-21 Ekim 2015, İstanbul Üniversitesi,
- Güngör, A. (2009). "Çanakkale İlinin Sosyal Ve Demografik Analizi". Lisans Bitirme Çalışması. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, İstanbul.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2008) Türkiye’de Doğurganlık, Üreme Sağlığı ve Yaşlılık, 2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması İleri Analiz Çalışması, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve TÜBİTAK, Ankara.
- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46148247>, (Erişim Tarihi: 08.04.2020)
- Kahraman, Ö. S. (2006). "Çanakkale’de Demografik Geçiş Dönemleri, Nüfus Hareketleri ve Gelecek Projeksiyonlar".Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, ıssn= (2148-0877)
- Kahraman, Ö. S. (2008). *Gelibolu Yarımadası Nüfus Coğrafyası*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Kalınkara, V. (2011). *Temel Gerontoloji: Yaşlılık Bilimi*. Nobel Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Karagel, D. Ü. (2011). "The Distribution of Elderly Population in Turkey and The Factors Efecting This Distribution". *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*, 3(1), s. 59-69.

- Kurek, S. (2007). "Population Ageing Research From a Geographical Perspective – Methodological Approach", *Bulletin of Geography (Socio – Economic Series)*, sayı.8. s.29-49.
- Müftüler, H. G. (2018). "İstanbul'da Yaşlılık ve Yaşlılığın Yapısal Değişimi". *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), s.58-80.
- On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023. (2018). Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Onur, B. (1991). *Gelişim Psikolojisi (Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm)*, V Yayınları, Ankara.
- Onur, B. (1995). *Yetişkinlikte İleri Yıllar: Gelişim Psikolojisi*. İmge Yayınevi: Ankara.
- Özbay, F. (2013). "Başka Bir aile anlayışı Mümkün mü?" İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği Bildirisi. 9-10 Kasım2013, İstanbul.
- Özgür, E. M. (2013). "Türkiye Nüfusundaki Doğurganlık Düşüşü ve Yaşlanma Eğilimi". *Dernekler Dergisi*, 23 (2), s.30-35.
- Özgür, E. M. (2018). "Coğrafi Gerontoloji: Coğrafya ile Gerontolojinin Kesişiminde Bir Disiplinin Oluşumu". TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 3-6 Ekim 2018, Ankara. 324-335.
- Özgür, E. M. (2019). "Yaşlanmanın Coğrafyaları: Coğrafi Gerontolojide İlerleme, Tartışmalar ve Araştırma Gündemi". *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 17(1), s.78-109, (doi: 10.33688/ aucbd.512325).
- Özkan, M. (2017). Yaşlılarda Mekân Aidiyeti: Yaşlılık Ve Mekân İlişisine Sosyolojik Bakış. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Konya.
- Özpınar, E. ve Koyuncu, E. (2016). Türkiye'de İnsani Gelişmişlik İller Arasında Nasıl Farklılaşıyor? 81 İl İçin İnsani Gelişmişlik Endeksi. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.
- Sağlam, M. A. (2020). "Feminist Kuramda Kadının Politik Ekonomisi Ve Dönüşümü" *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, sayı:46, s.394-412
- Sanderson, W. and Scherbov, S. (2007). "A new perspective on Populatin Aging". *Demographic Research*, 16 (2), s. 27-58.

- Skinner, M. W., Cloutier, D. and Andrews, G.J., (2014), “Geographies of Ageing: Progress and Possibilities After Two Decades of Change”, *Progress in Human Geograpy*, Vol:39, No: 6, pp. 776-799.
- Sylvestre, G. (1999). “The Geography of Aging: A Geographical Contribution to Gerontology”. R. Koster (ed.). *Prairie Perspectives: Geographical Essays*,(s. 214-224). Kanada.
- Şahin, H. (2015). Yaşlılık Algısı ve Yaşlılara Sunulan Kurumsal Hizmetler Farkındalığı Üzerine Bir İnceleme: Erzurum İl Örneğinde. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Şentürk, M. ve Altan, R.B. (2015). “İstanbul’da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması”. M. Şentürk ve H. Ceylan (ed.). içinde *İstanbul’da Yaşlanmak: İstanbul’da Yaşlıların Mevcut Durum Araştırması*, (s. 13-35), Açılım Kitap Yayınları: İstanbul.
- Şentürk, Ü. (2018). *Yaşlılık Sosyolojisi: Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri*. Dora Yayınları: Bursa.
- Taşkesen, C. (2017). Kırsal Ve Kentsel Alanlarda Yaşlanma, Yaşlılık Ve Yaşlılar: Denizli İli Örneği. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Isparta.
- Tekin, S.Ç. ve Kara, F. (2018). “Dünyada ve Türkiye’de Yaşlılık”. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), s. 219-229.
- Temel Doğurganlık Göstergeleri (2020). Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).
- Toprak, M. (2020). Bağımlı Nüfus Oranı Artışına Toplumsal Açından Bakmak. Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı, <https://tyap.net/bnoatob>(Erişim Tarihi: 10.01.2020)
- Tufan, İ. (2001). “Yaşlanan Dünyada Bir Delikanlı: Türkiye”, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 12 (3), s. 27-49.
- Tufan, İ. (2014). *Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*. Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- TÜİK (2015). İstatistiklerle Türkiye 2014. Yayın No.4380, Ankara. (Erişim Tarihi: 15.12.2019)

- TÜİK (2018). “Hayat Tabloları, 2015-2017” Haber Bülteni, 26/09/2018, Sayı: 27591, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.doi=27591>(Erişim Tarihi: 18.06.2020)
- TÜİK (2019). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Çanakkale İl/İlçe Nüfusunun Doğum ve Ölüm Verileri, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)
- TÜİK (2020). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Haber Bülteni, Sayı: 24638. (Erişim Tarihi: 09.01.2020)
- TÜİK (2021). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Çanakkale İl/İlçe Nüfusunun Göç Verileri, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)
- U.S. Census Bureau (2016). An Aging World: 2015. International Population Reports, By Wan He, Daniel Goodkind, and Paul Kowal, rapor no: P95-16-1
- UN (2009). “World Population Ageing” Department Of Economic and Social Affairs, United Nations, New York.
- UN (2015). “World Population Ageing: 2015 Report”, United Nations, New York.
- UN (2019), “World Population Ageing”, Report, Department of Economic and Social Affairs Population Division, New York.
- UN (2020). “Policy Brief: The Impact of COVID-19 on Older Persons”. United Nations, New York.
- Uyanık, Y. (2017). “Yaşlılık, Yaşlanan Nüfus Ve Sosyal Politika”. *İş ve Hayat Dergisi*, sayı:5 s. 67-100.
- Üçok, A. (2018). Yaşlılık Olgusuna Yaşlıların Bakış Açısı İle Sosyolojik Bir Yaklaşım - Gaziantep’te Kamu ve Özel Huzurevleri Örnekleri. Doktora Tezi. Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale.
- Walker, A. (2002). “A Strategy for Active Ageing”. *International Social Security Review*, 55(1) s.121-139.
- WHO (2002). “Reducing Risks, Promoting Healthy”. World Health Organization. Geneva, Switzerland.
- WHO (2015). “World Report on Ageing and Health”. World Health Organization, Geneva, Switzerland.

- WHO (2018). The Global Network for Age-friendly Cities and Communities: Looking Back Over The Last Decade, Looking Forward To The Next. World Health Organization, Geneva, Switzerland.
- Yakar, M. (2014). “Türkiye’de İlçelere Göre Medyan Yaş Dağılımının Mekânsal ve İstatistiksel Analizi”. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(11) 559-591.
- Yakar, M. (2018). “Yaşlanma ve Yaşlılığa Coğrafi Bir Yaklaşım”. N. Özgen (ed.). içinde *Sosyal Coğrafya*. (s. 349-382). Pegem Akademi: Ankara.
- Yılmaz, F. vd. (2017). İLÇELERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI ARAŞTIRMASI SEGE-2017, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını Sayı: 2 Araştırma Raporu Sayı: 2, Aralık 2019, Ankara ISBN: 978-605-7679-01-7
- Yiğit, H. (2009). Yaşlıların Sosyal Yaşam Desteğini Algılamaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yüceşahin, M. M. (2009). “Türkiye’nin Demografik Geçiş Sürecine Coğrafi Bir Yaklaşım”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7(1), s.1-25.

EKLER

EK 1 Çanakkale İlçelerinde Ölüm Sayıları (2009-2019)

EK 1

ÇANAKKALE İLÇELERİNDE ÖLÜM SAYILARI (2009-2019)

		Merkez	Ayvacık	Bayramiç	Big a	Bozcaada	Çan	Eceabat	Ezine	Gelibolu	Gökçeada	Lapseki	Yenice
2009	K	303	152	141	359	4	193	38	131	156	19	101	158
	E	400	186	198	421	9	217	65	153	174	23	153	205
2010	K	315	144	142	365	5	153	56	126	144	14	132	152
	E	392	161	166	444	11	232	49	172	176	20	172	191
2011	K	310	128	152	355	6	180	43	146	138	20	104	154
	E	462	160	183	406	14	225	54	170	208	28	140	212
2012	K	304	130	150	356	2	168	41	154	142	21	110	160
	E	409	199	174	447	12	229	39	164	197	30	156	215
2013	K	323	115	132	342	5	157	38	113	141	11	115	170
	E	481	183	181	457	4	207	47	144	195	20	145	202
2014	K	354	152	166	381	9	183	25	113	167	15	114	174
	E	464	182	172	420	4	219	69	176	208	35	187	206
2015	K	381	152	157	408	6	216	42	132	154	12	106	186
	E	489	182	211	435	9	210	56	163	211	27	154	214
2016	K	454	155	169	401	8	202	19	136	161	18	131	172
	E	488	195	150	456	16	234	60	166	219	24	152	211
2017	K	423	164	147	399	13	201	46	152	161	21	120	180
	E	525	213	199	426	15	255	51	168	223	33	165	244
2018	K	455	162	158	357	5	189	40	155	152	21	140	172
	E	562	201	191	438	12	255	55	164	195	31	170	215
2019	K	436	145	141	382	6	207	40	139	166	20	126	187
	E	541	186	201	463	15	233	64	199	226	32	162	215
	K	4058	1599	1655	4105	69	2049	458	1497	1682	192	1299	1868
T	E	5213	2048	2026	4813	121	2513	609	1839	2232	303	1756	2330